

2009-mi
Aningaasaqarnikkut
Ingerlatsineq pillugu
Nalunaarut

UJARLIUTIT

Siulequt	3
Eqikkaaneq	5
1. Namminersorneq	9
1.1 Namminersorneq pillugu isumaqatigiissutip imaa	9
1.2 Suliassaqarfinnik nutaanik tigusineq	10
1.3 Aatsitassanut tunngasut.	11
1.4 Suliassaqarfinnik tigusineq imaluunniit atugarissaarnikkut pitsannguutit.	14
2. Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq	16
2.1 2009-mut aningaasanut inatsit	16
2.2. Kommunit nutaat.	17
2.3. Namminersornerullutik Oqartussat aamma kommunit	20
2.4 Pisortat ingerlataqarfiinut nutarterineq	21
2.5 Aningaasaqarnikkut ajornartorneq.	22
2.6 Ukiuni aggersuni aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi unammilligassat.	26
2.7 2010-mut AIS-mi aningaasaqarnikkut toqqammavigisat	30
2.8 Pisortat isumaqatigiissutaat.	32
3. Inuussutissarsiornerup allanngortinnera	35
3.1 Inuussutissarsiornerup suliffeqarnerullu iluini aaqqissuussaanut unammilligassat	35
3.2 Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup kaammattuutai	38
3.3 Pisuussutinit iluanaarutit	43
3.4 Naammassisaqarsinnaassuseq	46
3.5 Atassuteqaatersuutitut aningaasaliissutit eqqakkanillu passussineq	47
4. Ilinniartitaanermut tunngasut	50
4.1 Meeqqat ataurfiat	51
4.2 Nunaqarfinni atuarfiit.	52
4.3 Ilinniartitaanermut pilersaarut	55
Ilanngussaq A: Aningaasaqarnikkut inissisimaneq.	58

SIULEQUT

Amerlanerussuteqarluartut ulloq 25. november 2008-mi namminersornermut akuersaarput. Namminersu-lernikkut aatsitassarsiornermut tunngasut tiguneri-sigut nunap iluani pisuussutininut oqartussaaffigalugu iluaqutiginnissaanullu Kalaallit Nunaat piginnittuulis-saaq. Kiisalu aningaasaqarnikkut tamatumunga periarfissaqalenera naapertorlugu ingerlatsivinnik arlalinnik Kalaallit Nunaat naalagaaffimmiit tiguisin-naassalluni.

Namminersorlutik Oqartussat immikkoortut qallunaat naalagaaffianit tiguneqartut Kalaallit Nunaata nam-mineq aningaasalersussavai. Aningaasaqarnikkut siuariartortoqanngippat atugarissaarnikkut pitsan-guutissanut imaluunniit naalagaaffimmiit sulianik tiguisinissamut akissaqartoqassanngilaq.

Aningaasaqarnikkut annertunerusumik siuariartor-nermik kinguneqarsinnaasunik toqqammavissatigut periarfissat namminersornermi nammineq pilersin-neqassapput. Tigusinerit saniatigut aamma peqqin-nissaqarfimmi aningaasartuutit qaffakkiartortut, atugarissaarnikkut pitsannguutit, inissiaqarnikkut iluarsartugassatigut kinguaattoorutit, eqqagassanik pitsaanerusumik isumaginninneq aamma utoqqaat amerliartornerat siuariartornerup aningaasalersussa-vai. Naalagaaffimmiit suliassanut tiguneqartunut aam-ma atugarissaarnikkut pitsannguuteqartitsinissamut Kalaallit Nunaat akissaqarniassappat aningaasaqar-nikkut siuariartorneq qaffasissumiitinneqassaaq. Siuariartornissamulli periarfissat iluaqutigigutsigit aatsaat tamanna iluatsinneqassaaq.

Nunani tamalaani aningaasarsiornikkut ajornartor-siorneq nunanilu amerlanerni aningaasarsiornikkut ingerlanerliorneq aamma Kalaallit Nunaanut sunniute-qarpoq. Aningaasanik taarsigassarsiniarneq akisune-

rulerlunilu ajornarnerulersimavoq, aatsitassarsiornermilu suliniutit arlallit taamaattumik kinguaattoorput. Peqatigisaanilli aningaasarsiornikkut ingerlanerliorneq aamma ilinniartitaanikkut suliniutit suli ilungersuutiginnissaannut, inuussutissarsiuutinut ilinniartitaanernut ilinniartunullu inissianut aningaasaliissutit qaffanneqarnissaannut pissutissaqartitsilerpoq.

Taakku saniatigut CO₂-mik aniatitsinerput annikillisinniarlugu immikkut iliuuseqartoqartariaqarluni. Suliniutini annertunerpaamik sunnuteqarsinnaasut kiassarnermut immikkoortup iluaniipput. Siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu aalisarnerup ingerlallualersinneqarnera, erngup nukinganik nukissiorfiit amerlanerusut aamma kiassarnermi sinneqartoortup iluaqutigineqarnera CO₂-mik aniatitsinerup annikillisinneqarnissaanut aamma iluaqutaasinnaapput.

Nunatta Karsiata aningaasaqarnera suli pitsaagaluartoq aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi maannakktu sukaterisoqartariaqartoq pissutsit arlallit takutippaat. Piffissami 2007-imiit 2009-mut Nunatta Karsiani angusat ataasimut takutippaat katillugit 877,5 mio. kr.-inik amigartoortoqartoq. amigartoorutit ilai Nukissiorfinnut immikkut ittumik annertuunik taarsigassarsisitsinermik pissuteqarpoq, kingusinnerusukkt Nunatta Karsianut utertillugit akilerneqartussat. Taamaattorli ineriartorneq aarlerinartuuvuq, tassa ingerlatsinermut aningaasartuutit isertitanit sukkanerusumik amerliartormata. Aningaasartuutit amerliartornerisa maannakktu unitsinneqarnissaat pisariqarpoq. Periarfissaq alla tassaavoq akileraartit akitsuutillu qaffanneqartariaqarnerat.

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarut 2009-mi annertunerusumik siuariartornissamut aningaasaqarnikkullu allanik isumalluuteqarun-

naarnissamut aaqqissugaanikkut unammilligassatut annertuut marluk naammassineqarnissaannut naalakkersuisut takorluugaat ilisaritinneqarput, tassa ilinniartitaaneq aamma inuussutissarsiornermut qaffasissumik naammassisaqarluarsinnaasumut ikaarsaarneq.

Siullermik ukiuni aggersuni atorfinnut periarfissaaler-sunut amerlanerusut ilinniartinneqassapput. Meeqqat atuarianni atuartut naggataartut amerlanerusut ilinniartinnut ingerlateqqinnissaat kiisalu suliatigut ilinniarsimangitsut amerlanerusut ineriartorteqqinnissaat ilinniartitaanikkut suliniummi suli aallunneqassapput. Peqatigisaanik Naalakkersuisut meeqqat atuariannik annertunerusumik aallussaqaassapput. Meeqqat atuarianni atuartut nunani tamalaani qaffasissumik ilinnialernissaannut pisariaqartutigit ilisimasaqalernissaat pikkorissuseqalernissaannullu periarfissat pitsaanerussapput.

Aappaatut sulisinnaasut inuussutissarsiuutinut aningaasaqarnikkut siuariartorfiusunut nuunneqassapput. Aalisartut piniartullu ilai allamut atuartinnerisigut nuttarsinnaanerulersinnerisigullu inuussutissarsiuutinut allanut ikaarsaartinneqarsinnaapput, pingaartumillu pingaarpoq inuusuttut ilinnialernissaat siunissamilu inuussutissarsiuutissani suliffinnik tigusinissaannut kajumissaarlugit. . Tamatuma kingunerissavaa isertitat qaffasinnerusut, aamma ilaqutariinnut inuussutissarsiummiinnartunut, tamatumalu akileraarutitigit isertitat qaffatsissallugit.

Per Berthelsen – Aningaasanut Nunanullu allanut Naalakkersuisoq

EQIKKAANEQ

Namminersornermik nutaamik aaqqissuussisoqarne-
ratigut suliassaqarfinnik arlalinnik naalagaaffimmiit
Kalaallit Nunaata tigusisinnaaneranut periarfissiiso-
qarpoq, assersuutigalugu aatsitassarsiornermut
tunngasut, eqqartuussisoqarneq, suliffigissaaneq
kiisalu aningaasaqarnikkut malittarisassaliorneq nak-
kutilliinerlu.

Mannakkut namminersornerulernermik aaqqissuus-
sinermiit allaanerusumik Namminersorlutik Oqartus-
sat nalaani Kalaallit Nunaata immikkoortut qallunaat
naalagaaffianit tigusani nammineq aningaasalersus-
savai. Aningaasaqarnermut ministeriaqarfimmit
naatsorsuutigineqarpoq immikkoortuni Namminer-
sorlutik Oqartussanit tiguneqarsinnaasuni 300 mio.
kr.-it sinnerlugit naalagaaffik ullumi aningaasartuute-
qartartoq.

Immikkoortunik nutaanik tigusinissamut periarfissat
isumaliutigeqqissaarneqassapput. Immikkoortunik
nutaani tigusineq aningaasaqarnikkut akisussaassu-
seqartumik ingerlatsineramik toqqammaveqartumik
ingerlanneqassaaq. Aningaasaqarnikkut siuariator-
nerup periarfissiinera naapertorlugu immikkoortunik
nutaanik tigusisoqassaaq, tigusinerillu inuiaqatigiinni
sanngiinnerpaat pilliutigalugit salliutinneqassanngil-
lat.

Immikkoortut ilai aningaasat ullumikkut naalagaaf-
fimmit atorneqartut assingi akiliutigalugit Nammi-
nersorlutik Oqartussat tigusinnaavai. Immikkoortuni
allani tamanna Namminersornermut malunnaatilim-
mik akisunerusussaavoq. Assersuutigalugu aningaa-
saqarnermut tunngasutigut inatsisiliorneq nakkutil-
liinermillu tigusineq ullumikkut Kalaallit Nunaanni
naalagaaffiup atuineranit malunnaatilimmik annertu-
nerusumik Namminersorlutik Oqartussanut akeqar-

sinnaavoq. Suliassaqarfiup pineqartup iluani naa-
lagaaffimmiit ingerlatsisoqarneranut naleqqiullugu
pitsaassutsip annertussusiatalu qaffanneqarnissaa
Namminersorlutik Oqartussaniit toqqarneqassappat
tamanna aamma akisunerusinnaavoq.

Suliassaqarfinnik naalagaaffimmiit tigusinerit Nu-
natta Karsiani aningaasanik eqqarsaatigilluakkamik
tulleriiarinissamut piumasaqaateqarpoq. Inatsisar-
tut ataatsimiittarfianni oqallinnerni erseqqissarne-
qarpoq atugarissaarnerup pitsaanerulernissaanut
aningaasat amerlanerusut immikkoortinneqarnissaat
inatsisartuni partiinit tamanit annertuumik kissaatigi-
neqartoq. Assersuutigalugu siusinaartumik pensionit
qaffanneqarnissaat, peqqinnissaqarfiup pitsaaneru-
lernisaa aamma meeqqat inuusuttullu atugarliortut
atugaasa pitsaanerulernissaat inatsisartuni oqallisi-
gineqarsimapput. Ukiut ikitsuinnaat ingerlaneranni
suliassaqarfinnik naalagaaffimmiit annertuunik
tigusinerup kingunerissavaa peqatigisaanik atugaris-
saarnikkut taamatut pitsannguinnissamut aningaasa-
qarnikkut periarfissaqannginneq.

Nunatta Karsiani aningaasaqarneq suli pitsaagalu-
artoq aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi sukate-
risoqarnissaanut arlalitsigut pissutissaqarpoq.

Piffissami 2007-miit 2009-mut Nunatta Karsiani
angusat ataatsimut takutippaat katillugit 877,5
mio. kr.-inik amigartoortoqartoq. Amigartoortit ilai
Nunatta Karsianut kingusinnerusukkut utertillugit
akilerneqartussanik immikkut ittumik annertuunik
Nukissiorfinnut taarsigassarsisitsineramik pissuteqar-
poq. Taamaakkaluartoq ineriartorneq ernumanarpoq,
tassa ingerlatsinermut aningaasartuutit isertitanit
annertunerusumik qaffakkiartormata. Aningaasartuu-
tit amerliartornerisa unitsinneqarnissaat maannakkut

pisariaqarpoq. Periarfissaq alla tassaavoq akileraarutit akitsuutillu qaffanneqartariaqarneri.

Nunat allarpassuit assigalugit ukiut qulikkaat tulliuuttut ingerlanerini Kalaallit Nunaanni utoqqaat amerlanerulissapput, inuusutissarsiorsinnaasulli amerlassutsimikkut taamaaqataanik amerliartornatik. Inuit siumut naatsorsornerisa takutippaat ukiut tulliuuttut 25-30-it ingerlanerini utoqqaat amerlassutsimikkut marloriaat sinnerlugu amerleriassasut. Utoqqaat amerlanerusut isumaqarput utoqqalerneruutitut, utoqqaat paarineritut, nakorsaatinut, peqqinnissaqarfimmilu sulineritut il.il. aningaasartuutit qaffakkiartussasut.

Aningaasaqarnikkut ajornartorsiornerup kingunerisaanik nioqqutissiasat akii apparartorput. Peqatigiisaanik nutaanik taarsigassarsisitsinissamut taarsigassarsisitsisartut malunnaatilimmik maannakkut tunuarsimaarnerulersimapput. Aatsitassarsiornermi suliniutit ilai, qaammaterpaaluit matuma siornatigut neriunaateqarsimasut, maannakkut imminut akilersinnaajunnaarput taamaattumillu kinguartineqartariaqarlutik imaluunniit aningaasaqarnikkut ingerlanerliornerup pitsaanerulernissaata tungaanut kinguartinneqarlutik. Aningaasaqarnikkut ajornartorsiornerup kinguneraa suliniutit nutaat aningaasalersornissaat Namminersornerullutik Oqartussanut, aktiatigut ingerlatseqatigiiffinnut allanullu ajornarnerulererat.

Aningaasaqarnikkut siuariartornerup malitsigisaanik pisortanut akileraarutitigut akiliutaasartut qaffappata iluanaarutit qaffariataasa amerlanersaat kommuninut tuttarput. Kommunit aamma Namminersornerullutik Oqartussat akornanni ataatsimoortumik tapiissutit pillugit isumaqatigiinniarnertit peqatigi-

saannik ileqquuvoq inatsisit nutaat malitsigisaanik aningaasartuutitut kommuninut taarsiisoqartarnera. Aningaasaqarnikkut siuariartorneq taamaalillunilu pisortat amerlanerusunik isertitaqarnerisa kingunerisarpaa atugarissaarnerup pitsaanerulernissaanik inuit naatsorsuuteqartarput. Taamaattorli Namminersornerullutik Oqartussat aamma kommunit akornanni akileraarutitigut isertitat maannakkut agguarneri equngassuteqarput. Akileraarutitigut isertitat amerlanersaat kommuninut tuttarput, Namminersornerullutillu Oqartussat taakkuullutik atugarissaarnerikkut pitsannguutissat anertunerpaartaannut aningaasalersuisussat.

Sullissinerit kommuninut aningaasalersorneqartut naammaginartumik oqimaaqatigiinneri siunissami qulakkeerneqarnissaannut Naalakkersuisut suliniuteqalersaarput, assersuutigalugu utoqqarnik paarsineq aamma meeqqat atuarfii atugarissaarnerlu Namminersornerullutik Oqartussanit aningaasalersorneqartut, assersuutigalugu peqqinnissaqarfik pisortanillu pensionit.

Biologit siunnersuinerminni kaammattuutigaat aalisarneq annikillisinneqassasoq. Inuusutissarsiuutini allani periarfissanik ineriartortitsinerup ukiuni aggersuni annertusinissaa taamaattumik pingaaruteqarpoq. Naalakkersuisut nalilerpaat aatsitassarsiornerup, aluminiumileriffiup takornariaqarnerullu iluini inuusutissarsiuutitigut suliniutitut nutaanut periarfissat suli neriunaateqartuusut. Siusinnerusukkulli naatsorsuutigisamit ineriartorneq arriinnerusinnaavoq. Aatsitassarsiornermik aamma aluminiumileriffimmik ingerlatsinermi tulluurtumik iluanaaruteqarnissamut apeqqutaapput nunarsuarmi niuerfiusuni atortussiat akii. Akit apparnerisa malitsigisinnaavaat aatsitassarsiornermi suliniutit ilaasa imminut akiler-

sinnaajunnaarneri taamaalillutillu kinguartinneqarlutik. Aningaasaqarnikkut ajornartorsiornerup aamma kingunerisinnaavaa suliniutinut nutaanut aningaasaliisinnaanerup ajornarnerulenera.

Namminersorlutik Oqartussanut unammilligassaq annertoq tassaajumaarpoq inuussutissarsiutinut nutaanut aningaasarsiornikkut siuariartornermik pilersitsisinnaasunut sulisinnaasut nuunneqarnissaat. Ullumikkut inuit amerlavallaartut suliffinni annikitsumik isertitaqarfiusuni taamaalillutillu annikitsumik atugarissaarfiusuni aalajangersimaneqarput. Ajornartorsiut taanna pisortat annertunerusumik tapiinersigut aaqqinneqarsinnaangilaq. Akerlianilli allamut atuartitsinikkut nuttarsinnaanikkullu inuit amerlasuut appassisumik isertitaqartut inuussutissarsiutinut pitsaanerusumik isertitaqarfiusunut nuunneqassapput. Aalisartorpassuit piniartorpassuillu inuussutissarsiutinut allanut sulisussanik annertuunik pisariqartitsisunut nuunermikkut annertunerusunik isertitaqalersinnaapput. Taamaalisuqarpat ilaqutariit isertitaat aamma akileraarutitigut isertitat annertussapput, tamatumalu kingunerissallugu inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit pisuujuunerulenerat.

Aalisarnermi pisuussutiniit pisortat isertitaat ullumikkut annikitsuararsuupput. Naalakkersuisut aalisarnej pillugu ataatsimiititaliarsuarmik pilersitsinikuupput, aalisarnermi aaqqissugaanikkut ajornartorsiutinik arlalinnik aaqqiissutissanik siunersuusortussamik. Naalakkersuisut naliliipput pisortat annertunerusumik isertitaqarnissaannut tunngavisoq aalisarnermiit aamma aalisakkerivinniit sulisinnaasut tunuarnissaat. Tulaassuisussaataaneq pisutigalugu aalisarnermik inuussutissarsiut ilaatigut ingerlalluannigutsoq attatiinnarsimavarput. Pisortat annertunerusumik isertitaqarnissaannut taamaat-

tumik tulaassuisussaataaneq allannortikkiaartuaarnissaanik imaluunniit atorunnaarsikkiartuaarnissaanik tunngaveqarpoq aamma qaffasinnerusumik naammassisaqarsinnaasumut aalisarnermi aaqqissugaanikkut naleqqussaarnissaq. Aallannguinermi sumiiffinni immikkoortut eqqarsaatigineqarsinnaapput, peqatigisaanilli sumiiffinni allani atorunnaarsinneqarsinnaalluni.

Sulisinnaasut ilaasa suliffeqannginnerat pissutigalugu Nunatta Karsia aamma kommunit aningaasaqarnerat artorsartinneqarput. Aamma sulisinnaasut amerlasuut pisortani atorfeqarput imaluunniit inuussutissarsiutini pisortanit tapiiffigineqarnermik aningaasalersorneqartuni sulisuullutik. Suliffinni tapiissutininik pinngitsoorsinnaanngitsuni sulineq annerusumik aalisarnerup, piniarnerup aamma nunalerinerup iluanni kiisalu angallannerup pilersuinerullu iluini ingerlanneqarpoq.

Ukiuni aggersuni inuussutissarsiutit nutaat iluini pilersinneqartunut suliffissanut amerlanerusut ilinniartinneqassapput. Naalakkersuisut 2005-imi ilinniartitaanikkut suliniummik aallartitsipput, 2020-mi kalaallit sulisinnaasut 2/3-liisa piginnaalersitsisumik ilinniagaqalersimanissaanik anguniagaqartumik. 2012 tikillugu ilinniartitaanikkut suliniutip meeqaat atuarfiani atuartut naggataartut amerlanerusut ilinniarfinnut ingerlaqqinnissaat aamma suliatigut ilinniarsimannigutsut amerlanerusut ineriartoqqinnissaat aallutissavaa.

Ilinniartitaanikkut suliniut sunniuteqalereersimavoq. Inuusuttut amerlanerusut ukialunnguit matuma siornanut naleqqiullutik ullumikkut ilinniarnertuunngorni- arfinni imaluunniit inuussutissarsiutinut ilinniarfinni aallartittarput. Tamatuma saniatigut inuussutissar-

siutitut ilinniartitaaffinni aamma ilinniartinni ingerlaqqiffiusuni amerlanerusut aallartittarput. Inuus-sutissarsiutitut ilinniartit iluini suliniutip saniatigut meeqqat atuarfiinik isiginnineq annertusinneqartariaqarpoq. Meeqqat atuarfiini ilisimasat amigaataaneri pissutaallutik atuartut ilinniartinnut qinnuteqarsinnaaneq ajorput, imaluunniit atuartut soraarummeerlutik allagartaqarnatik ilinniarnertik qimattarlugu. Illoqarfinni nunaqarfinnilu meeqqat atuarfiini atuartut tamarmik nunani tamalaani qaffasissuseqartumik ilinniaqqinnissaminnut pisariaqartutigit ilisimasaqalernissaannut pikkorissuseqarnissaannullu pitsaasumik periarfissaqassapput.

Kalaallit Nunaanni nunaqarfinni atuarfiit 54-iupput. Atuarfiit taakku amerlanertigit ilisarnaatigaat atuartut amerlassutsimikkut ikitsuusarneri, ilinniartitsisut ilinniarfissuarmi ilinniarsimasuuneq ajortuullutik, atuartitsinerlu ukioqatigiit arlariit ataatsimoortillugit amerlanertigit ingerlanneqartarluni. Nunaqarfinni atuarfinni periarfissat malitsigisaannik atuartorpassuit ullutsinnut naleqqutinngitsumik atuartinneqartarput.

1. NAMMINERSORNEQ

Amerlanerussuteqarluartut ulloq 25. november 2008-mi namminersornermut akuersaarput. Aatsitassar-siornermut tunngasut Namminersorlutik Oqartus-sanit tiguneqariaannartut nunap iluani pisuussutitut oqartussaaffigalugu iluaqutiginiisaanullu Kalaallit Nunaat piginnittuulissaaq. Kiisalu ingerlatsivinnik arlalinnik Kalaallit Nunaat naalagaaffimmiit tiguisin-naassalluni.

Immikkoortunik nutaanik tigusinissamut periarfissaq soorunami atorineqassaaq. Immikkoortunik nutaanik tigusingeq aningaasaqarnikkut akisussaassuseqartu-mik ingerlatsinermik toqqammaveqartumik ingerlan-neqassaaq inuiaqatigiinnilu sanngiinnerpaanut pissut-sit ajornerulernerinik kinguneqartinneqassanani.

1.1 Namminersorneq pillugu isumaqatigiissutip imaa

Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni aningaasaqarnikkut nutaamik aqqissuussineq: Namminersorlutik Oqartussat nalaanni Kalaallit Nunaat sulii naalagaaffimmiit ukiumoortumik ataatsimoortumik tapiissutisisassaaq. Namminersorneq pillugu isumaqatigiissutip kinguneraa namminer-sornermik aqqissuussinerup nalaani Danmarkimiit ataatsimoortumik tapiissutit danmarkimi 2009-mi akit akissarsiallu qaffasiffii malillugit 3,4 mia. kr.-inut aalajangerneqarsimassapput. Aningaasat Danmarkimi akit akissarsiallu qaffasiffii malillugit ukiukkaartumik iluarsineqartassapput.

Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni aningaasaqarnikkut aqqissuussinerup nutaap aamma imaraa suliaasaqarfinnik nutaanik Kalaallit Nunaata tigusinissaanut aningaasaqarnikkut pis-sutsinut tunngasut aalajangersakkat. Suliaasaqarfiit nutaat tiguneqartut Namminersorlutik Oqartussanit aningaasalersorneqassapput – namminersorerul-lutik oqartussanik aqqissuussinermiit allaanerulluni, tassani suliaasaqarfinnik tiguisinerit ataatsimoortu-mik tapiissutit qaffannerisigut aningaasalersorneqar-simallutik.

1.2 Suliassaqarfinnik nutaanik tigusineq

Isumaqatigiissut aqqutigalugu Namminersorlutik Oqartussat ingerlatsiviit 33-it, aningaasaqarnikkut periarfissaqalernera naapertorlugu naalagaaffimmiit tigusinnaavai.

Suliassaqarfiit annerpaat tiguneqarsinnaasut tassaapput politiit, eqqartuussiviit aamma pinerluttunik isumaginittuqarfik. Tassani naalagaaffiup 2006-imi Kalaallit Nunaanni 220 mio. kr.-it missaaniittut atorsimavai. Immikkoortoq alla assersuutigalugu tassaasinnaavoq silasiorneq. Tassani naalagaaffiup 2006-imi 25 mio. kr.-it missai atorpai.

Immikkoortut ilai aningaasat ullumikkut naalagaaffimmit atorneqartut akiliutigalugit Namminersorlutik Oqartussat tigusinnaavai. Immikkoortuni allani tamanna Namminersorlutik Oqartussanut malunnaatilimmik akisunerusussaavoq. Assersuutigalugu aningaasaqarnermut tunngasutigut inatsisiliorneq nakkutilliinermillu tigusineq ullumikkut Kalaallit Nunaanni naalagaaffiup atuineranit malunnaatilimmik annertunerusumik Namminersorlutik Oqartussanut akeqarsinnaavoq, soorlu aamma immikkoortup isumaginissaanut immikkut ilisimasalinnik atuisoqarnissaa pissutigalugu sulisussarsiornermi annertuumik ajornartorsiuteqarumaartoq ilimanarluinnartoq. Suliassaqarfiup pineqartup iluani naalagaaffimmiit ingerlatsisoqarneranut naleqqiullugu pitsaassutsip annertussusiatalu qaffanneqarnissaa Namminersorlutik Oqartussaniit toqqarneqassappat tamanna aamma akisunerusinnaavoq.

Aatsitassarsiornermut tunngasut:

Namminersorlutik Oqartussat eqqunneqarnerisa kingorna suliassaqarfinni siullertut aatsitassanut tunngasut Naalakkersuisunit tiguneqassapput. Piffissaq tigussiffissaq naalagaaffik suleqatigalugu

aalajangersarneqassaaq. Aatsitassanut tunngasunik tiguserup 11,9 mio. kr.-inik nunatta karsiata ukiumut aningaasartuuteqarneranik kinguneqassaaq. Tamatuma saniatigut Nunaoil A/S-imi naalagaaffiup piginneqataassutaanik pisinnermut atatillugu immikkut aningaasartuutissat 21 mio. kr.-iussallutik.

Nunat allamiunut tunngasut:

Nunat allamiunut tunngasut tigusermi Kalaallit Nunaanni najugaqarnissamut akuersissutit pillugit piumasaqaatinik Namminersorlutik Oqartussat Nunaat nammineerlutik malittarisassaliorsinnaalisaaq. Nunanit allaneersunik sulisinnaasunik pisariaqartitsinerup annertusiartuinnarnera malillugu taamatut pisariaqartitsineq annertusiartuinnartussaavoq. Naalakkersuisut taamaattumik isumaqarput siunissami qaninnerusumi nunat allamiunut tunngasut tiguneqartariaqartut, taamaalilluni nunat allamiunut tunngasuni ingerlatsineq malittarisassallu naleqqusarlutigit nunatsinnilu pissutsit malillugit atorumnarsarlugit.

Nunat allamiunut tunngasut aamma killeqarfinni nakkutilliinermut ataqatigiinnera immikkoortoq katitigaammat nunat allamiunut tunngasut tiguneqarnissaanut suut pisariaqarnerisut, kiisalu tigusineq naammassitinnagu immikkoortumi ingerlatsineq qanoq akeqassanersoq misissoqqissaarneqarnissaat pingaarpoq. Aallarniutaasumik tassani sulineq naalakkersuisunit aallartinneqarpoq.

1.3 Aatsitassanut tunngasut

Aatsitassanut tunngasut ineriartornerat siunissami inuussutissarsiutit ineriartortinneranni pingaaruteqartutigit periarfissaqartitsivoq taamaalillunilu nunap aningaasaqarnikkut imminut napatissinnaaleraneranut isertitaqalernissamut tunngavissiilluni.

Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermik ingerlatsinermit isertitat agguarnissai pillugit apeqqut namminersoq pillugu ataatsimiititaliarsuup sulinerani sammisani pingaarnersat ilagisimavaat. Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu inatsisissatut siunnersuummi saqqummiunneqartumi aatsitassarsiornermi ingerlatsinermit isertitat Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussanut tutsinneqassapput, taamaattorli aatsitassarsiornermi ingerlatsinermit pisortat isertitaasa annertussusaasa nalagaaffimmit tapiissutit ineriartornerinut sunniuteqassalutik. Siunnersuummi ukiumi aalajangersimasumi aatsitassarsiornermi ingerlatsinermit 75 mio. kr.-it sinnersimappagit taakku affaata annertoqqataannik naalagaaffimmit tapiissutit ikilinqartassapput. Piffissap ilaani aatsitassarsiornermit ukiumut isertitat 75 mio. kr.-it inorlugit qaffasitsigisut ikilissappata

taava ikililerisimanerup affaatut aningaasat annertoqqataannik ataatsimoortumik tapiissutit qaffanneqassapput. Namminersorlutik Oqartussanut naalagaaffiup tapiissutai nul koruuninut ikilisinneqarsimappata siunissami aningaasaqarnikkut attuumasutissat pillugit Namminersorlutik Oqartussat aamma danmarkimi naalakkersuisut akornanni isumaqatigiinernerit aallartinneqassapput. Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermit ingerlatsinermit isertitat agguarneqarneri pillugu apeqqut aamma Namminersorlutik Oqartussanut naalagaaffiup tapiissutaasa aallartinneqarqinnissaat pillugu apeqqut ilaatigut isumaqatigiinniarnernut ilaatinneqassapput.

Inatsisissatut siunnersuut malillugu Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat aalajangersinnaavaat aatsitassanut tunngasut Namminersorlutik Oqartussanut nuunneqassanersut. Aatsitassanut tunngasut 1. januar 2010-mi tiguneqassappata tamanna immikkoortunut ukununnga imatut aningaasartuuteqarnerunermik kinguneqassaaq:

	FL 09	BO 10	BO 11	BO 12
GEUS-imiit DMU-mit siunnersuineq aamma				
oqartussanut attuumassuteqartut suliat		5,9 mio.	5,9 mio.	5,9 mio.
Nunaoilimut aningaasaatit ilanerinut aningaasartuutit qaffanneri		6,0 mio.	6,0 mio.	6,0 mio.
Nunaoil A/S-imi naalagaaffiup piginneqataassutaanik pisineq	21 mio.	0,0 mio.	0,0 mio.	0,0 mio.
Annertunerusumik aningaasaliinissamut pisariaqartitsineq katillugit	21 mio.	11,9 mio.	11,9 mio.	11,9 mio.

Najoqqutaq: Aatsitassarsiornermut Ikummatissanullu Pisortaqarfik

Tabel 1.1: Aatsitassanut tunngasut tighunerini aningaasaqartuuteqarneruneg

Nunap iluaneersunik ikummatissartalinnik misissuinerup iluani nunarsuarmi uuliasiorfiit anginerpaat ilaat kalaallit nunaata imartaani misissuinissamut iluaquteqarnissamullu akuersissutinik qinnuteqarsimapput. Ingerlatseqatigiiffiit soorlu ExxonMobil, Chevron, Husky Energy, Cairn energy PLC, EnCana Corporation, DONG energy aamma PA Resources ukiuni aggersuni kalaallit nunaata uuliaqarsinnaanerata ineriartortinnissaanut milliarderpassuarnik aningaasaliinissartik pilersaarutigaat.

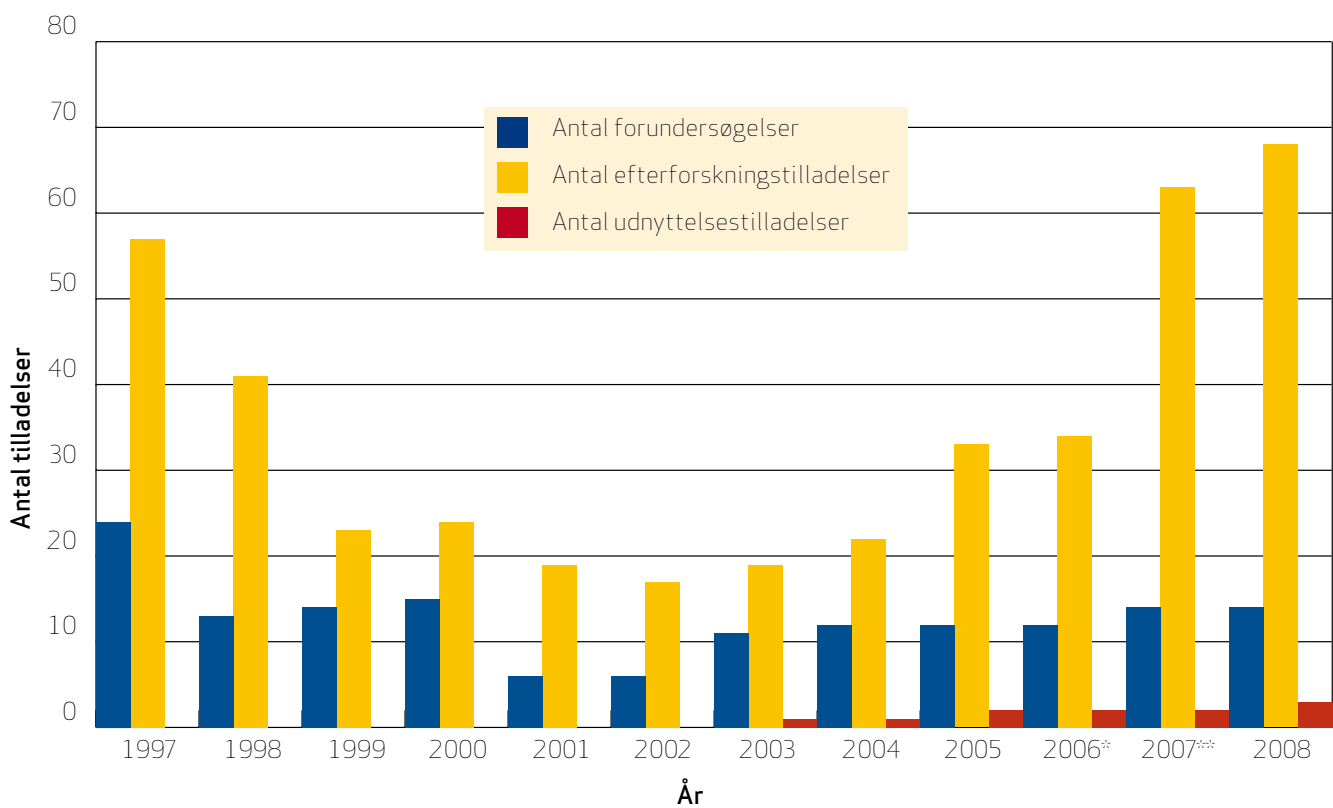
2007-p aamma 2008-p ingerlanerani misissuinissamut iluaquteqarnissamullu akuersissutit marlunniit 13-inut amerlisussaapput. Uuliasionissamut akuersissuteqarfiusut annertussusaat 6.882 km²-imiit 130.000 km²-ip missaanut qaffassimapput.

Tassani pineqarput siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu aningaasaliinerit, ingerlatseqatigiiffiit tunisassiornermik aallartitsinissaat qularnanngitsumik siunissami ukiorpassuit qaangiunnerini pisinnaalluni. Taamaalilluni siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu uuliasiorfiit sillimmateqarnikkut isumannaarinissamik siunertaqartumik pilersaaruisiorluarnerat pineqarlutik.

Siunissami aatsitassanik misissuinermut silap pissusaata allanngoriartornera qularnanngitsumik ajunngitsumik sunniuteqassaaq, nunami imaanilu. Kiannerulerner taamaalillunilu asimiittarnerit sivisunerulerlutik, ukiut sivikinnerulerlutik, sikoqarfiunngitsoq sivisunerulersoq, sikoqarfiusoq annikinnerulerluni iluliarsuillu ikinnerulernissaaat tamarmik Kalaallit Nunaanni aatsitaqarneranik ingerlatseqatigiiffiit misissuinissaannut periarfissanik annertusitsisapput.

Aatsitassarsiornermi ukiuni kingullerni misissuinerit annertuumik aningaasartuuteqarfiusimapput soorlu Tunumi Malmbjerget, Kujataani Eudialitimik suliniut, Nuup eqqaani Isuani suliniut, Avannaani Citronen Fjord, Kitaani Kangerlussuup eqqaani dimantit pillugit suliniut aamma Tunumi Kangerlussuup eqqaani guulti-palladiumimik suliniut.

Aningaasaqarnikkut ajornartorsiorneq qularnanngitsumik Kalaallit Nunaanni misissuinerit tuniluutissaaq. 2008-mi Marmorilimmi aatsitassarsiorfiup ammaqqinneqarnissaanut tuluit nunaanni ingerlatseqatigiiffik Angus & Ross-imut piiaanissamut akuersissut aamma Malmbjergemut tunngatillugu piiaanissamut iliuusissat aallartinneqarnissaannut canadami ingerlatseqatigiiffimmut International Malybdenumimut nalunaarutigineqarput. Aningaasaqarnikkut ajornartorsiorneq pissutigalugu aamma atortussiat akiisa aningaasalersuinermilu toqqisisimajunnaarnerit pissutigalugit suliniutit marluk aallartinneqarnissaat kinguartinneqarput. Taamaalilluni Maarmorilimmi atassuteqaatersuutit il.il. ineriartortinnerinik sulineq ingerlaannarpoq, maannak-kulli 2010-mi tunisassiornerup aallartinneqarnissaa naatsorsuutigineqarluni.

Titartagaq 1.1: Aatsitassarsiornermi akuersissutit tunniunneqartut ineriartorneri, 1997 – 2007

Najoqqutaq: Aatsitassarsiornermut Ikummatissanullu Pisortaqaarfik

1.4 Suliassaqarfinni tigusineq imaluunniit atugarissaarnikkut pitsannguutit

Nunani allanisulli Kalaallit Nunaanni inuit atugarissaarnerup annertunerunissaanut pitsaanerunissaanillu kissaateqarput. Tamanna ilaatigut takuneqarsinnaavoq assersuutigalugu siusinaartumik pensionit qaffanneqarnissaat aamma peqqinnissaqarfiup sullissinerata pitsaanerunissaa pillugit inuit kissaataasigut.

2009-mut aningaasanut inatsimmi takutinneqarpoq isumaginninnermut peqqinnissaqarfimmullu aningaasartuutit 2,2 milliard kr.-it sinnerlugit annertussuseqartut. Taamaalluni nunatta karsiani isertitat tamarmiusut 40 pct.-iisa missaat taakkununga atorineqarput.

Peqatigisaanik namminersorneq pillugu isumaqatigiissut suliassaqarfinnik arlalinnik ullumikkut Danmarkimit isumagineqartunik tigusinissamut periarfissiivoq. Suliassaqarfimmik naalagaaffimmiit tiguserup kingunerissavaa suliassaqarfimmut atasut aningaasartuutitut Kalaallit Nunaata nammineq akiliinissaa. Suliassaqarfiit tamarmik naalagaaffimmiit tiguneqarpata tamanna isumaqassaaq Kalaallit Nunaat ukiumut 300 mio. kr.-it sinnerlugit aningaasertuuteqartassasoq.

Namminersorlutik Oqartussat eqqunneqarnerat taamaalluni isumaqarpoq aningaasaqarnikkut akisussaaffeqarneq aatsaat taamak pingaartigiler-soq. Aningaasaqarnikkut akisussaassuseqartumik ingerlatsineq tassaavoq pisortat aningaasaataanni siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu oqimaatigittoqartoq. Siunissami aningaasaqarnikkut iliuuseqarnissakkut kiffaanngissuseqarnissamut tamanna pingaartunik kinguneqarpoq. Siullermik tamanna isumaqarpoq naalagaaffimmiit sulianik tiguserit maannakkut akissaqalernerput naapertorlugu nammi-

neq akilertassagigut. Appaatut tamanna isumaqarpoq sulianik tiguserup aamma atugarissaarnikkut pitsannguutit akornanni Kalaallit Nunaat maannakkut pingaarnersiussasoq. Pingaarnersiuinermi maannakkut apeqqutaalperpoq Kalaallit Nunaanni sulianik tiguserusunnarsugut imaluunniit annertunerusumik atugarissarnerussanarsugut.

Pingaarnertigut isigalugu tamanna isumaqarpoq aningaasaqarnikkut akisussaassuseqartumik ingerlatsineq inuit kissaataasa piviusunnagortinnissaannut killilersuilissasoq. Ukiuni aggersuni nunatta karsiani suliniutinut nutaanut aningaasaqarnikkut periarfissanik pilersitsisoqassappat periarfissaq taanna atugarissaarnikkut pitsannguutitut imaluunniit nalagaaffimmit sulianik tigusinissamut atorineqarsinnaavoq.

Namminersorlutik Oqartussat ulloq 21. junimi eqqunneqarpat aatsaat taamak pingaartigilissaaq kissaatigisagut assersuutigalugu siusinaartumik pensionit imaluunniit peqqinnissakkut sullissinerup qaffannissaat pingaarnersiulluni tulleriiaarinikkut pissarsiaqarigut Kalaallit Nunaanniittugut sillimafigisariaqarparput. Aamma atugarissaarnikkut akiliutaasartut allat qaffasiffiat annikillisinneqarnissaat kissaatiginnikkutsigu akileraarutit akitsuutilluunniit qaffanerisigut innutaasut kaasarfiiniit aningaasanik taamaalluta aallertariaqassaagut.

Pisariaqarpoq innuttaasut tungaanniit atugarissaarnikkut pitsannguuteqarnissamik kissaatit nammineq akileeataanerisigut illuatungilerneqartalernissaat. Namminersorlutik Oqartussat eqqunneqarnerat taamaalluni isumaqarpoq piffissaq atugarissaarnikkut pitsannguuteqarnissamut kissaateqarnerit ilaqtariit aningaasaqarnikkut atugassaannut annerusumik sunniuteqartanninnerat maannakkut qaangiuttoq.

Ukiuni aggersuni aningaasaqarnikkut sukangasuumik
akisussaassuseqartumillu ingerlatsinerup ingerlatiin-
narnissaanut naalakkersuisunut inatsisartunullu
tamanna aamma piumasaqaateqarpoq.

2. ANINGAASAQARNIKKUT INGERLATSINEQ

Ingerlatsinermi aningaasartuutit qaffakkiartorneri malunnaatilimmik ikilisinneqarsinnaappata akile-raarutitigut akitsuutitigullu qaffaanerit aatsaat pinngitsoorneqarsinnaapput. Aningaasartuutit qaffakkiartorneri appartinneqassapput peqatigisaanillu utoqqaat amerliartornerisa malitsigisaanik aningaasartuutit qaffakkiartorneri Namminersornerullutik Oqartussat aamma kommunit peqatigiillutik aningaasalersortariaqarpaat peqatigisaanillu kommunit nutaat kiffartuussinerup qaffasiffia ataatsimoorlutik aalajangersartariaqarlugu. Tamanna Namminersornerullutik Oqartussani aamma kommunini suliniutinut nutaanut tunuarsimaarnissaannut annertuumik piumasaqaateqarpoq.

Tamatuma saniatigut aningaasaqarnikkut ajornartorsiornerup kinguneraa Namminersornerullutik Oqartussanut taassumalu ingerlatseqatigiiffiitut suliniutinut nutaat aningaasalersornissaat ajornarnerulissasoq. Taamaattumik Namminersornerullutik Oqartussat akiligassarsinissamut tatiginartuunerisa allanngortinneqannginnissaanut sukangasuumik aningaasaqarnikkut ingerlatsinissaq pisariaqarpoq.

2.1 2009-mut aningaasanut inatsit

2009-mi 310,6 mio. kr.-inik ukiunili missingersuusiorfiusuni 2010-2012-mi agguaqatigiissillugu 262,6 mio. kr.-inik amigartoorfiusumik 2009-mut aningaasanut inatsit Inatsisartuni november 2008-mi akuerineqarpoq.

Naalackersuisut isumaqarput aningaasanut inatsimmi malunnartinneqartoq ingerlatsinermit sanaartornermullu ingerlaavartumik aningaasartuutit oqimaaqatigiittut, tassa 2009-mi ukiunilu missingersuusiorfiusuni tulliuuttuni amigaartoorutit 2009-mi aluminium pillugu suliniummut annertuumik aningaasartuuteqarnermik aamma Nukissiorfinnut taarsigassarsisitsinermik, 2009-2012-mi ukiuni tamani erngup nukinganut nukissiorfinnut aningaasaliinernut atorineqartussanut taamaallaat peqquteqarmata. Aningaasat taakku ukiut tulliuuttut 20-it ingerlanerini Nunatta Karsianut utertillugit akilersorneqassapput taamaattumillu suliniutinut aningaasaliinertut isigineqartariaqarlutik, siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut ineriartornermut iluaqutaasussat.

Naalackersuisut taamaalillutik erngup nukinganik aningaasaliinissaq pingaartippaat. Aningaasaliinertit taakku nukissiuutinik eqqussuunneqartunik isumalluteqarnerup annikillinnerisigut inuiaqatigiinnut kalaallinut siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu iluaqutaasussaallutik. Erngup nukinganik nukissiorfinnik aningaasaliinerup peqatigisaanik nukissiummut avatangiisimut ajoqusiinngitsumut aningaasaliinervevoq. Nukissiuutip avatangiisimut ajoqusiinngitsup atorineqarneratigut uuliamik eqqussuinissamik isumalluteqarnissaq annikinnerulersippaa innuttaasullu inuussutissarsiortullu pilersorneqarnerisa isumannaatsuunera pitsaanerulersillugu.

2009-mut AI-mi aarlerinartuusinnaasut

Aningaasanut inatsimmi siunissaq ungasinnerusoq

2.2. Kommunit nutaat

eqqarsaatigalugu ingerlatsinermut sanaartornermullu ingerlaavartumik aningaasartuutini oqimaatigiittoqaraluarpalluunniit siunissaq qaninneq akunnattorlu eqqarsaatigalugit sianigissavarput aningaasaqarnikkut ajornartorsiornerup nunatta karsiata isertitaqarneranut sunniunneqarsinnaanera.

Aningaasaqarnikkut ajornartorsiornerup kingunerisaanik nunatta karsiani akileraarutitigut akitsuutitigullu isertitat apparsinnaaneritut annertuumik aarlerinartoqarpoq. Taamaattumik 2009-mi ukiunilu tulluuttuni marlussunni nunatta karsiata isertitai missingersuusiorneqartunit annikinnerusinnaaneritut annertuumik aarlerinartoqarpoq.

Pisortat aningaasartuutaannut tatisimanninnerup annikillisinneqarnissaanut naalakkersuisunut Inatsisartunullu tamanna piumasaqaateqarpoq. Tamanna Nunatta Karsiata ukiumoortumik aningaasaqarnikkut periarfissaata annikillisinneqarneratigut anguneqarsinnaavoq, atugarissaarnikkut pitsannguutissanik kissaateqartoqaraluarpalluunniit. Tamatuma saniatigut naalagaaffimmiit suliassaqarfinit annertuumik aningaasartuuteqarfiusunik arlalinnik tigusinerup pisortat aningaasaqarnerannut tatisimanninneq annertusissavaa taamaalillunilu immikkoortuni allani sipaarniuteqarnissaq pisariaqalersillugu.

Atugarissaarnikkut pitsannguuteqarnissaq imaluunniit naalagaaffimmiit suliassaqarfinit annertuumik aningaasartuuteqarfiusunik tigusinissaq Kalaallit Nunaannit kissaatigineqassappat taamaalilluta marlunnik periarfissaqarpugut. Maannakkut aningaasartuuteqarfisatsinni allatut tulleriihaarisinaavugut imaluunniit akileraarutit akitsuutillu qaffanneqarnissaat toqqarsinnaavarput.

Kommunit aaqqissuusaanikkut iluarsaqqinneri ukiumut 2009-mut isernermi naammassineqarpoq. Aaqqissuusaanermik iluarsaqqinnerup kingunerisaanik kommunit 18-iusimasut kommunerujussuarnut sisamanut kattunneqarput. Tamatuma saniatigut aaqqissuusaanermik iluarsaqqinnerup kingunerisaanik ullumikkut Namminersornerullutik Oqartussanit isumagineqartunik sulianik kommunerujussuit tigusisussaapput.

Pisortat allaffeqarfiini tamani pisariillisaanikkut iluanaaruteqarnerup saniatigut kattunneritut siunertaq ilaatigut tassaavoq kommunit sulianik naammassisaqarnerisa sunniuteqarluarnerunissaa qulakkiissal-lugu, tassungalu ilanngullugu innuttaasut illoqarfimmi nunaqarfimmiluunniit najugaqaraluarpata innuttaasut kiffartuunneqarnerat qulakkeerlugu. Innuttaasut inatsisitigut isumannaatsuunerat naligiissuseqarnermillu tunngaveqarneq aaqqissuusaanermik iluarsaqqinnermi pingaaruteqartuuvoq. Siusinnerusukkut kommuniusimasut angissusertik, nunami siammarsimasuunertik sulisunillu piukkunnaateqartunik sulisusarsinissamik ajornartorsiuteqarnertik pissutigalugu ingerlataqarnikkut ajornartorsiuteqarsimapput. Suliaqarfigisat nukittorsarnissaannut aamma Namminersornerullutik Oqartussaniit suliat arlallit kommuninut suliassangortinneqarnissaannut tunngavigisaq tassaavoq kommunit taamatut angitigisut, suliaqarfigisanik pitsaasunik pilersitsisinnaasut, piginnaanngorsaanermik kiisalu piffissami sivilisunerusumik sulisussanik pilersitsilernissamut aalajangiussisimannissamullu qulakkeerinnissinnaanerat.

Kommunerujussuit nutaat ullumikkut Namminersornerullutik Oqartussanit isumagineqartunik sulianik tigusisussaapput. Sulianik kommuninut nuussineq 2010-imiit ukiunilu aggersuni annertusiartuaar-

tumik ingerlanneqartussaavoq. 2009-mi sulianik anginerusunik tunniussisoqassanngilaq. Kommuninit kissaatigineqarsimavoq ukioq 2009 sulianik Namminersornerullutik Oqartussanit tigusinissamut piareersarnermut atorineqassasoq, peqatigisaanillu kommunit ingerlatsiviisa kattussuunneri naammas-sineqassallutik.

Kommuninut sulianik tunniussineq pisortat aningaasartuutaasa attanneqarsinnaanngitsumik qaffannerinik kinguneqassanngilaq. Kommunit Namminersornerullutik Oqartussaniit suliatigut tigusippata, kommuninut ataatsimoortumik tapiissutit aallaaviatigut – immikkoortoq pillugu misissueqqissaarnerup kingorna – Inatsisartut aningaasanut inatsimmi suliamut aningaasanik atorsimasaannik iluarsineqartassaaq. Immikkoortuni kommunit tigusaaanni pisortat kiffartuussinerannik annertunerusunik pitsanngorsaanerit kommunini pisariillisaanikkut allatulluunniit pingaarnersiuinikkut nassaarineqassapput.

Namminersornerullutik Oqartussaniit kingusinnerusukkullu Namminersorlutik Oqartussaniit sulianik kommunit tigusinerat naapertorlugu kommunini missingersuutit inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut ingerlataqarnermut annertunerusunik pingaaruteqalissapput. Aningaasaqarnikkulli ingerlatsinermi aqutsinissamik Naalackersuisut sulii pisariaqartit-

sissapput, taamaalilluni piffissani atugarliorfiusuni sulinerup annertusinissaa qulakkeerneqarluni, aamma piffissani ingerlalluarfiusuni ingerlatat annikillisinneqarsinnaallutik. Siunissami kommuninik ataatsimoortumik tapiissutissat pillugit isumaqatigiinniarnerni kommunit aningaasaqarnerat pillugu pingaarnertigut aningaasartuutitut toqqammavigisassat pillugit naalackersuisut piumasaqaateqarnissaat taamaattumik pisariaqarsinnaavoq.

Kommunit kattussuunneri kommunalbestyrelsit 18-iniit kommunalbestyrelsinut sisamanut ikilisinneqarput. Tamatuma kingunerisaanik kommunalbestyrelsinu ilaasortat 168-iniit ilaasortanut 72-inut ikilineqarlutik. Peqatigisaanik borgmesterit 18-iniit sisamanut ikilineqarput. Tamanna nalilerneqarpoq akissarsiatigut ukiumut 7 mio. kr.-it missaannik ataatsimut sipaarfiusoq, kiisalu allaffissornikkut sipaarutit 3 – 5 mio. kr.-it missaaniillutik.

Piffissami 1. majimiit 31. december 2008-mi qinerneqaqqammersut ikaarsaariarnermi ataatsimiittitaliat, 1. januar 2009-mi kommunalbestyrelsitut nutaatut atuutilersut, kommunini nutaani naalackersuinikkut ingerlatsinissap aqunneqarnissaalu pilersaarusiorneq isumagivaat. Taamaalilluni 2009-mut missingersuutit akuerineqarput, soorlu tabellimi ataaniittumi takuneqarsinnaasut.

	Isertitat	Ingerlatsiner aningaasartuutit 2009	Sanaartornermut aningaasartuutit 2009	Sinneqartoorutit / amigartoorutit 2009
Kommuni Kujalleq	411.162	390.612	19.050	+ 1.500
Kommuneqarfik Sermersooq	1.262.332	1.069.319	176.866	+16.147
Qeqqata Kommunia	489.100	464.800	64.500	- 40.200
Qaasuitsup Kommunia	975.418	900.372	75.137	- 0.090

Tabel 2.1: Kommunit missingersuutaat 2009 (1.000 koruunit)

Najoqqutaq: Nunami Namminerimi Pissutsinut Allaffik

Ikaarsaariarnermi ataatsimiititaliat/kommunalbestyrelsit sisamat 2008-ip naalernerani naalakkersuisunut inassuteqarput maannakkut nunaqarfinni aqutsisut 56-it april 2009-mi qinersinermi nunaqarfinnut aqutsisunut 25-inut imatut kattussuunneqassasut:

	Nunaqarfinni aqutsisut amerlassusaat ullumikkut	April 2009-p kingorna nunaqarfinni aqutsisut amerlassusaat ilaasortallu amerlassusaat
Kommuni Kujalleq	12	Aqutsisut sisamat katillugit 12-nik ilaasortallit
Kommuneqarfik Sermersooq	8	Aqutsisut sisamat katillugit 12-nik ilaasortallit
Qeqqata Kommunia	6	Aqutsisut sisamat katillugit 12-nik ilaasortallit
Qaasuitsup Kommunia	30	Aqutsisut 14-it katillugit 62-nik ilaasortallit
Katillugit	56	Aqutsisut 26-t katillugit 106-nik ilaasortallit

Tabel 2.2: Nunaqarfinni aqutsisut ullumikkut siunissamilu amerlassusaat

Najoqqutaq: Nunami Namminerimi Pissutsinut Allaffik

2.3. Namminersornerullutik Oqartussat kommunillu

Ullumikkut Kalaallit Nunaanni inuit akileraarutaasa katitigaanerat tassaavoq nuna tamakkerlugu akileraarut 11 %, kommuninut ataatsimut akileraarut 6 % aamma kommunimut akileraarut 25 aamma 27 %-ip akornanni nikerartuq. Taamaalilluni inuit akileraarutaannit isertitat $\frac{3}{4}$ -liliumikkut kommunini karsinut tuttarput. Inuit akileraarutaannit isertitanik agguaneq isumaqarpoq Kalaallit Nunaat aningaasaqarnikkut imminut napatikkiartornera naapertorlugu Namminersornerullutik Oqartussanut naleqqiullutik kommunini ataatsimut isertitat sukkanerumik qaffakkartussasut.

Kommunit aamma Namminersornerullutik Oqartussat akornanni ataatsimoortumik tapiissutissat pillugit isumaqatigiissutini ileqquvoq inatsisit allangornerisa malitsigisaanik aningaasartuutit qaffannerinut kommunit taarsiiffiqeqartarnerat. Siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu akileraarutinit isertitat agguarneqarnerisa aamma inatsisinut nutaanut aningaasartuutit agguarnerisa akornanni oqimaaqatigiinngineq Nunatta Karsianut ajornartorsiutaasussaavoq. Taamaalilluni aningaasaqarnikkut siuariartornerunerup malitsigisaanik akileraarutinit isertitat amerlanersaat kommunit karsinut tuttarput, nunattali karsia, assersuutigalugu pensionit, peqqinnissaq ilinniartitaanerlu eqqarsaatigalugit atugarisaarnikkut pitsannguutitut aningaasartuutit amerlanersaannik aningaasalersuisussaalluni.

Suliat taakkunannga isumagineqartussat aningaasalersorneqartussallu akornanni tulluurtumik oqimaaqatigiittoqarnissaa qulakkeerniarlugu Inatsisartunit akuerineqartunik inatsisit allangornerisigut kommuninut peqqussutaasut aningaasartuutit qaffannerisa malitsigisaanik kommuninut ataatsimoortumik tapiissutitigut kommunit tamakkiisumik taarsiiffiqe-

neqartannginnissaat siunissami pisariaqassaaq. Suliniut alla pisariaqarsinnaasoq tassaavoq ataatsimut kommuninut akileraarummit iluanaarutit kommuninut ataatsimoortumik tapiissutitut nuunneqarnissaat peqatigisaanillu ataatsimut kommuninut akileraarut nuna tamakkerlugu akileraarutinngorlugu allangortillugu. Taamaalilluni akileraarutinit taakkunaniit iluanaarutitigut piviusumik siuariarneq Nunatta Karsianut tuttalissaaq.

Taamatut suliniuteqarnikkut kommunit aamma Namminersornerullutik Oqartussat isertitatigut assigiiarnerumik pissarsinissaat qulakkeerneqassaaq, taamaalilluni Namminersornerullutik Oqartussat aamma siunissami peqqinnissaqarfimmi ilinniartitaanermillu ingerlatsinissaminut pisariaqartunik nukissaqalissallutik kiisalu suliasarpasuit allat ajunngitsumik illersorneqarsinnaasumillu aaqqiiffiqeqarsinnaallutik. Aamma pisariaqarpoq inuussutisarsititigut suliniutit nutaat ineriartortinnerisigut, soorlu ilaatigut aluminiumileriffik aatsitassarsiornermilu suliniutit, illuatungeriinnut marluusunut isertitaqarfiit nutaat pilersinnissaannut Namminersornerullutik Oqartussat pisariaqartumik nukissaqalerlutik.

Suliniutit taakku aqqissuussaaneermik iluarsaaqqinnermut aamma Namminersornerullutik Oqartussaniit kommuninut sulianik nuussinnermut atatillugu aamma isigineqassapput, tassani annertuumik ingerlatsinermi iluaqutit kommunerujussuarnit iluaqutigineqarnissaat isumannaarneqassamat.

2.4 Pisortat ingerlataqarfiisa nutarterneqarnerat

Namminersulerner mut ikaarsaarnermi nunami allaffissornerup aaqqissugaanera isinik nutaanik isigineqarnissaa pisariaqarpoq. Pisortat ingerlataqarfiisa nutarterneqarnerat sulianut akisussaaffiup nuunnerqarneranik qitiusumillu allaffissuarmi aaqqissuusinerup allangortinneqarneranik annertunerusumik pisariaqartitsivoq. Pisortat ingerlataqarfiinik piviusumik nutarterinermi aamma pisarnertut sulisarnerup suleriaatsillu allangortinnerinik tunngavigineqassaaq. Pisortani allaffeqarfiit immikkoortuini tamani aaqqissugaanikkut allannguinerit naammassineqarnissaannut piumassuseqarnermik pisinnaanermillu tamanna pisariaqartitsivoq. Isiginiarneqartariaqartoq tassaavoq annertuumik ingerlatsinermi iluanaaruteqalernerq kiisalu suleriaatsit anguniakkallu ataqatigi-issinnerisigut ataatsimuulersitsinermi sunniuteqartitsineq.

Pisortat ingerlaqarfiini kissaatigineqartunik nutarterinernik naammassisaqarsinnaassuseq aamma namminersornissamut sulineq sulisutigut suliatigullu unammillernartunik allangorarsinnaasunik sulisunik siulersuisinnaasunik pikkorissunik aqutsisoqarnermut ataqatigeeqqissaarpoq. Pisortani aqutsisut pisortallu akornanni inuttut piginnaasat ineriartortinneqarnissaat ukiuni aggersuni naalackersuisunit taamaattumik aallunneqassapput.

2.4.1 Pisortat ingerlataqarfiini qarasaasiaqarnikkut iliuusissaq

Pisortat ingerlaqarfiini nutarterineq aamma qarasaasiaqarnikkut atortorissaarutini nutaani periarfissatsialaat iluaqutigisinnaanerit ataqatigeeqqissaarpoq. Naalackersuisut erseqqissumik anguniagaat tassaavoq maannakkut allaffissorinikkut nutarterineq ingerlanneqartoq ataatsimut isigalugu pisortat ingerlataqarfiisa akikinnerulernerannik kiffartuus-

sinerunermillu samminerulernissaanik inerineqarnissaat. Siunissami pisortat qarasaasiaqarfiisa ineriartortinnissaat pillugu kommunerujussuit nutaat qanimut suleqatigineqalersimanagerat taamaattumik naalackersuisunit tikilluaqquneqarpoq.

Naalackersuisut erseqqissumik anguniagaraat maannakkut allaffeqarfikkut nutarterineq ataatsimut isigalugu pisortat ingerlataqarfii akikinnerusumik sullissinerunermullu sammisumik angusaqarfiunissaa. Taamaattumik siunissami pisortat qarasaasiaqarfiinik ineriartortitsineq pillugu kommunerujussuit nutaat maannakkut qanimut suleqatigineqalernerat Naalackersuisunit tikilluaqquneqarpoq.

Pisortat qarasaasiaqarfiinik sapinngisamik annertunerpaamik iluaquteqalernissaaq anguniarlugu atukkatigut toqqammavigisassat naleqqunnerpaat qulakkeerneqassapput. Tassani assersuutigalugu eqqarsaatigineqarput digitalimik atsiorsinnaaneq tamatumunnga inatsisitigut tunngavissap pisariaqartup eqqunneqarnissaa, tassunga ilanngullugu innuttaasut inatsisitigut isumannaatsuunissaat qulakkeerniarlugu inuit pillugit paasissutissat pillugit inatsit nutaaq kiisalu pisortat ingerlataqarfiini digitalingorsaanerup ingerlateqqinnissaanut toqqammavissaaq.

2.4.2 Innuttaasunik pitsaannerusumik sullissineq

Innuttaasut ulluinnaat aallaavigalugu innuttaasunut qaninnerusumik sullissinerup pilersinneqarnissaa pillugu Aaqqissuussaarnermut Isumalioqatigiissitap kaammattuutaasa toqqaannartumik nanginneratut kommunit naalackersuisullu peqatigiillutik ataatsimut suliniutissaaq piareersarlugu sulissutigaat, innuttaasut nammineq oqaatsitik atorlugit pisortanit kiffartuunneqarniarlutik saaffiginnittarfissaannik sumiiffinni sullissivinnik 60-iniit 80-inik pilersitsinissamik tunn-

gavissiususaq. Sullissiviit taakku ilaatigut digitali tunngavigalugu sullissivimmik isertarfeqassapput, innuttaasut aalajangersimasumik saaffiginnissutaanik sumiiffinni sullissisunut iluaqtaasussaq.

2.5 Aningaasaqarnikkut ajornartoorneq

Ukiut tusintillit nikinneraniilli 2007 tikillugu Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut ingerlaneq pitsaallunarsimavoq, siuariartoqarlunilu alliertortoqarsimaluni. Siuariartorneq 2008-mi appariarpoq, aamma nunarsuaq tamakkerlugu aningaasaqarnikkut ajornartorsiornerup sunniutigisaanik Kalaallit Nunaanni aningaasaqarneq allanngorluni. Nunarsuaq tamakkerlugu aningaasaqarnikkut ajornartoorneq, nunarsuaq tamakkerlugu 2008-mi toqqissisimajunnaartitsisoq, akiitsoqartut akiliisimannginneri akiliisinnaajunnaanerillu pissutigalugit pilersinneqarpoq. Aningaaserviit akornanni taarsigassarsisitsinermi annertuumik annaasaqaratarsinnaanerup aamma erniat appasinneri ataqatigiissinneqarmata ajornartoorneq pilersinneqarpoq. Ajornartoornerup malitsigisaanik aktiat nalingi atortussiallu akii malunnaatilimmik apparput, peqatigisaanillu nunani arlalinni naalackersuisut aningaaserivinnut annaassiniarlutik annertuumik ataatsimut iliuuseqartariaqarsimallutik. Nunani arlalinni annertuunik annaasaqartoqarpoq nunarsuarlu tamakkerlugu siuariartornerit apparlutik.

Pissusissamisoorpoq aningaasaqarnikkut ajornartoorneq Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut sunniuteqarmat. Nioqqutissiassat akiisa apparnerisa aamma taarsigassarsiarnermi piunasaqaatit ajorseriarnerisa ataqatigiissinneri aatsitassarsiornermik ingerlataqarnissamut naatsorsuutigineqartumut sunniuteqartussaavoq. Namminersortut pisortallu inissianik sanaartornerat taarsigassarsiarnissamut periarfissat ajorseriarnerannit eqqorneqartussaasaaq. Atassuteqaatersuutitigut suliniutit nutaat imminut akilersinnaaneri taarsigassarsiniarnissamut periarfissat ajornerulernerisigut aamma eqqorneqassapput aamma Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartut ingerlatseqatigiiffiit aningaasaliinissamut aningaasanik amigaateqarunik periarfissaat

ajornerulissapput. Erngup nukinganik nukissiorfimmik tunngaveqartumik Maniitsumi aluminiumimik aatsitsivimmik pilersitsinissamut periarfissanik misissuinerit Alcoa suleqatigalugu suli ingerlanneqarput, suliniulli pillugu inaarutaasumik aalajangerneq, aningaasaqarnikkut ajornartoorneq apeqqutaatinnagu, siusinnerpaamik 2010-p naanerani aalajangiiffiqineqassaaq.

Aningaasaqarnikkut ajornartoornerup nunarpassu- artut allanisullu sakkortutigisumik Kalaallit Nuna- nut eqquinnginneranut pingasunik peqquteqarpoq. Siullermik danskit naalagaaffianit ataatsimoortu- mik tapiissutit qajannaallisaasuupput. Aappaatut GrønlandsBANKEN taarsigassarsisitsiniarnermini tunuarsimaartartutut annertuumillu akiliisinnaasu- seqartutut ilisimaneqartoq eqqorneqarsimanngilaq. Pingajuattut namminersortut inissianik sanaartorne- rinut taarsigassarsisitsisarnerit, qularnaveeqqusiis- sutitalimmik taarsigassarsianik aamma pisortanit taarsigassarsianik siumoortumik sivisuumik aalajan- gersimasumik ernialersorneqartunik tunngaveqartut isumaqarput inissiat akii qaffappallaarsimasut isa- soornikut Kalaallit Nunaanni nassaassannginnerat.

Aatsitassanut tunngasut

Nioqqutissiassat akiinik qaffatsitsisimasoq aningaa- saqarnikkut siuariartorneq ingerlanerliulersoq pif- fissami tulliuuttumi Kalaallit Nunaanut pingaaruteqar- tussaavoq, nioqqutissiassallu akii taamaattumik appassallutik. Akit apparneri taarsigassarsisitsisar- tunilu annertunerusumik tunuarsimaatoqalerneranut ataqatigiissikkaanni siusinnerusukkut suliniutit imminut akilersinnaasimasut imminut akilersinnaa- junnaassapput suliniutillu arlallit kinguartinneqan- ngikkunik taamaatinneqartariaqassallutik. Suliniutit pilersinneqarnissaannut naleqqiullugu piffissap sivit- sorneqarnera kalaallit nunaata aningaasaqarneranut

tatisimanninneq annertusissavaa, tassa aningaasa- liinerit taakku avataaneersut aningaasaqarnikkut siuariartornermik pilersitseqataammata. Aningaasa- qarnikkut ajornartoornerup aatsitassarsiornermut tunngasutigut sunniutai immikkoortuni marlussunni malunnaateqartussaapput, siullermik ingerlatseqati- giiffiit akileraarutaat A-t aappaatullu aatsitassarsior- nermi misissuinerit kingunerisaannik inuussutissar- siutiniissaaq. Immikkoortuni taaneqartuni marlunni apparartoqarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaammat tamanna Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut ineri- artorneranut kipiseqataasinnaavoq.

Takornariaqarneq

Takornariaqarnermik ingerlatsineq ukiuni kingul- lerni malunnaatilimmik siuariarsimavoq umiarsuillu takornariutit amerlassusaat qaffakkiartorsimal- lutik. Nunarsuarmi aningaasaqarnikkut appariarneq qularnanngitsumik nioqqutissanik inuulluarniutinik atuinikkut appartitsissaaq, tamatuma malitsigisin- naavaa takornariaqarnerup appariarnera, tassa alla- nut naleqqiulluni Kalaallit Nunaat takornariarfissani akisuujummat.

2.5.2 Sanaartornermi appariarneq

Inissiat

Nunarpassuarni aningaasaqarnikkut ajornartoornerup nalaani inissiat akii malunnaatilimmik apparsimap- put. Kalaallit Nunaanni pisortat inissiat ilarpassuinik piginnittuupput. Inissiat akiisa allanngorneri taamaat- tumik akit allanngornerinut annikinnerusumik sunniu- teqarput, nunanut allanut amerlanernut naleqqiullugu. Illoqarfinni anginerni inissianik amigaateqarpoq, taamaattumik inissiani nammineq pigisani annertuu- mik akit apparneri, nunani allani takuneqarsinnaasoq, maani naatsorsuutigineqarsinnaanani. Peqatigisaanik

Namminersornerullutik Oqartussat sanaartornermut iluarsaassinernullu aningaasaateqarfimmi sanaartornermut aningaasat annertuut katersersorsimavaat, aamma Kommuneqarfik Sermersooq sanaartugasat naammassineqarnissaannut malunnaatilimmik kinguaattoorsimalluni. Sanaartornermik ingerlataqarnerup ukiorpaalunni taamatut qaffasitsigaluni ingerlaannarnissaanut aningaasat naammattut taamatumik immikkoortinneqarsimapput, immikkoortuni allani ingerlatat appartoqaraluarpalluunniit.

Atassuteqaatersuutit

Atassuteqaatersuutini suliniutissarpasuit isumaliutigineqartut aningaasaqarnikkut ajornartoornerup nalaani akiligassarsinissamut piumasaqaatit ajornarsinerannik sunnerneqassapput. Taarsigassarsisitsinermi erniat qaffanneqarnerat aningaaseriviillu aningaasanik taarsigassarsisitsinissamut mianersorerulerneru pissutigalugit atassuteqaatersuutini suliniutinut taarsigassarsinnaaneq ajornarnerulerlunilu akisunerulissaaq, tassunga ilanngullugu erngup nukinganic nukissiorfiit, mittarfiit umiarsualiviillu. Nuna tamalaani taarsigassarsisitsisartut naatsorsuutigineqarsinnaavoq siusinnerusumut naleqqiullugu suliniutit imminut akilersinnaanissaannut sukanganerumumik piumasaqaateqarsinnaasut. Tamanna pingaartumik mittarfiit umiarsualiviillu eqqarsaatigalugit naatsorsuutigisariaqarpoq, ilaasut amerlassutsimikkut imaluunnit usit annertussutsimikkut ineriartornerat pillugu nalorninartoqassappat tulluurtumik ernialimmik aningaasalersuinissap anguneqarnissaa ajornakusuulerluni.

Aluminiumimik aatsitsivik

Maniitsup eqqaani aluminiumimik aatsitsivik, saktuujuunngitsut sanaartugaanni Kalaallit Nunaanni qaqugumulluunniit anginersaasusaaq, suliniut piviu-

sunngortinneqassappat naatsorsuutigineqarpoq suliffinnik nutaanik arlalissuarnik pilersitsissasooq aamma aningaasaqarnikkut siuariarnermik pilersitsissalluni taamaalillunilu Kalaallit Nunaanni inuuniarnerup pitsaanerulernissaanut ajunngutsumik iluaqutaasalluni.

Kalaallit Nunaata annertuumik erngup nukinganic periarfissaqarneranic taamaalillunilu akikitsumik aamma avatangiisumut ajoqusiinngitsumik nukissiummik aallaaveqartumik aluminiumimik suliniummut aningaasaqarnikkut ajornartoorneq naatsorsuutigineqanngilaq imaaliallaannarluni immikkut sunniuteqassasooq. Aluminiumimik suliffissuarmi, piffissami sivikitsumi akit allanngorarneri qaangerlugit siviussuseqartumik, piffissamut siviisoorujussuarmut pilersaarusiortoqartarpoq.

2.5.3 Siunissami ilimanartut

Aningaasaqarnikkut kinguarinermi Kalaallit Nunaata qanoq aniguinissaanut raajartassiissutit aamma qalerallittassiissutit, raajat aamma saarulliit akii uuliallu akii pingaaruteqartussaapput.

Aalisakkeriviit Kalaallit Nunaanni suliffissuit annersaarat, raajallu avammut niooqqutini annerpaartaallutik. Raajat akii Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut pingaaruteqartuupput raajallu akiisa ineriartorneri Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut ajornartoornermit qanoq aniguinissaanut sammivissiisuullutik. Raajat akii annertuumik apparpata aningaasaqarnerup unitsinnissaanut taakku peqataasinnaapput.

Uuliap akia 2008-mi qaffasissimavoq. Tamatumali kingorna uuliap akia aningaasaqarnikkut nunarsuarmi kinguarineq pissutigalugu apparigaatsiarsimalluni. Siunissamili, aningaasaqarnikkut apparineq mumi-

sinneqarluni siumukaqqilerpat, kingumut naatsorsuutigisariaqassaaq uulianik tunisassiat akii qaffaqqisasut. Tamannali isumaqarpoq siunissami qanittumi nukissiuutitigut pisariaqartitsisunut aningaasaliinerit annertuut siunissami ungasinnerusumi sipaaruteqarnermik kinguneqarumaartut.

Aaqqiissutit

Kalaallit Nunaat iminnut napatinnerulersinniaruni erngup nukinganik nukissiorfiit imminut akilersinnaasut ineriartortinneri tassaapput aningaasaqarnikkut isumannaariniarneq. Erngup nukinganik nukissiorfinni aningaasaliissuteqarnermi Nunatta Karsia imaluunniit Nukissiorfiit siunissami qanittumi akunnattumilu annertuumik aningaasartuuteqaraluartut siunissaq ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu tamanna Kalaallit Nunaanut akilersinnaassaaq. Nunani tamalaani nukissiuutit akiisa allanngorarnerinut erngup nukinganik nukissiorfiit Kalaallit Nunaat annikinnerusumik pitut-tugaalersersinnaavaat.

Aningaasaqarnikkut ajornartoortoqaraluartoq ilinniartitaaneq immikkoortoq tassaavoq aningaasaqarnikkut ineriartornermik pilersitseqataasinnaasoq. Namminersornerullutik Oqartussat ukiuni aggersuni ilinniartitaanikkut ingerlatat annertuumik qaffanneqarnissaannik pilersaarusiorsimapput. Taamaalilluni inuusuttorpassuit suliffeqarfinnut ilinniartitaanernullu appakaatsinneqassapput, tamannalu suliffissaleqinerup annikillisinneqarnissaanut peqataassalluni. Ilinniartitaaneq aqqutigalugu sulisinnaasut piginnaanngorsarneri siunissaq ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu inuiaqatigiinnut aamma iluaqutaasussaavoq.

Kalaallit Nunaat ataatsimut tunngatillugu aningaasaqarnikkut ajornartoorneq iluaqutigisinnaavaa. Nunat amerlanersaasa sanaartornikkut ingerlatatigut

annertuumik appararnermik misigisaqarsimapput. Ingerlatat appararnerisa kingunerisaannik sanaartornermi atortut akii apparsimapput sanaartornermi suliffissaaleqineq annertusillugu. Pissutsit taakku marluk ataqatigiissinnerisigut Kalaallit Nunaanni suliniutini arlalinni sanaartornerup akia akikinnerulersissinnaavaat.

2.6 Ukiuni aggersuni aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi unammilligassat

Ukiuni aggersuni aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi unammilligassat ilaat tassaavoq tamakkiisumik imaluunniit ilaannakuusumik Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartut ingerlatsiviit, pisut avataaneersut peqqutigalugit immikkoortutigit assigiinngitsutigit sunnerneqartussat naatsorsuutigineqartut. Tamatuma saniatigit aningaasartuutitigit aqutsisinnaannginneq assersuutigalugu peqqinnisaqarfimmi nakkutiginninnissamik pisariaqartitsisaq.

2.6.1 Tamakkiisumik ilaannakuusumilluunniit Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartuni aktianik ingerlatseqatigiiffinni ineriartorneq nalinginnaasoq 2007 tamakkiisumik ilaannakuusumilluunniit Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartuni aktianik ingerlatseqatigiiffinnut ukioq pitsaasuusimavoq naatsorsuutigineqarporlu, naak aningaasaqarnikkut ajornartoortoqaraluartoq nalinginnaasumillu 2008-mi nunarsuarmi niuerfinni ingerlanerliortoqaraluartoq, taamaaqataanik 2008-mi angusaqarumaartut.

Suliffeqarfiit ataasiakkaat immikkoortunit assigiinngitsunit sunnerneqartussat naatsorsuutigineqarput, ilaatigit suliffiup iluani avataanilu pissutsit pissutigalugit. Pingaartumik suliffeqarfiit Air Greenland, KNI, Royal Greenland aamma Great Greenland immikkut eqqartorneqassapput.

Air Greenland A/S

Air Greenland ingerlatseqatigiiffiuvoq isumannaal-lisarluarsimasoq, aningaasaqarnikkut ajornartornermi imaaliallaannaq sunnerneqarsinnaanngitsaq. Taamaattoorli ilimanarpoq ingerlatseqatigiiffik 2009-mi aatsitassanik misissuinermi annaasaqar-tarsinnaanermik piomassutsip annikinneruneranit sunnerneqarumaartooq, tamatumalu malitsigisaanik

attartorluni timmisartornernik atorfissaqartitsine-rup apparinnissaa naatsorsuutigineqarluni. Kiisalu ilaatigit annilaagassutiginerarluni atuisuni pisisin-naassutsip apparnerata malitsigisaanik takornaris-sat Kalaallit Nunaannukartut amerlassutsimikkut apparissasut.

KNI A/S

KNI suliffeqarfiuvoq assigiinngitsunik marlunnik ingerlataqartoq, tassa immikkoortortaqaarfik uulialerisoq PolarOil aamma immikkoortortaqaarfik nioqqutissalerisoq Pilersuisoq.

KNI – Pilersuisoq, nunaqarfinni illoqarfinnilu miki-nerusut ilaanni niuertarfinnik ingerlataqartoq, niuerfimmik tunuariatfiusumik nalinginnaasumik misigisaqarpoq taamaalillunilu illoqarfinnut anneru-sumik nutsertoqalernera pissutigalugu kaaviiartitat apparartorlutik. Ingerlatseqatigiiffiup aningaasaqar-nini iluarsisimavaa 2008-imilu annikitsumik sinneqar-toornissani ilimagalugu. Siunissarli ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu ingerlatseqatigiiffiup naatsorsuu-titigit ineriartortoqarnissaanut tunngavik pingaa-ruteqartoq tassaavoq niuerfinnut tunuariartortunut ingerlatseqatigiiffiup ingerlatsinerminik naleqqus-sarnissaa nalinginnaasumillu ingerlatsinini akilersin-naalersillugu.

Royal Greenland A/S

Royal Greenlandip 2007/2008-mut angusai naam-maginangillat. Ingerlatseqatigiiffik 78 mio. kr.-inik amigartooruteqarpoq, nioqqutissiassat akiisa, nukissiuutit, poortuutissat, akuutissat, akissarsiat aningaasartuutillu allat qaffannerinik sunnerneqartu-mik, niuerfinni tamakkiisumik taarserneqarsinnaasi-manngitsunik. Tassunga ilanngutissaq pingaartumik GBP-imi aamma JPY-imi aningaasat nalingi appariar-

torneri iluanaaruteqarniarnermut ajortumik sunniuteqarsimapput. Royal Greenlandip amigartoorutaata annertusineranut pissutaaqataapput nunaqarfinni tunisassiorfiit qulit ingerlanneqarneri, ukioq 2008-mi 20 mio. kr.-inik amigartoorfiusimasut. Nunaqarfinni tunisassiorfiit tunineqarnissaat arlaatigulluunniit tuninissaat Royal Greenlandip 2009-mi anguniarni-arpaa.

Polenimi suliffissuarmut anginerusumut aningaasani annertuumik aningaasaliisoqarsimavoq, ukiuni aggersuni ajungitsumik iluanaaruteqalernissamut iluaqutaasussatut ilimagineqartoq. Ukiuni kingullerni suliffeqarfiup annertuumik aningaasaliisimanagera isumaqarpoq suliffeqarfimmi nunat allamiut aningaasataat annertuut ernialersorneqartussaasut. Tamanna unammilligassanik nutaanik kinguneqarsinnaavoq.

Suliffeqarfiup aningaasaqarnikkut ajornartorsiu-taanut arlalissuarnut pingaartumik pissutaapput avataaneersut aamma 2008-mi aalassassimaarneq nioqqutissiassat akiisigut aningaasallu nalingisigut annertuumik nikerartoqarluni. Tassunga ilanngutis-saaq aningaasaqarnikkut ajornartoornerup akis-saqarnissap pilersinnissaata periarfissanut aamma niuernerimi piumasaqaatit tulluurtut naapertorlugit isumaqatigiissusiornissamut sunniuteqarnera.

Naalackersuisut maluginiarpaat akiitsoqarnikkut nammatassat annertussusaat ingerlatseqatigiiffiup ineriartornissaanut killiliisimasoq. Taamaattumik suliffeqarfissuup aningaasaqarnerata iluarseqqin-nissaanut pilersaarusoqullugu ingerlatseqatigiiffik naalackersuisunit qinnuigineqarsimavoq.

Pilersaarutit taakku kingunerisaannik suliffeqarfis-suup siunissami qaninnermi avataasiorluni kilisaati-

tigut ingerlatani annikillisariaqarpai, pisassiissutit appariarnerisa kingunerisaannik aamma Kalaallit Nunaanni nunanilu allani tunisassiorfinnik matusineq tunisinerlu, kiisalu niuerfiit arlaanni ingerlatat ammut naleqqussarlugit. Suliniutit taakku ilai soorunami ajuusaarnartuupput, ingerlatseqatigiiffiulli siulersui-sui qullersaqarfialu naalackersuisunit isumaqatigine-qarpoq aningaasaqarnikkut pissutsit iluarseqqinnis-saannut allariarneq tamanna pisariaqartuusoq.

Great Greenland A/S

Great Greenland ukiut kingulliit ingerlanerini tuni-samigut annertuumik appariarsimavoq, europami niuerfinni kiisalu nunarsuaq tamakkerlugu niuerfinni. Taamaattorli kiffartuussinissamik isumaqatigiissu-teqarnikkut suliffeqarfik pisiortornissaminut pisis-saaffeqarpoq taamaallunilu ammit nunarsuarmi niuerfinnit pisiarinearusunngitsut toqqorsivim-miitinneqarlutik. Namminersornerullutik Oqartussat 2008-mi suliffeqarfik pillugu tapersersuisimavoq annanneqarnissaanullu pilersaarusiorsimalluni sulif-feqarfillu tamakkerlugu ingerlatsinissamut pilersaa-rutaa aaqqissuuteqqissimallugu.

Puisit amiinik niuerfik tamarmi tatisimaneqarpoq, ukiunilu kingullerni Kopenhagen Fur, Glostrupimi akitsorterussisarfinni amernik tunisisoqarnikuunani, taanna nunarsuarmi akitsorterussisarfiit annersaa-sa ilagisimagaluarlugu. Tassunga ilanngutissaaq puisit amii pillugit Europami maannakkut oqallinneq nalinginnaasumik pisiortortartut nalornilersimmagit pissutsinillu utaqqisimaarterlugit.

2009-mi Great Greenlandip kiffartuussinissamut isumaqatigiissutaa imatut aaqqisuunneqarpoq manna tikillugu annertutigisunik amernik pisisoqarnissaa naatsorsuutigineqarnani, suliffeqarfillu aamma inger-

latsinerminut aningaasanik ikinnerusunik pissarsisimalluni.

Aningaasaqarnikkut ajornartoornerup pingaaruteqarnera

Tamakkiisumik ilaannakuusumilluunniit Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartut suliffeqarfiit aningaasaqarnikkut ajornartoornermiit qanoq sunnerneqarnertik, aamma niuerfinni erniat allangorarnerannik erniatigut aningaasartuutik akiliisinnaassuser-tillu qanoq sunnerneqarnerisq sissuertorujussuuat. Namminersornerullutik Oqartussat ukiuni aggersuni iluanaarutinit akiliutit annikinnerunissaat piareer-simaffigisariaqarpaat peqatigisaanillu naatsorsuutigalugu ingerlatseqatigiiffinni arlalinni aningaasaatinik pilersuinissamut pisariaqalersinnaasoq.

2.6.2 Peqqinnissaqarfik

Peqqinnissaqarfiup ukiuni kingullerni peqqinnissak-kut suliniutit annertussusaannut pitsaassusaannullu innuttaasut qinikkallu naatsorsuutigisaat annertu-siartortut maluginiarsimavaa. Tamanna isumaqarpoq naatsorsuutigineqartoq peqqinnissaqarfik sullissi-nernik amerlanerusunik pitsaannerusunillu pilersuisin-naassasoq, tamatumalu aningaasartuutit kingumut qaffatsillugit. Aningaasat qanoq amerlatigisulluunniit peqqinnissamut immikkoortinneqaraluarpata ator-fissaqartitsinerup annertusineranik tamanna illua-tungilerneqassaaq. Unammilligassaq taamaalilluni tassaavoq peqqinnissaqarfik neqeroorutunik sunik neqerooruteqarsinnaanersoq suullu akissaqarfigine-qanngitsut nassuiassallugit.

Peqqinnissakkut sullissinermut pisortat tungaanniit naatsorsuutigisat annertusiartornerat taamaallaat Kalaallit Nunaanni atuutinngillat. Kalaallit Nunaan-ni peqqinnissaqarfimmut immikkuullarissuusoq

tassaavoq inuit siaruarsimanerujussuit, peqqinnis-saqarfimmik immikkut qaffasissumik ilisimasaqar-tumik aamma innuttaasut qanillugit sullissinissamik ajornartitsisoq. Taamaattumik suut neqeroorutigi-neqarsinnaanersut aningaasallu qanoq amerlatigisut ator-neqassanersut aalajangersarneqassappata peq-qinnissaqarfimmut tunngasut ataatsimut isigalugit isiginissaat pingaaruteqarpoq.

Ukiut kingullit ingerlanerini peqqinnissaqarfiup katsorsaanissamut neqeroorutit arlallit tigusimavai. Assersuutigalugu taaneqarsinnaavoq kræftemik katsorsaanerup ilaa annertoq ullumikkut Kalaallit Nunaanni ingerlanneqartarpoq. Ukiualuit matuma siornatigut taamatut katsorsaaneq nunani allani ingerlanneqarpoq, tamannalu isumaqarluni nappar-simasut katsorsartinneqarnissamut neqeroorutit amerlanertigut taamaatiinnartarlugit.

Ullumikkut peqqinnissaqarfik arlalinnik ajornartor-siuteqarpoq, katsorsaanissamullu naatsorsuutigisat qaffakkiartorlutik, taakkuli missingersuutitut tati-simannillutik. 2009-mi unammilligassaq annertoq tassaavoq sulisunut taartaasartunut aningaasartuu-tit. 2008-mi qaammatini pingasukkaartuni kingullermi taartaasartut allaffiit atuinermik unitsitsisoqara-luortoq taakku amerlassusaat aningaasartuutillu aatsaat taamatut qaffasitsigisimapput. Pingaartumik peqqissaasunut tunngatillugu taartaasartut allaffii-nik atuinissamik pisariaqartitsineq annertusimavoq. Isumaqatigiissutit malillugit taartaasartut atorfe-qartunut naleqqiullugu naatsorsuutigineqarpoq taar-taasartunut allaffiit aqutugalugit peqqissaasunut aningaasartuutit marloriaatip aamma marloriaammik affarmillu akornanni qaffasinnerusut. Tamatumani akissarsiat aamma taartaasartut allaffeqarfiini allaffissornermut aningaasartuutit qaffasinneruneri

kisimik pissutaanngillat, kisianni aamma tamatuma malitsigisaanik angalanermut ineqarnermullu aningaasartuutit.

Ilaqtariinnermut Peqqissutsimullu Naalackersuisoqarfimmiit suliniut kingulleq tassaavoq suleqatigiissitamik pilersitsineq, sulisussarsiornermi aalajangiussisimaniarnermilu unammilligassat akuersaarniarlugit arlalinnik siunnersuusiornissamik siunertaqartoq.

2009-mi unammilligassaq annertoq tassaavoq peruluttunik angallassinernut naaparsimasunillu angallassinernut aningaasartuutit. Peruluttunik angallasserit amerlanersaat sinerissamiit Nuummumut ingerlasarput. Tassani amerlassutsit 2008-mi qaffariarsimapput. Pitsaanerumik katsorsarneqarnissamik naatsorsuutigisaqarneq sinerissamilu nakorsat taartaasartut pissutigalugit napparsimasut amerlanerit Nuummi Dronning Ingridip Napparsimavissuanukartarput. Aamma peruluttunik angallassinermi agguaqatigiissillugu aningaasartuutit qaffassimapput, tassa timmisartup nalinginnaasumik allartarfiani napparsimasut ilaatinnissaat ajornarnerummat, taamaalilluni immikkut timmisartuussinikkut akisunerungaartukkut peruluttunik angallassinissaq pisariaqalersimalluni.

Peqqinnissaqarfiup aningaasaqarnikkut ullumikkut unammilligassai arlallit aamma siunissami unammilligassaassapput. Unammilligassani nukinginnarluinnarnerpaaq tassaavoq sulisussarsiorneq sulisunillu aalajangiussisimaneq. Arlalitsigut unammilligassaq Kalaallit Nunaanut tamarmut nalinginnaasuvoq, pissutsilli arlallit pissutigalugit tamanna peqqinnissaqarfimmut aaqqiiffigissallugu ajornakusoortuuvog. Nalilerneqarpoq Nunani Avannarlerni tamarmi peqqin-

nissakkut ilinniarsimasunik sulisunik amigaateqartoqarumaartoq.

Siunissami unammilligassaq alla tassaavoq katsor-saanissamut neqeroorutininik tiguisarnerup ingerlaanarnissaa. Ullumikkut taamatut ittoqartillugu immikkoortuni arlalinni napparsimasut Kalaallit Nunaata avataani suliarineqartariaqarput. Peqqinnissaqarfiup takorluugaraa napparsimasut angerlarsimaffimminut sapinngisamik qanittumi suliaritinneqassasut. Tamatuma ilaatigut angallassinermi aningaasartuutit annikillisarpai, annertuutigullu tamanna napparsimasumut aaqqiineq pitsaanerpaajulluni. Immikkoorli ataaseq tiguisinnaajumallugu immikkut ilisimasaqartut pisariaqartut atortullu taamaaqataat Kalaallit Nunaanni pigineqarnissaat pisariaqarpoq. Tamatuma piviusunngortinnissaa sioqqullugu tiguisinnermut aningaasartuutissat siullermik peqqissaartumik naatsorsorneqartariaqarput.

Siunissaq ungasinnerusog eqqarsaatigalugu aningaasaqarnikkut ingerlatsinnermi unammilligassaq annerpaaq tassaajumaarpoq nunaqarfinni tamani peqqinnissaqarfimmi sulisoqartumik sinerissami innuttaasunullu qanittumik peqqinnissaqarfeqarnissaq pillugu naalackersuinikkut takorluukkap attatiinnarnissaa. Kalaallit Nunaanni annertusiartuaartumik illoqarfinnut nutsertoqarpoq, napparsimmavinnut illoqarfinnilu anginerusuni peqqissaaveqarfinni aningaasartuutit qaffanneqarlutik. Aningaasartuutit qaffanneri assersuutigalugu nunaqarfinnut isorliunerusunullu aningaasartuutit appasinnerulernerannik illuatungilerneqassanngilaq, tassa ilaatigut sulisoqarneq attatiinnarneqartariaqarmat. Neriutiginerpoq assersuutigalugu telemedicin tarrarsuinerimili assit digitalinngortinneri innuttaasut qanillugit aamma peqqinnissaqarfiup immikkut ilisimasallip akornanni

2.7 2010-mut AIS pillugu aningaasaqarnikkut toqqammavissat

aporaaffiusup ilaanut oqilisaataajumaartut. Paarlattuanik telemedicini aamma assersuutigalugu inuusaatsini nappaatit pillugit paasisimaqarnerulernermik pilersitsisinnaapput, taamaalillunilu katsorsaanissamut annertunerusumik pisariaqartitsinermut.

Kiisalu peqqinnissaqarfimmi sullissinerit maannakkut aningaasalersorneri erseqqinnerusumik misissorneqarneri iluaqutaasinnaavoq. Ullumikkut Kalaallit Nunaanni peqqinnissakkut sullissinerit tamangajammik akeqanngillat. Nunaanut allarpassuarnut assersuussisangaanni tamanna immikkuullarissorujussuavoq. Pisut ilaanni tamanna inuiaqatigiit aningaasaqarneranni ullumikkut aqqiissutini pitsaanerpaavoq, immikkoortunili allani atuisut akiluiteqartarneri sillimmasisarnerillu erseqqinnerusumik misissorneqarnissaat pisariaqarsinnaalluni. Peqqinnissaqarfimmi sillimmasiisarnikkut aqqiissuussinerit siunissami kalaallit nunaanni peqqinnissaqarfiup aningaasalersornissaanut aqqiissuunneqarnissaanullu aalajangiisumik pingaaruteqarsinnaapput.

2009-mut aningaasanut inatsimmi piffissami 2009-2012-mi ukiumut 140 mio. kr.-inik annertuunik sipaartoqartussaavoq. Siunissaq ungasinnerusog eqqarsaatigalugu aningaasanut inatsimmi isertitat aningaasartuutillu oqimaatigiissinniarlugit sipaarutissat Inatsisartunit naammassineqarput.

Piffissami akornaniittumi nunarsuaq tamakkerlugu aningaasaqarnikkut ajornartoorfiusumut pisimavugut, aningaasarsiornikkut ingerlanerliulernermik immaqaluni aningaasarsiornikkut ajutoornermik kinguneqartumik, ukiorpaalunnilu suli ingerlasussat naatsorsuutigineqarluni. Aningaasaqarnikkut ajornartoorneq aningaasarsiornikkullu ingerlanerliulerneq naatsorsuutigineqarpoq Kalaallit Nunaanut kingunissai tassaassasut 50 – 100 mio. kr.-it missaannik annertussuseqartumik 2010-imi ataatsimut akileraarutitigut akitsuutitigullu iluanaarutissat ammut iluarsiinissaq. Maanna ilimanareerpoq 2009-mut aningaasanut inatsimmi isertitassat missingersuusiornermiit annikinnerussasut, missingersuutigineqartunullu naleqqiullugu ISA-ni amigartoorutit qaffasinnerunerinik tamanna kinguneqassalluni.

Isertitani naatsorsuutigisatut apparierneq ilaatigut raajartassiissutit apparnerinik, raajat akiisa appasinnerunerannik, aatsitassarsiornermi ingerlatassat tunuarternerinit, aningaasaqarnikkut ajornartoorneq pissutigalugu takornarissat ikilisinnaanerannik pisuteqarpoq. Maannakkut paasereerparput 2008-ip aallartinnerani akitsuutit apparnerat suli ingerlasoq, akitsuutiniillu isertitassat ammut iluarsisariaqarlutigit.

Peqatigisaanik 2010-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuuteqarnissamut atatillugu suliniutit suli aningaasalersorneqanngitsut arlallit nutaat

naatsorsuutigineqarput. Pissutsit maannakkut taamaatsillugit 2010-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuuteqarnissamut atatillugu suliniutit nutaat aningaasalersornissaannut periarfissat marluinnaaput: Malunnaatilimmik sipaaruteqarnek tullerriiaarinerullu allanngortinnera, aningaasaqarnikkut annertunerusumik periarfissaqartitsilersoq aamma / imaluunniit suliniutit nutaat aningaasalersornissaannut akileraarutit qaffanneqarneri.

2010-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuuteqarnissamut atatillugu suliniutinik nutaanik annertuunik annertunerusumik aningaasartuuteqarfiusunik naalackersuisoqarfiit kissaateqarput.

Aatsitassanut tunngasut naalagaaffimmiit tiguneqarnissaat sallahsaatinnearpoq. Tamanna ukiumi siullermi 21 mio. kr.-it missaani annertunerusumik aningaasartuuteqarnermik kinguneqassaaq, aamma ukiumoortumik ingerlaavartumik ingerlatsinermut 12 mio. kr.-it missaat annertunerusumik aningaasartuuteqarfiusallutik. Tamatuma maannakuungallartoq aningaasalersornissaannut nassaarnissamut periarfissat killeqartorujussuupput.

Eqqagassanik passussinissamut pilersaarut, tamakkiisumik atulersinneqassappat, ukiuni 20-ni ukiumut katillugit 175 – 200 mio. kr.-it missaannik akeqartusatut naatsorsorneqarsimavoq.

Peqatigisaanik peqqinnissaqarfiup aningaasartuutai suli annertunerusumik tatisimaneqarnissaannut aarlerinartoqarsinnaavoq, soorlu aamma nunaqarfinnut angallassisarnernut umiarsuarnik nutaanik pisisoqarnissaa aamma nunaqarfiit illoqarfiillu ilaannut suliffissuarnut tapiissuteqarnissaaq pillugu isumaliuteqartoq.

2010-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuuteqarnissamut atatillugu naalackersuinikkut aamma takussutissaqarpoq ilaqutariinni meeraqartuni sumiginnaaneriit piitsuunermilu ajornartorsiutit akiornissaannut suliniutit salliutinneqassasut.

Kiisalu siusinaartumik pensionisiaqartut eqqarsaatingineqarnissaat Inatsisartut naalackersuinikkut kissaatigineqarpoq, tamannalu 50 mio. kr.-inik akeqasagunartoq naatsorsuutigineqarluni, utoqqalinersiat qaffasiffii assigalugit siusinaartumik pensionisiat qaffanneqassappata.

Ilumoorpoq 2010-mut aningaasanut inatsimmi naalagaaffimmi sulianik tigusinissamut, siusinaartumik pensionisiaqartut pitsannguutissaannik aamma meeqqanut alliartornerminni atugarliorsimasunut immikkut aningaasanik tapiissuteqarnissamut akis-saqannginnatta, akileraarutinut procenti annertuumik qaffatsinneqarnissaa pinngitsoorneqassappat. Tassani naalackersuisut aamma Inatsisartut sukan-gasuumik tullerriiaarisariaqarput. Isertitat 50-100 mio. kr.-it missaannik appartussaassapput, aammalu 200 mio. kr.-it sinnerujusuarlugit annertunerusumik aningaasartuuteqarnissamik kissaateqarluni. Aningaasanut inatsisissamik piareersaaneq suliluunniit aallartinneqanngitsoq aningaasanut inatsimmi oqimaqa-tigiissitsiniarluta aningaasanik millioninik pingasunik kisitsisitalinnik amigaateqalereerpugut. Nukissiorfiit A/S-inngortinneqarnissaat pillugu isumaqatigiit-toqanngippat kisitsineq suli ajornerulissaaq.

Meeqqat atugaatigut, siusinaartumik pensionisialiit ikiorsernissaannut imaluunniit suliassat naalagaaffimmiit tiguneqarnissaannut aningaasat amerlaner-usut ator-neqassanersut pillugu naalackersuisut inatsisartullu pinngitsoorarik tullerriiaarisariaqarput.

2.8 Pisortat isumaqatigiissutit

Tamanut akissaqartoqanngilaq. Periarfissat taakku pingasut arlaat ataasiinnarluuniit toqqaralarut-sigu, eqqagassanik passussinissamut aningaasanut, peqqinnissaqarfiup amerlanerusunik aningaasartuu-teqarnissaanut, umiarsuarnik pisinissamut suliffis-suarnullu tapiissuteqarnissamut naaggaarluta, taava akileraarutinit akitsuutinillu isertitat appariartortut taartissaannanik aningaasanik 100 mio. kr.-inik anner-tussuseqartunik nassaarniartussaavugut imaluunniit sipaarniutinik nutaanik imaluunniit akileraarutitigut qaffaalluta.

Taamaattumik sukangasoerujussuarmik tulleriiar-rinissaq pinngitsoorsinnaangilarput. Meeqqat tassaapput siunissami inuussutissarsiteqalersussat siunissamilu akileraartalertussaasut. Meeraaneq nuannernerusimatillugu ilinniagaqalerlutillu, taava siunissaq ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu inuiaq-tigiinnut siunissaq pitsaanerussaaq. Taamaattumik meeqqanut nukit amerlanerusut atorreqarnissaan-nut pitsaasumik tunngavissaqarpugut, aningaasat meeqqanut tutsinneqarnissaat isumannaarsinnaa-suugutsigu, angajoqqat atuinerannut tutsinnagit. Aningaasalli malunnaateqartut atorlugit taamaa-siussagutta peqatigisaanik siusinaartumik pensioni-siaqartunut naaggaartariaqarpugut, peqqinnissa-qarfimmi aningaasartuutit qaffannissaannut naaggaartariaqarpuut aamma naalagaaffimmit suliani tigusinissamut akisuumut naaggaartariaqarpugut.

Namminersornerullutik Oqartussani, kommunini aamma Namminersornerullutik Oqartussat pigisaan-ni ingerlatseqatigiiffiit ilaanni pisortani sulisunut isumaqatigiissutinik Naalakkersuisut isumaqatigiin-niartarput. 2009-mi kattuffiit qulit katillugit ukiumut 7.333-nik sulisoqartut aamma 1,668 mia. kr.-inik akissarsiaqartut pillugit isumaqatigiissutinik nutaa-nik isumaqatigiinniartoqassaaq. Naalakkersuisut kissaatigaat sulisunik piukkunnaateqartunik sulisus-sarsinnaaneq aalajangiussisimanissamillu kissaate-qarneq isumaqatigiissutinik isumaqatigiinniarnert tapersersussagaat taamaalilluni suliffeqarneq nukit-torsarneqarluni.

SIK kattuffinni anginersaavoq immikkoortumi isumaqatigiissutitigut angusat aningaasaqarnermut suliffeqarnermullu annertuumik pingaaruteqartuul-luni. Aamma PPK – Peqqinnissaqarfimmi sulisut kat-tuffiannik, peqqissaasunik, peqqinnissamut ikiortinik ernusussiortunillu ilaatigut ilaasortaaffigineqartumik isumaqatigiinniartoqassaaq. Tassani isumaqatigiis-sutitigut angusat peqqinnissaqarfimmut annertuumik pingaaruteqartussaapput taamaalillunilu aamma kalaallit nunaata aningaasaqarneranut aamma.

Isumaqatigiissutit aqqanillit 2008-mi isumaqatigiis-sutigineqartut damarkimi suliffeqarfinni angusanit sunnerneqarsimapput. 2008-ip affaani kingullermi isumaqatigiinniarnert aamma aningaasat annertuu-mik naleerukkiartornerinit sunnerneqarsimapput. Akerlianilli ukiap ingerlanerani aningaasaqarnikkut ajornartoorneq isumaqatigiinniarnerni angusanut sun-niuteqanngitsoorluni. Akissarsiat agguaqatigiissillugu qaffannerat ukiumut 4,1 %-iusimavoq.

2.8.1 Isumaqatigiissutit aamma sulisinnaasut pillugit unammilleqatigiinneq

2007-mi aamma 2008-mi nunap aningaasaqarnera ingerlalluarpoq siuariartorluarluni suliffissaaleqisullu ikitsuinnaallutik. Tamatuma kingorna nunarsuaq tamakkerlugu aningaasaqarnikkut ajornartoornerup aningaasaqarnikkullu inissisimanerup assiliaq malunnaatilimmik allangortippaa. Maani nunatsinni aningaasaqarnikkut ineriartorneq 2008-imisut annertutigisunik akissarsianik qaffaanissamut inissaqartit-sinngilaq.

2008-mi aningaasat naleerukkiartornerisa kingunerisaanik akissarsiaqartut amerlanersaasa akissarsiaannit pisisutaasinnaasut appariarput, tamatumalu taarserneqarnissaanut kimigiisertoqarnissaa naatsorsuutigineqarluni. Kalaallit Nunaanni aamma Danmarkimi suliffissaaleqineq ima annertutigisumik qaffanngilaq tamanna peqqinnissaqarfimmi sulissaaaleqinermut iluaqutaalluni, SIK-lu iluani immikkoortuni arlalinni sulii aporfissani anginerne ajornartorsiu-teqarluni.

Sulisunut akissarsiat kajumissaatini pingaaruteqarluartut taakku pinngitsooratik aalajangiisuunngillat. Sulisut pisariaqartinneqartut pissarsiarinissaannut aalajangiussimanissaannullu pisortat akissarsiatigut taamaattumik siuttuusariaqanngillat. Akerlianilli sulisunik isumaginninnikkut aamma ineriartortitsinikkut, aaqqissuussinikkut, sulinerup allanngorartinneratigut immikkoortunilu nammineq aalajangiiffigisassaqaqartillugu aqutsisoqarnikkut pitsaassuseqarnissamut tamanna annertuumik piumasaqaateqarpoq. Kiisalu sulisunut annertunerusumik naleqqussarsinnaanermut aamma anguniakkanik naammassinnittunut naammassisaqarnerulertunullu aningaasannorlugu akissarsisitsinissamut periarfissiisoqartariaqarluni.

Sulineq taanna 2008-mi aallartinneqarpoq 2009-milu ingerlateqqinneqartussaalluni.

Toqqammavigisassatigut piumasaqaatit, tassunga ilanngullu pingaartumik inissiaqarnermut tunngasut, tassaapput immikkoortut allat piffissaanngitsukkut soraarnermik kinguneqartartut, aningaasartuutit annertusinerannik ilisimasanillu annaasaqarnermik kinguneqartartut. Pissutsit taakku allaffeqarfiup innuttaasunik qinikkanillu sullissinissaanut periarfissat ajornerulersittarpai. Inissianut pitsaasunut periarfissaqarnerup isumannaarneqarsinnaanera sulisunik piukkunnaateqartunik sulissarsiornermi aalajangiussisimaniarnermilu ilungersuuteqarnermut pingaaruteqartut qanoq ilaatilerneqarsinnaanera pillugu taamaattumik isumaliutigineqartariaqarpoq.

2.8.2 Isumaqatigiissutit naammassisaqarsinnaassuserlu

Isumaqatigiissutit siumut sammisuussapput, taamaallilluni inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut annertunerusumik imminut napatinnissamut pingaarnertigut naalakkersuinikkut anguniakkap naammassineqarnissaanut iluaqutaallutik. Piffissami isumaqatigiissuteqarfiusussami tulluuttumi sulianik annertooujussuarunik arlalinnik pisortat naammassinnittussaapput. Aaqqissuussaannermik iluarsaaqqinneq, Namminersornerullutik Oqartussani aaqqissugaanikkut pisariillisaaneq aamma namminersorneq pillugu inatsisip malitseqarnissaa. Nutarterinerit taakku sulisut annertuumik misilittagaqarnissaannik immikkullu ilisimasaqarnissaannik piumasaqaateqarput. Peqatigisaanik kommunini naalakkersuisoqarfinnilu sulisoqarnerup iluani annertunerusumik nammineq aalajangiisinnanermik kissaateqarput. Taamaattumik kissaatiginarpoq isumaqatigiissutissani tulluuttuni inummut tapit atorfinnillu immikkoortunut tapit pillugit isumaqa-

tigiinniarsinnaanikkut „siamassisumik akissarsianik pilersitsinissamut“ periarfissat nanginneqarlutillu annertusineqassasut.

Sulisut misilittagaqartut amerlanerusut naammassisaqarsinnaassuseq annertusisarpaat. Pisortat akissarsiat qaffannissaannut akissaqassappata tamanna annertunerusumik naammassisaqarsinnaassusermik illuatungilerneqartariaqarpoq. Tamanna pinngitsoorani isumaqanngilaq sulisut sukkanerusumik suliaqalisasut, kisianni qarasaasiaqarnikkut aaqqissuussinerit, iluaqutissat sakkullu atugassaat nutaaliaassasut ingerlanerilu isumannaatsuullutik. Peqatigisaanik sulisut taakku atornissaannut pisarisqaqartunik piginnaasaqartariaqarput.

Suleriaatsit misissornerisigut pitsaaninngortinnerisigullu naammassisaqarsinnaassutsip pitsanngortinnissaanun annertuumik aamma periarfissaqarpoq, taamaallilluni sulinerup ingerlanerani immikkoortut tamarmik pitsaassuseqalerlutik ingerlallualerlutillu sulianillu suliarinninnermi piffissaq ator neqartartoq sivikillisillugu. Isumaqatigiissutit taamaattumik naammassisaqarsinnaassutsimi pitsannguutit akissarsiat allagartaatigut takuneqarsinnaalernerinut periarfissiissapput.

Isumaqatigiissutit aamma naleqquttumik pikkorissarsimanermit ilinniaqqissimanermullu akissarsisitsinissamut periarfissaqartitsissapput. Immikkoortuni inuiaqatigiinni pisariaqartinneqartuni piginnaanngorsaqqinnissamut pikkorissarnissamut Namminersornerullutik Oqartussani kommuninilu neqeroorutit pillugit suliffeqarfanni illuatungeriit akornanni suleqatigiinneq taamaattumik ataqatigiissarneqassaaq, taamaallilluni sulisut ataasiakkaat ilinniagaqarnerup iluaqutaanera akissarsiatigut takusinnaalerlugu.

Ilinniagaqarneq inuiaqatigiinnut aningaasaliinertut taamaallaat isigineqassanngilaq, kisianni akissarsior-tunut ataasiakkaanut aamma.

2.8.3 Pensionit pillugit apeqqut

Inuit annertusiar tuaartumik utoqqaliartornerat siunissami pisortat aningaasaqarnerannut unammilligassaavoq. Taamaattumik siunissami ataasiakkaanut pensioninut akiliutit ilaasa annertunersaat inuuneq naallugu sulinermit ileqqaagarsimanermeertuunissaat pisariaqarpoq. Isumaqatigiissutit amerlanersaat ullumikkut pensioninut akiliuteqarnissaq pillugu aalajangersakkanik imaqarput.

Sulisup utoqqalinissaminut pensioneqarnikkut ileqqaagaqarnera sulisumut inuiaqatigiinnullu iluaqutaasussaammat sulisunut appassisumik pensioninut akiliuteqartartunut pensioninut pitsannguutissanik aningaasanik immikkoortitsisoqarnissaa naalakkersuinikkut kissaatigineqarpoq.

Taamaattumik kattuffinnut pensioninut akiliutini 10 %-imik angusaqarsimanngitsunut akissarsianut tamarmiusut 0,7 %-iinik naalakkersuisut immikkoortitsiniarput. Tamanna aqqutigalugu ukiut inuuffiusartut agguaqatigiissinnerat qujanartumik qaffakkiartortoq aningaasaqarnikkut ajortumik kinguneqarsinnaanerata ilaanut iluaqusiisoqassaaq.

3. INUUSSUTISSARSIORNERUP ALLANNGORTINNERA

Aatsitassarsiornerup takornariaqarnerullu iluini inuussutissarsiutitigut ingerlatanut nutaanut perisarfissat siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu neruunaateqarput. Namminersornerullutik Oqartussanut unammilligassaq annertoq tassaavoq sulisinnaasut inuussutissarsiutinut aningaasaqarnikkut siuariatornermik pilersitsisinnaasunut nuunneqarnissaat. Sulisinnaasut piniarnermiit aalisarnermiillu inuussutissarsiutinut nutaanut nuunneqassapput. Allamut atuartitsinikkut nuttarsinnaanikkullu aalisartorpassuit piniartorpassuillu inuussutissarsiutinut allanut qaffasinnerusumik isertitaqarfiusunut nuunneqassapput. Tamanna aamma ilaqutariinnut aalisarnermik piniarnermillu inuussutissarsiummiiginartunut isertitanik qaffaassaaq aamma akileraarutitigut isertitat qaffasinnerusut isumannaarneqarlutik.

3.1 Inuussutissarsiornerup iluani aaqqissuusaanikut unammilligassat

Aalisarnermik inuussutissarsiummit isertitaqarnermit isumalluuteqarneq annikillisinniarlugu nunap inuussutissarsiutaasa suliassaqaqfinnik, immikkoortunik suliqaqfinnik nioqqutissianillu ineriartortitsiarnissaa pisariaqarpoq. Inuussutissarsiutitigut aaqqissugaaneq assigiiaannginnerusoq nunarsuarmi niuerfinni aalisakkanik tunisassianik tunisinermi akit nikerarnerannut sanngiinnginnerussaaq sunnerneqartarneralu annikinnerulluni. Taamaattoqarneratigut pisuni ajornartoofiusuni suliassaqaqfinnut ajornartoormit pineqartumit kalluarneqanngitsunut sulisut sukkanerusumik nuunneqarsinnaalissapput.

Inuussutissarsiutip aaqqissugaanera assigiiaannginnerusup ineriartortinnissaa naalakkersuisunut sulisutigineqarpoq. Assersuutitit ilaatigut taaneqarsinnaapput aatsitassanut tunngasun, takornariaqarnermi suliniutit, aluminiumimik aatsitsivimmik pilersitsinialuni sulineq, sermip engullu nunatsinneersup avammut nioqqutiginnissaanut suliniut aamma misigisaqartitsiniarnermi ineriartortitsineq pillugu suliniut.

Nutaaliornermik aaqqissuussineq nalilersorneqarsimavoq inernerillu takutippaat aaqqissuussisoqaqqinnissaa pisariaqartoq. Siusinnerusukkut nutaaliornissamut suliniutit illunut nutaaliorfiusunut marlunnut katersersorsimapput, tamannalu inernernik naatsorsuutigineqartunik kinguneqarsimangimmat 2009-mi nutaaliornermi iliuusissaq nutaaq aamma sulinissamut pilersaarut piareersarneqassapput. Aaqqissuusseqqinnermi nutaaliornermi suliniutit nutaaliorfiusuni taamaallaat tunngaveqannginnissaat qulakkeerneqassaaq, kisianni aallarnisaasartunut, suliffeqaqfinnut mikisunut akunnattunullu ilisimasanillu katersuiffinnut assigiinngitsorpassuarnut siaruarneqassallutik. Tassani namminersortut pisortallu akornanni suleqatigiinneq nukittorsarneqassaaq.

Najoqqutassanik nutaanik ineriartortitsineq aningaasaqarnikkut aningaasaliinissamut suliatigullu siunnersorneqarnissamik pisariaqartitsivoq. Tassani inuussutissarsiutinik siuarsaanermi aaqqissuussiner-nik assigiinngitsunik arlalinnik peqarpoq, suliniutinut nutaanik aallarnisaasartunik il.il. ikiuisinnaasunik. Inuussutissarsiutitigut siuarsaaneq alla tassaavoq inuussutissarsiornermik siunnersuisarneq, Nunat-sinni Takornariaqarnikkut Inuussutissarsiornikkullu Siunnersuisoqatigiinnik (NTIS) isumaqatigiissuteqar-nikkut ingerlanneqartoq, suliffeqarfimmik aallartit-siner-mut aaqqissuusseqqinnermulluunniit atatillugu ingerlataqartut ilitersuunneqarsinnaallutik. Peqatigisaanik inuussutissarsiutinik siuarsaanermi aaqqis-suussinerit assigiinngitsut pillugit aamma takornari-artitsiner-mi inuussutissarsiutinilu nalinginnaasumik ineriartorner-mut tunngatillugu NTIS-imi siunnersui-soqartarpoq.

NTIS-ip siunnersuiner-mik suliniuteqarnerata nukit-torsarnissaanut nuna tamakkerlugu oqartussat/inger-lataqarfiit aamma nunap immikkoortuini sumiiffinnilu soqutigisaqaqatigiit akornanni attaveqatigiinnerit pitsaanerulernissaannut 2009-miit aningaasanik immikkoortitsisoqarpoq. Siunertamut tassunga kom-munit naatsorsuutigineqarput takornariartitsiner-mi inuussutissarsiorner-mullu kommunini siunnersuisar-finnik pilersitsiumaartut, sumiiffinni ilisimasanik ingerlatitseqqittarnerup siunnersuisarnermillu qulak-keerinnittussamik siunertaqartut. Inuussutissarsior-ner-mut siunnersuisarfinni eqqarsaatigineqartuni suliassanut ilaatigut ilaapput suliffeqarfinnik inger-latseqatigiiffinnillu pilersitsiner-mut naleqqiullugu siunnersuineq, ingerlatsinissamut pilersaarusioner-q aamma qularnaveeqqusiinissamut tunisassiassanillu ineriartortitsinissamut qinnuteqaatissanik sulia-qarneq. Peqatigisaanik siunnersuisarfiit paasissu-

tissanik siammarterinissaq, aaqqissuussiner-nik ilisimatisineq kiisalu takornariartitsinerup nunamilu inuussutissarsiutit iluini piginnaangorsaanissamut inuussutissarsiutitigullu siuarsaanissamut kommunit pisariaqartitsinerannik katersineq oqaasertaliornerlu qulakkiissavaat. Taamatut aaqqissuussinerup aallar-tinneqarneratigut NTIS katersuuffittut ingerlassaaq.

3.1.1 Inuussutissarsiutit siuariartorfiusut iluini siunnersuiner-mik suliaqarneq

2009-miit inuussutissarsiutinik siuariartorfiusunik siunnersuineq NTIS-imit aallunneqartut ilagissa-vaat. Inuussutissarsiummi suliniutinik anginerusunik saqqummiussiner-mi pisariaqarpoq inuussutissarsiutit malinnaasussat siuariartornissamut periarfissanik annertunerusumik eqqarsarnissaat. Tamatuma asser-suutigalugu sularinnittussarsiuussiner-mi nunanik allamiunik suliffeqarfinnik sumiiffinni suliffeqarfiit ajornannginnerusumik unammillilersissinnaavai, tassa sumiiffinni suliffeqarfiit ullumikkut inuussutissarsi-utini siuariartorfiusuni annertunerusumik peqataanis-saminnut mikivallaartaramik.

Suliffeqarfiit misigisaqartitsiniartut

Suliffeqarfiit misigisaqartitsiniartut ineriartortin-nissaannut maannakkut iliuusissanik imaluunniit suliaqarnissamut pilersaarutininik nassaassaqaqqanngilaq, naalakkersuisut taamaattumik 2009-mi ukiakkut ataatsimiinner-mi suliffeqarfinnik misigisaqartitsini-artunik ineriartortitsinissaq pillugu nassuiaammik saqqummiussilersaarput. Nassuiaamma tassani ilaatigut tassunga atatillugu ator-neqarsinnaasunik aningaasanik sulisunillu allaaserinninnissaq sioqqul-lugu suliffeqarfiit misigisaqartitsiniartut ineriartortinnissaannut aningaasaqarnikkut periarfissaat pillugit nassuiaasoqassaaq.

Siunertaq tassaavoq nutaaliarluni ingerlanissat siuarsarnissaat nukittorsarnissaallu, aallarnisaasarnep annertusinneqarnissaa suliniutinillu naammassisaqarluarnerusunik amerlanernik pilersitsinissaq. Tamarmiullutik naleqarnerulersitsinermik tunisasiortunullu isertitanik nutaanik taamaalillunilu nunamut pilersitsissapput.

Takornariartitsinerup ineriartortinnera

Takornariartitsinermi inuussutissarsiut suli ajunngitsumik ineriartorpoq pingaartumillu umiarsuit takornariutit. Ukiuni kingullerni umiarsuarnit takornariutinit iluanaarutit naatsorsuutigisamit qaffasinnerusimapput.

2008-mi nuna tamakkerlugu takornariaqarnikkut ukiunut pingasunut iliuusissaq naalakkersuisunit saqqummiunneqarpoq. Iliuusissami immikkoortut suliniuteqarfiusussani isiginiarneqarput; atassuteqaatersuutit, piginnaanngorsaaneq aamma suliffeqarnermut tunngasut, tunisassianik ineriartortitsineq, nittarsaaneq, aqqqissuussineq kiisalu aqqqissugaanermik nakkutiginninneq. Iliuusissaq annertuumik anguniaqarfivoq, iluanaaruteqarnermut, misigisasani nutaanik ineriartortsinermut kiisalu suliffinnut naleqqiullugu siuariartornissamik qulakkeerinninartoq.

Aluminiumimik pilersaarut

Aluminiumimik aatsitsivimmik tassungalu atasunik erngup nukinganik nukissiorfinnik pilersitsinissamut tunngasunik misissuinerit 2009-mi nanginneqassapput Alcoa Inc. suleqatigalugu. Piffissaliussaq ukiup ataatsip missaanik sivitsorneqarpoq, ilaatigut aningaasaqarnikkut ajornartoorneq misissuinerimul suliniutit ilaasa kinguaattoorneri peqqutigalugit.

Maannakkut piffissaliussaasoq malillugu sanaartorneq 2011-mi aallartinneqassasoq 2016-imi ingerlatsinissamut piareernissaa naatsorsuutigineqarpoq. Suliniut ingerlatsinerup nalaani aatsitsivimmi aamma erngup nukinganik nukissiorfini suliffinnik ataavartunik 475-inik kinguneqassaaq. Tassunga ilanngutissapput tamatuma kingunerisaanik 400-600-it akornanni suliffiit ataavartut pilersinneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Tamatuma kinguneranik sulisut tassaassapput aatsitsivimmik kiffartuussinerit kiisalu Maniitsumi pisortat namminersortullu annertunerusumik sullissilernerat.

Sanaartornerup nalaani inuit sulisut nalunaaquttamut akunninngorlugit 23 mio.-inik annertussuseqassaaq ukiunilu tallimani sivisussuseqassalluni. Sanaartornerup nalaani sulisut 2013-2014-imi sulisut 2.800-iunissaat naatsorsuutigineqarpoq. Sanaartornerup nalaani sulisut annertuutigit tassaassapput inuit tiki-sitat. Sanaartornerup aamma ingerlatsinerup nalaani sulisinnaasut nunaqavissut ilinniartinnerini suliniutit annertusinissaat pisariaqarpoq, assersuutigalugu elektrikerit maskinmesterillu. Naatsorsuutigineqarpoq aatsitsiviup sanaartornerata nalaani suliffiit sungiusarfiit arlalissuussasut.

Piginnittuunerup qanoq ittuunissaanut inaarutaa-sumik siunnersuut Inatsisartut 2009-mi ukiakkut ataatsimiinneranni saqqummiunneqassasoq Naalakkersuisut naatsorsuutigaat.

3.1.2 Inuussutissarsiortut piginnaanngorsarnissamut pisariaqartitsinerat

Pingaarteqarpoq inuussutissarsiortut sapinngisamik siusissukkut piginnaanngorsaqqinnissamut pisariaqartitsinermik saqqummiinnaanerit. Inuussutissarsiortut piginnaanngorsaqqinnissamut pisariaqar-

titsinerat nangeqattaartumik aqqissuussinikkut annertuutigut ingerlanneqarsinnaavoq, piginnaangorsarnerup qaffasissusia annertusiartuaartumik ineriartortinneqarluni. Assersuutissaq tassaavoq „Ilinniarsimangitsunik Piginnaangorsaalluni Sulinuut“, suliaqarfiit arlallit iluini neqerooruteqartoq. Tassani pineqarput pikkorissartarnerit amerlanertigut sapaatip akunneranik-marlunnik sivilisussusillit pingasoriarluni-sisamariarluni nanginneqartartussat.

3.2 Aalisarnej pillugu ataatsimiititaliarsuup kaammattuutai

Aalisarnej pillugu ataatsimiititaliarsuup sulinini januar 2009-mi naammassivaa. Aalisarnej pillugu ataatsimiititaliarsuarmut suliaakkiissummi inuiaqatiginni kalaallini ataatsimut iluanaarutaasoq sapinngisamik annertunerunissaa siunertaralugu aalisarnermik ingerlatsinerup aalisakkanik pisuussutininik akilersinnaasumik akunnaatsumillu iluaquteqarnissamut siunnerfeqarnissaa naalakkersuinit pingaartinneqarsimavoq. Taamatut siunnerfeqarnerup peqatigisaanik aalisakkanik pisuussutininik iluaquteqarnerup uumasuseqarnikkut piujuartitsinissaq ataqqissussaavaa.

Aalisarnej pillugu ataatsimiititaliarsuup aallaavigisimavaa sulisinnaasunik amigaateqarneq pingaartumillu qaffasissumik ilinniarsimasunik sulisinnaasunik amigaateqarneq siunissami suliffeqarnikkut ingerlatsinermi unammilligassani pingaaruteqartussaana. Aatsitassarsiornissaq aamma uuliamik qalluinissaq kiisalu aluminiumileriffimmut nunap erngup nukingartigut isumalluutaanik iluaquteqalernissaq sulisoqarneq pillugu siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu ilmagisanik tunngaviatigut allannguisuupput.

Aalisarnermi immikkoortup annertuumik aningaasaliiffiusartunngornerullugu aqqissugaasumut siunissami naleqqussaannermi sianigineqassaaq sulisinnaasut nuutsinneqartut allanik pitsaasnik inuussutissarsiornikkut suliffissaqarnikkullu isumannaarunneqarnissaat. Sulisinnaasunut nuutsinneqartunut inuussutissarsiornikkut suliffissaqarnikkullu periarfissat piviusuussapput.

Suliffinnik nutaanik pilersitsinikkut aamma ilinniaqarnerup pikkorissarnerullu kingunerisaanik suliffissaqarnikkut periarfissat annertusinerisigut piitsuunermet ajornartorsiummut akiuisinnaaneq ajornarunnaassaaq, soorlu Aalisarnej pillugu ataats-

simiititaliarsuup sulinermini tamanna uppersaraa. Aalisarnerup ilaani, ilaatigut qalerallinnarnermi, 2006-imi qalerallinnik tunisisuni aalisartut affai sinnerlugit 50.000 kr.-inik annikinnerusunik isertitaqarsimapput – isertitallu ilanngaatisassat ilanngaatigereerlugit naatsorsorneqassappat uuliamik il.il. aningaasartuutit taakkunanga ilanngaatigineqassallutik. Nammineq immersuilluni paasissutissaniit kisitsisit uppersarparaat aalisartut ilarpassui annikitsuinnannguanik isertitaqartartuusut.

Sulisinnaasunik naatsorsuutigineqartutut amigaa-teqalernissalli nunami sulinermi pissarsiarineqarsinnaasunik aalisartut isertitaqalersinnaaneratsiunnerfigissallugu periarfissaalersippaa. Tassani tunngavigineqassaaq aalisarnerup immikkoortuni amerlanerni imminut akilersinnaalersinnissaa, tassa annertuumik aningaasaliiffiusartunngornerullugu, ilaatigut annertuumik ingerlatsinermi iluanaaruteqarneq atorneqarsinnaasunngorlugu. Aalisakkanik pisuussutit killeqartuummata, taakku amerlisinnginnaaneratsiunnerfigissallugu, tamanna kingumut isumaqarpoq siunissami ungasinnerulaartumi aalisarnermi peqataasut amerlassutsimikkut malunnaatilimmik ikiliumaartut.

Ajornartorsiut taanna aalisarnermik inuussutissarsi-ummi kisimi atuutinngilaq. Inuussutissarsiutini allani isertitat assigalugit peqataasut isertitaqalersinnaappata inuussutissarsiutini tamani naammassisaqarsinnaassutisimik annertusiffiusinnaasuni, tunisassiornermilu imminut akilersinnaanngitsumik taamaaqataanik annertusinnaanngitsuni suliffiit atorunnaarsinneqassapput.

Aaqqissugaanikkut allannguinerit, aalisarnerup pillugu inatsimmi atulersinneqartut, suliareqqissaarneqassapput sukumiisumillu tusarniutigineqarlutik, aaqqissugaanikkut allannguutit piffissap sivisuup ingerlanerani naammassiniarneqarnissaat siunertaralugu.

Siunissami sulisinnaasunik amigaa-teqalernissamut naatsorsuutigisaqarneq taamaattumik peqataasut ikinnerulersillugit taamatut naleqqussarnissamut sulisumullu ataatsimut isertitat qaffannissaannut ajunngitsumik periarfissaqartitsilerpoq, tamatumaa inernerani siviisumik suliffissaaleqilernermit kinguneqanngikkaluarluni. Aalisarnerup pillugu ataatsimiititaliarsuup tamanna aallaavigalugu aalisarnermik inuussutissarsiut nunami inuussutissarsiutitulli pilerinartigilernissaanut siunnerfeqarnissaq tunngavigaa. Aalisarnerup pillugu ataatsimiititaliarsuup aamma tunngavigaa piffissami ikaarsaarfiusumi aalisarnermi peqataasut tamarmik inuussutissarsiumminnik ingerlatsiinnarnissaminnut periarfissaqassasut, tamanna sallinngortissimappassuk. Aalisarnermi isertitat inuussutissarsiutini allani isertitanut qanilliarluarlugit ineriartortoqarnissaa qulakkeerniarlugi aalisartunik pisaqarsinnaassutsinillu nutaanik isertoqarnissaa sapinngisamik annikillineqassaaq, nalinginnaasumik qaffasissuseqartumik isertitaqarnissaq ilimanaateqanngippat. Tassa minnerunngitsumik inuusuttut pingaartumik taakkuupput siunissami inuussutissarsiutini allani sulilersinneqartussat. Erseqqissaatigineqassaarli aalisarnerup ilaani pilerinartumik isertitaqarfiusinnaasuni nutaat isernissaannut suli periarfissaqassammat, assersuutigalugu avataasiorluni raajarniarnermi. Aalisarnerup pillugu ataatsimiititaliarsuup kaammattuutigaa ilinniagaqassutsip qaffanneqarnissaata nukittorsarnissaa siunertaralugu siunissami periarfissat allanngorneri pillugu atuartut inuusuttut paasitinneqassasut.

Tamatuma nanginneratut Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup kaammattuutigaa aalisarnermi peqataasut amerlavallaartunut atasumik piitsuunermik ajornartorsiut aaqqiiffiginissaanut aalisarnermik ingerlatsineq aamma iluaqutaassasoq. Peqatigisaanik ataatsimiititaliarsuarmit uparuarneqarpoq nunani kitaani ileqquusumik inuusaatsinit allaanerusumik atortussaqaarluni aamma atortussaqaarnani inuunerit akornanni allamik agguaanermik atugaqarnerusunik inoqarsinnaammat. Qulakkeerneqartariaqarporlu inuit allamik kissaateqartut piitsuunermik atugaqaanarlutik inuunnginnissaat. Tamanna minnerunngitsumik tamanna pillugu nammineerlutik aalajangiinissaminut periarfissaqarsimangitsunut atuuppoq; tassa meeqqat inuusuttullu.

Pingaarnertigut taamatut isummernerit aallaavigalugu Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup suliakkiissummi allanneqarsimasut sammisat pingaarnertit misissoqqissaarsimavai.

3.2.1 TAC-nik malittarisassaliornermi uumassuseqarnikkut piujaannartitsineq

Ataatsimiititaliarsuup kaammattuutigaa uumasuseqarnikkut ilisimasaqartunit, tassa siullermik Pinngortitaleriffimmiit, aallaaveqartumik siunnersuineq tunngavigalugu inassutigineqartumik aalisarnerit tamarmik aallaaviatigut TAC-eqartinneqassasut. Aatsaat pissutsinik immikkut atuuttoqarpat TAC atorlugu malittarisassaliorortoqassanngilaq.

3.2.2 TAC-nik agguaaneeq

Tamanna tunngavigalugu ataatsimiititaliarsuaq misisuinerni arlalinni inerniliivoq, maannakkut raajarniarnermi atorneqartoq pisassiissutit niuerutigineqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussineq kalaallit nunaanut atatillugu, aalisakkat immikkoorfi-

gisaanni, akilersinnaassuseq qulakkeerneqassappat naleqqunnerpaajussasoq.

3.2.3 Ukiunut arlalinnut pisassiissutinit pigisat

Ataatsimiititaliarsuup kaammattuutigaa pingaarnertigut TAC-nik malittarisassaqartitsinermi naliginnaasumik ukiunut arlalinnut pisassiissutinit pigisaqarnissaq siunnerfigineqassasoq. Tamanna tunngavilersorneqarpoq aalisarneq akilersinnaasappat annertuumik aningaasaliisimanissap tunngaviusarnera. Aamma annertuunik aningaasaliisoqassappat allanut naleqqiullugu piffissamut sivirusumut pilersaarusiornissaq pisariaqartarmat.

Tassunga atatillugu aamma kaammattuutigineqarpoq ataqatigiissitsilluni aalisarnissamut periarfissaqarfiusuni aalisarnermi pisassiissutinit pigisat pillugit piffissat sivirusoqatigiikkannersut qaleriissinnaasullu atorneqartassasut. Tassani aamma aningaasaliinissamut eqqarsaatigisaqarnermik tunngavilersuuteqarpoq, tassa ataqatigiissaarinikkut iluanaaruteqarnissaq annertusineqarsinnaallunilu aningaasaliinermi aarlerinartuusinnaasut annikillisinneqarsinnaammata taamaalillunilu inuiaqatigiinni iluanaarutit annertusineqarsinnaallutik.

3.2.4 Pisassiissutinit pigisat niuerutigineqarsinnaasut, ukiumut pisassiissutit aamma pisassiissutinik nuussisinnaaneq

Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuaq isumaqarpoq pingaarnertigut akilersinnaassusermik isiginninneq aallaavigalugu pisassiissutinit pigisat aamma ukiumut pisassiissutit niuerutigineqarsinnaanerit kiisalu pisassiissutit niuerutigineqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussinermi taakku ilaanik pitsaasumik periarfissaqarnissaq kissaatiginartuusoq. Ajoqutaasinnaasut tamanna pillugu nalunaarutini annikit-

sumik ilusarsiisoqarneratigut peerneqarsinnaapput. Taamaaqataani pingaarnertigut isigininneq aallavigalugu kaammattuutigineqarpoq pisassiissutinik nuussisinnaaneq atatiinnarneqassasoq.

3.2.5 Tulaassuisussaatitaaneq aamma sinerissamut qanittumut avataasiorlunilu aalisarnermut immikkoortiterineq

Ataatsimiititaliarsuup kaammattuutigaa tulaassuisussaatitaanerup atorunnaarsinneqarnissaa siunnerfigineqassasoq. Ataatsimiititaliarsuup misissueqqissaarnera, raajarniarnermi, qaleraliniarnerlu saarulliniarnermilu piviusuusaartitsinerit tunngavigalugit suliarineqarsimasut, erseqqilluinnartumik takutippaat tulaassuisussaatitaaneq, suliffissaqartitsiniarnermik nunallu immikkoortuinik eqqarsaatiginninnermik tunngavilersorneqarsimasoq, inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut iluanaarutinik kiisalu aalisarnerni tulaassuisussaatitaaffiusuni aningaasaatitigut sulisutigullugu iluanaarutaasunik ikilisaasuusoq. Tassunga atatillugu siunnersuutigineqarpoq piffissamik eqaatsumik ikaaraarfeqassasoq, tassa suliffissaqartitsiniarnermik eqqarsaatiginninneq nunallu immikkoortuinik eqqarsaatiginninneq aalisarneq pillugu inatsimmi ilanngunneqarnissaata pisariaqarunnaarnissaa naapertorlugu tulaassuisussaatitaanerup atorunnaarsikkiartornissaa kaammattuutigineqarmat. Tassunga ilanngullugu aamma aalisakkerivinni aningaasaliisimanerit eqqarsaatigineqartariaqarput. Tulaassuisussaatitaanerup aalisarnerit ilaanni immikkoortullu ilaanni annikillisikkiartorusaarlugu atorunnaarsikkiartorneratigut eqaassuseq takuneqarsinnaavoq.

Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup kaammattuutigaa tulaassuisussaatitaanerup atorunnaarsinneqarnera naapertorlugu sinerissamut qanittumi

avataasiorlunilu aalisarnerup immikkoortiternera atorunnaarsinneqarsinnaasoq.

3.2.6 Aalisarnermi piginnittu eqiterunneri

Nunarsuarmi tamarmi piviusuuvooq pisassiissutit niuerutigineqarsinnaasunik nammineq pigisanik aqqissuussineq eqiterunnermik malitseqartarnera. Tamanna assersuutigalugu raajarniarnerup ineriartornerani takuneqarsinnaavoq, ullumikkut umiarsuaatileqatigiiffinni anginerpaat marluk – pisassiissutinit pigisat qanoq naatsosorneqarnerisut apeqqutaatillugu – raajarniarnermi pisassiissutinit pigisanit 40 – 50 pct.-imik peqarmata.

Sinerissamut qanittumi avataasiorluni aalisarnerup akornanni immikkoortiterineq atuutsinneqartillugu ataatsimiititaliarsuup kaammattuutigaa sinerissamut qanittumi aalisarnermi pisassiissutinit pigisanut qummut killiliussaaq minnerpaamik 15 pct.-inut qaffatsinneqassasoq. Ataatsimiititaliarsuup aamma nalunaarutigaa annertuumik ingerlatsineri iluaqutit eqqarsaatigalugit killiliussaaq qaffasinnerusinnaasoq.

Ataatsimiititaliarsup aamma kaammattuutigaa sinerissamut qanittumi avataasiorluni aalisarnerup akornanni immikkoortiterineq atorunnaarsinneqarpat pisassiissutinit pigisat annerpaaffissaat qanoq ittuussanersoq inatsisinik tunngavissaqartilerneqassasoq, tassa umiarsuaatileqatigiiffiit maannangaqq iliuseqarnissaminnut tunngavissaqaleriissammata.

3.2.7 Pisuussutinut akiliutit ilusaalu

Pisuussutinut akiliutit ilusaalu pillugit apeqqut Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup sulinerani sammisani akerleriissutigineqarsimavoq. Ataatsimiititaliarsuup pisuussutinut akiliisarnerit sisamat assigiingitsut misissoqqissaarsimavai, pitsaaqu-

taasut akornutaasullu misissorniarneqarsimallutik allattorneqarlutillu: 1) raajanut akitsuummumut assiguummik akitsuut, 2) sinneqartoorneq tunngavigalugu immikkut akitsuut, 3) annertussutsit tunngavigalugit pisassiissutitut akitsuut aamma 4) akitsorterussinik-kut pisassiissutitut pigisanik tunisineq.

Pisassiissutitut iluanaarutit inuussutissarsiummi ingerlataqartut aamma inuiaqatigiit sinnerisa akornanni qanoq agguarneqassanersut suliatigut tunngavilersuutit aallaavigalugit aalajangerneqarsinnaanngillat. Tamanna naalakkersuinikkut apeqquataavoq pingaaruteqartoq. Taamaattumik ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaani pisuussutitut akiliutit taakkulu ilusaat pillugit isumaqataalluni akerliullunilu tunngavilersuutit allanneqarput.

3.2.8 Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup eqikkaalluni inassuteqaataa

Ataatsimiititaliarsuup allappoq aalisarneq pillugu inatsisissatut nutaat naalakkersuisut siunnersuutaanut 17. august 2007-imeersumi tunngavigineqartut aamma ataatsimiititaliarsuup sulinerani suliakkiissuummi aalajangersarneqarsimasut akornanni immikkoortut ilaanni pingaaruteqartutigit assigiinngitsoqartoq. Ataatsimiititaliarsuup aamma erseqqissarpaa ataatsimiititaliarsuup siunnersuutai arlallit tunngavimmikkut imatut iluseqartut inassutigineqarluni tamatuma tamanut ammasumik oqallisiginissaanut periarfissisoqartariaqartoq siunnersuutillu tunngaviusunerusut taakku naleqqussarlugit ilanngullugit siunnersuummik suliarilluagaasumik saqqummiussinissamut periarfissaqartariaqartoq.

Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissuummi islandimi eqqartuussivikkut suliamut innersuussippat. Islandimi eqqartuussivikkut suliap

naammassinerani inernerani aalisarneq pillugu inatsimmut sunniuteqarsinnaanera eqqarsaatigalugu misissoqqissaarneqassaaq.

3.3 Pisuussutinit iluanaarutit

Maannakkut siunissamilu pingortitami pisuussutiniq iluaquteqarnermi aallaaviusussaq tassaavoq pingortitami pisuussutit inuiaqatigiit ataatsimoorlutik pigisaraat, iluaquteqarnerlu sapinngisamik inuus-sutissarsiummik nalinginnaasumik akileraarusiineq qaangerlugu aningaasaatitigut inuiaqatigiinnut iluanaaruteqartitsissasoq. Tamatuma saniatigut iluaquteqarneq piujuartitsiniarnermik tunngaveqassaaq. Tamatuma malitsigisaanik iluaquteqarneq malittarisassaliorneqassaaq nunamut ataatsimut isigalugu sumiiffinnullu ingerlatsinerit avatangiisitigut, inuiaqatigiinni aningaasaqarnermut aamma kulturikkut sunniutaai siunertaralugit.

Naalackersuisut 2003-mi siunissami akileraarutit akitsuutillu ilusissaat pillugit saqqummiussinermi pisuussutinit iluanaarut imatut nassuiarpaat „pisuussutiniq atuisinnaanermut inuiaqatigiinnut akiliutaassusaq“

Nassuiaammi allami pisuussutinit iluanaarut aalajangersarneqarpoq tassaasoq sinneqartoort suliffeqarfimmit iluaquteqartumit tiguneqarsinnaasoq, suliffeqarfiup akilersinnaasumik ingerlatsinera ajoqsingikkaluarlugu. Allatut oqaatigalugu pisuussutinit iluanaarut tassaavoq sulisinnaasut nalinginnaasumik akissarsiaqartinnerisa aamma aningaasaatitigut aningaasaliissutigineqarsimasunit nalinginnaasumik iluanaarutaasut saniatigut pisuussutiniq iluaquteqarnermi iluanaarutaasoq.

Pisuussutinit iluanaarutit aalajangersimasup qanoq qaffasitsiginissaanut pissutsit arlallit apeqqutaasapput, ilaatigut sumiiffimmi aningaasartuutit qaffasissusii, pisuussutinit aalajangersimasunut sitigut killilersuisoqarnersoq, pisuussutinit pineqartut ilisimaneqarnermut iluaqutigineqareernersullu

aamma pisuussutinit uumassusilinnut imaluunniit uumaatsunut taamaaqataannut naalagaaffiit allat sunik piumasaaqateqarnermut aamma pisuussutinit iluanaaruteqarnermut.

3.3.1 Pisuussutit uumassusillit

Pisuussutini uumassusilinni ullumikkut raajarniarnermi kalaallit nunaanni tunisassiorfinni suliareqqin-neqanngitsunut pisuussutinit iluanaarutinit akitsuuteqarpoq. Akitsuutip procentia ukiut ingerlanerini 0-11 %-ip akornanni nikerarsimavoq piffissallu ingerlanerani 1-124 mio. kr.-init akornanni ukiumut iluanaarutaasarsimalluni. Akitsuutip procentia, piffissap ingerlanerani appassisumiissinnarluni piffissallu ilaani 0 %-imiittarnarluni, qaffakkiartorsimavoq 2009-milu qaammatini pingasuni siullerni 2,83 %-imik annertususeqarluni.

Naalackersuisut isumaqarput aalisarnerup iluani pisuussutinit iluanaarutinit pisortat ullumikkut pisarsarsiarisartagaat appasippallaartoq. Pisuussutinit iluanaarutit qaffasinnerusut assersuutigalugu anguneqarsinnaapput ullumikkut aalisarnermi killilersuutaasut ilaasa peerneqarnerisigut, assersuutigalugu tulaassuisussaataanerup atorunnaarsinneqarneratigut imaluunniit sinerissamut qanittumi avataasiorlunilu aalisarnermi maannakkut immikkoortiterinerup peerneqarneratigut. Annertunerusumik naammasisaqalernermit imminullu akilersinnaanerusumik aalisarnermi aqqissugaanikkut naleqqussarneq aamma pisuussutinit iluanaarutit qaffannerinik kinguneqarsinnaavoq. Kiisalu pisuussutinit iluanaarut aalisakanut assigiinngitsunut amerlanerusunut siuaruartinneqarsinnaalluni.

3.3.2 Pisuussutit uumaatsut

Immikkoortoq alla Nunatta Karsiata isertitaanut

tapertaasinnaasoq tassaavoq sermimik erngumillu avammut nioqquteqarnermit pisuussutinit iluanaarutit. 2001-imi, sermimik erngumillu avammut nioqquteqarneq pillugu inatsimmik naalakkersuisut akuersimatali, suliffeqarfinnut sermimik imermilluunniit Nunatsinneersumik avammut nioqquteqarusuttunut suliffeqarfinnut pingasunut iluaquteqarnissamut akuersissutinik naalakkersuisut tunniussisimapput.

Greenland Spring Water ApS marts 2006-imi Qorlortorsuarmit puilasup ernganik avammut nioqquteqarnissamut iluaquteqarnissamullu akuersissummik naalakkersuisut tunniussipput. Tamatuma kingorna suliffeqarfik avammut niuernerup aallartivineqarnisaanut niuernissamut periarfissanik misissuinissamut ukiunik pingasunik periarfissineqarpoq. Misissuinerit taakku takutippaat ernganik tunisassianik nunatsinneersunik nunani tamalaani tuniniaaffiusuni periarfissaqartoq.

Tunisassiuinnerup aallartinnisaanut avatangiisinut akuersissummik, uumasut nakorsaannit akuersissummik, suliffeqarfiup akuerineqarnissaanut aamma suliffeqarfiup atorunnaarnissaanut pilersaarutip akuerineqarnissaanut suliffeqarfik qinnuteqaqqaartussaavoq.

2008-ip aallartinnerani Greenland Spring Water ApS naalakkersuisunut nalunaarpoq akuersissutissat sineruttut pillugit qinnuteqarnissaminut maannakkut piareerluni. Naalakkersuisut taamaattumik puilasup ernganik tunisassiornissap aallartinneqarnissaanut piumasaqaatit kingulliit inissinneqarnissaat pillugu Greenland Spring Water ApS august 2008-mili isumaqatigiinniarfigisimavaa. Isumaqatigiinniarnerni taakkunani aamma puilasup ernganik iluaquteqarnissaq pillugu Greenland Spring Water ApS-i qanoq akili-

uteqarnissaa pillugu isumaqatigiinniartoqarsimavoq.

Akuersissutit kingulliit tassunga ilanngullu akitsuutit pillugit isumaqatigiissut februar 2009-mi Greenland Spring Water ApS peqatigalugu naalakkersuisunit atsiorneqarpoq.

Kalaallit Nunaanni avammut nioqquteqalerluni Greenland Spring Water ApS-ip aallartinnerani inuiaqatigiinnut tamatsinnut iluaqutaasussaavoq, tassa tamanna avammut nioqquteqarnerit allat peqatigalugit niuernermi oqimaaqatigiissusermut pitsaanerulersitsissammat. Tamatuma saniatigut akitsuuteqarneq pillugu isumaqatigiissut suliffeqarfiup tunisassiorluni aallartinneranit ullormit siullermit Nunatta Karsianut immikkut iluanaarutaasussaavoq soorlu aamma Qeqertarsuarmit suliffinnik nutaanik pilersitsisoq. Tunisassiornerup aallartinnerani Greenland Spring Water ApS-ip naatsorsuutigaa sulisut nikittaattut marluk aallarniutiginiarlugit, siunissamili ungasunnerusumi sulisut nikittaattut pingasunngortinneqarnissaat neriuutigalugu.

Uuliasiornerup aatsitassarsiornerullu iluini pisuussutinit iluanaarutinit akiliutit / akuersissutinit akitsuutit ilisimaneqarluartuupput. Atortussiassat manngertut iluini nalilersuiniarnermi atugassatut atortussianik iluaquteqarneq pillugu nunani allani aningaasaqarnikkut akileraarutitigullu piumasaqaatit assersuunneqarneri suliarineqarsimavoq, taamaalilluni Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut piumasaqaatit nunanik attuumassuteqartunik allanik assersuunneqarsinnaalerlutik. Nunat allat toqqarneqartut tassaapput atortussianik iluaquteqarnermi nunat siuarluarsimasut kiisalu nunat nunanut killeqarfimmiittutut taaneqartartut.

Government take-mut tunngatillugu nalinginnaasumik ilisarnaataasoq tassaavoq ingerlatseqatigiiffiup akileraarutaanik kiisalu iluanaarutinit akileraarummik annikitsumik akileeqqusisarneq. Tamatuma saniatigut nunat aatsitassarsiorfittut ingerlalluartut ilai soorlu Sydafrika, Canda aamma Australia akuersissutinit akitsuutinit akileeqqusisarput. Nunat akuersissutinit akileeqqusineq ajortunut atuuttoq tassaavoq aatsitassarsiorfiit suliffissuaqarfiit allat assigalugit annertoqqataanik akileraarusersorneqartarnerat.

Kalaallit Nunaat Government take-mik 37 %-imik akileeqqusisarpoq, tamanna nunat soorlu Sverige, Norge, Chile aamma Sydafrika annertoqqatigaa annertunerunerulluniluunniit. Aatsitassarsiorfiit immikkut ingerlalluartut Canada aamma Australia 40-56 %-ip akornanni qaffasinnerusumik Government take-mik akileeqqusisarput.

Taamaattumik naalakkersuisut isumaqarput Kalaallit Nunaat nunatut killeqarfimmiittut maannakkut unammillertut inissimasinnaangitsoq, Canada aamma Australia qaffasiffii assigalugit akileraarutitigut aamma akuersissutinit akitsuutinit akileeqqusiluni pisuussutinit iluanaarutinit akitsuutinit eqqussineq naleqqutilerluni.

Immikkoortoq, pisuussutinit iluanaarutinit iluanaaruteqarnissaq eqqarsaatigalugu pingaartumik soqtiginarsinnaasoq tassaavoq ikummatissat nunat iluaneersut, maannakkut misissuinerit uuliamik gassimillu pïaanermik angusaqarfiussappata annertoorujussuarmik iluanaaruteqarfiusinnaasoq.

Pisortat soqtigisaannik kalaallit nunaanni aaqquisuussinerup isumaginnissinnaaneramik nalilersuineq Kalaallit Nunaata nunani tamalaani unammillersin-

naassusianik nalilersuineq naleqqiukkaanni Namminersornerullutik Oqartussat, uuliasiorfinnut sammisumik, akileraarusiilluni aamma akuersissutinit akitsuuteqarneq pillugu misissuineq nutaaq naammassisimavaat.

Misissuinerit takutippaat ataatsimut akileraarutinit sinneqartoormilu akileraarutinit New Zealandimit aamma Savalimmiunit qaffasinnerulaartunik Kalaallit Nunaat akileeqqusisarpoq, taakkullutik uuliasiorfinniit aningaasaliisussanik pilerisutsitsilernissaq eqqarsaatigalugu Kalaallit Nunaata unammillertai qaninnerpaat. Kalaallit Nunaanni sinneqartoortut akitsuutinit annertusiartortartunik taaneqartartunik akileeqqusisoqartarpoq, tassa uuliasiornermit ingerlataniit sinneqartoortut qaffakkaangata sinneqartoortut pisortat pissarsiasaat qaffattarlutik.

Naalakkersuisut taamaattumik isumaqarput akileraarutinit sinneqartoormilu akileraarutinit akileeqqusisarnera naleqquttumik qaffasissuseqartoq. Maannakkut qaffasissuseq allanngortinneqassappat nunap pissusaanik ilisimasaqarnikkut annertuumik saqqummertoqartariaqarpoq, Kalaallit Nunaanni naatsorsuutigisat malunnaatilimmik qaffallutik.

Ukiuni tulleriittuni qaninnerni pisuussutinit iluanaarutinit akitsuutit taakkuunngillat manakkut akit appasinnerini Nunatta Karsianik annaassisussaasut. Nalinginnaasumilli pisuussutinit pinngortitameersunik iluaquteqarnermi pitsaanagerusumik akilersinnaanerulernissaannut tunngavissat pilersittariaqarpagut. Tamanna isumaqarpoq imermut sikumullu, aalisarnermiit, erngup nukinganiit, atortussianit manngertuniit kiisalu uuliamiit gassimiillu pisuussutinit iluanaarutinit akitsuutinit akileeqqusinnikkut siunissaq ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu Nunatta

Karsiata isertitaasa qaffatsinnissaannut tunngavis-
sanik pilersitsissasugut. Taamaattumik pisuussutit
pinngortitameersut ullumimit annertunerusumik
Kalaallit Nunaanut tamarmut iluaqutaalernissaannut
tunngavissat pilersinnissat sulissutigissavarput.

3.4 Naammassisaqarsinnaassuseq

Nunat tunngaviatigut aningaasaqarnikkut pisuunngor-
nissaminnut marlunnik aqqutissaqarput: iluatsitsineq
imaluunniit sullerissuseq. Nunat ima iluatsitsima-
tigisut innuttami amerlassusaannut naleqqiullugu
annertuumik ilisimaneqartunik aningaasaqarnikkullu
naleqarluartunik pinngortitami peqarlutik, pisuujup-
put imaluunniit pisoorujussuannorsinnaallutik –
piffissami peqarfiit sulit nungunneqarnatik nalaanni.
Nunat uuliasiorfiusut arlalli pingaartumik Kangiani
Qiterlermi tamatumunnga assersuutissaapput.

Nunani assigiinngitsuni naammassisaqarsinnaassut-
sip ineriartorneranik misissuinerit takutippaat
piffissami sivilunerusumi sulinikkut aamma atorto-
rissaatigut annertunerusumik suliniuteqarnikkut
sulisinnaasut annertunerusumik suliaqarnerat tuni-
sassionerup qaffariarnerat 25 pct.-iata missaanna
nassuiarsinnaagaa, tunisassionerulli qaffariarnera
sinneruttoq 75 pct. allat aqqutigalugit piviusunngor-
tinneqarluni. Pingaaruteqarluinnartut tassaasimapput
ilisimasat aamma ilinniagaqarneq, minnerungitsumilu
taamaaqataanik pingaaruteqartoq tassaasimalluni
sulisinnaasut atortorissaarutillu inuussutissarsium-
miit, allanut naleqqiullugu isertitatigut appasittuniit,
inuussutissarsiuutinut, allanut naleqqiullugu isertita-
nut qaffasittunut nuunneqarsimaneri.

Naammassisaqarsinnaassutsimik misissuineriniit
inernerit naapertorlugit naalakkersuisut april 2008-
mi nalunaarusiaq Sulisartut inuussutissarsiuutinut
siuariartortunut nutaanut tulluussarnissaat pillugu
nalunaarusiaq aqqutigalugu erseqqissarneqarpoq
inuussutissarsiuutinut taakkununga, qaffasinnerusu-
mik isertitaqarfiusussatut naatsorsuutigineqartunut,
sulisinnaasut nuunneqarnissaasa pisariaqarnerat.
Ajornartorsiut taanna aamma Aalisarneq pillugu ata-
atsimiititaliarsuarmut suliakkiissutip ilusilersornera-

nut tunngavimusimavoq. Tassani erseqqissarneqarpoq sulisinnaasut inuiaqatigiinnut naleqqutinngitsumik aaqqissuussaannermi aalajangersimaneqassanngitsut, aamma inuussutissarsiutinut allanut naleqqiulluni aalisarnermi inuussutissarsiummi aaqqissuussaani- kut pisariaqartutigit allannguinermut tapersersui- sumik aalisarnermik nakkutiginninneq aaqqissuus- sasoq. Siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu aningaasaqarnikkut qaffasissumik siuariartornermut taamaalilluni aalajangiisuuvoq suliffissat nutaat iluaqutigineqarsinnaalernerit naapertorlugit sulisin- naasut nuunneqarsinnaanerit tapersersussallugit.

Aningaasaqarnikkut qaffasissumik siuariartornis- samik kissaateqarneq ukiuni kingullerni aningaasanut inatsisini isumalluutit amerliartuinnartut ilinniartita- anermut nussorneqarnerinut tunuliaqutaasimavoq. Aalajangersimasumik naalakkersuisut anguniagaqar- put nunatsinni sulisinnaasut tamarmiusut 2/3-ii 2020-mi piginnaalersitsisumik ilinniagaqalersimas- sasut.

3.5 Atassuteqaatersuutitut aningaasaliinerit aamma eqqakkanik passussineq

Umiarsualivinni mittarfinnilu annertuumik aningaa- saliisoqarnissaa kissaatigineqarpoq. Nuummi umiarsuarnut atlantikoorutitut umiarsualivik artuk- kersimaneqarsimavoq, tamanna naammassisaqar- sinnaassutsimut suliffigissaanermullu ajoqusiilluni. Mittarfeqarfinnut tunngatillugu Nuummi Ilulissanilu mittarfinnik takinerusunik timmisartunik angineru- sumik timmisartuussisinnaanermik periarfissiisunik pisariaqartitsisoqarpoq.

Ukiuni aggersuni atassuteqaatersuutitut aningaa- saliinerit kingunerisussaavaat milliardinik anner- tussusilinnik aningaasaliisariaqarneq. Aningaasat taakku pingaarnerusumik namminersortuni aningaa- saliisartuni nassaarineqassapput. Taakku saniatigit ullutsinnut naleqquttumik eqqagassanik passussineq, avatangiisikkut peqqinnissakkullu illersorneqarsin- naasumik qulakkeerisoqarnissaa pisariaqarpoq.

3.5.1 Umiarsualiviit mittarfiillu

Angallannikkut aaqqissugaaneq ingerlalluartoq eqaatsorlu angalanermi assartuinermilu aningaasar- tuutitut annertuumik pingaaruteqarpoq nunap iluani aamma nunani tamalaani angallannermit naleqqiul- lugu. Angallannikkut atassuteqaatersuutit pitsaa- nerulersinniarlugit ukiuni aggersuni annertuunik aningaasaliisoqarnissaa pisariaqarpoq. Pingaartumik Nuummi unmiarsuarnut atlantikoorutitut umiarsua- livimmik aamma Ilulissani Nuummilu mittarfinnik takinerusumik sanaartornissaq pisariaqarluni.

Ilulissani Nuummili mittarfiit takinerusut

Mittarfiit allineqarnissaanut sanaartornermi mis- singersuutit aalajangerpaat mittarfinnik allilerineq akisuujussasoq, soorunami takissutsit kissaatigine- qartut apeqqutaallutik. Nuummi Ilulissanilu mittar- finnik 1.199 meterinut allilerineq 109 mio. kr.-inik

aamma 70 mio. kr.-inik akeqassaaq. Mittarfinnik 1.799 meterinut allilerineq Nuummi 570 mio. kr.-inik aamma Ilulissani 733 aamma 822 mio. kr.-it akornanni akeqassapput, isumannaallisaffiusup silissusaa apeqqutaatillugu. Nuummi mittarfiup 2.200 meterinut allilerneqarnera 780 mio. kr.-inik akeqassaaq.

Atlantikoortaanut Nuummi umiarsualivik

Nuummi umiarsualiviup piginnaasaanik allilerineq sivisuumi annertuumik pisariaqartinneqarsimavoq. Ullumikkut talittarfinnut tunngasut imaluunniit tassunga atasut nunatat piviusumik pisariaqartitsinermut naapertuutinngillat. Aammattaaq umiarsualivimmi angallannermut tunngasut artukkerneqarsimallutik. Pissutsit taakku umiarsualivimmi naammassisaqarsinnaassutsimut ajoqusiiipput sullitanullu akinik qaffasinnerusunik kinguneqarlutik. Taakkununga ilanngutissaaq umiarsualivimmik ingasattumik atuineq isumannaallisaaikkut sulisunut naviartumik kinguneqarsinnaanera.

Atlantikoortaanut umiarsualivik nutaaq 300 mio. kr.-it aamma 450 mio. kr.-it akornanni pilersinneqarsinnaavoq, apeqqutaalluni umiarsualivimmi nutaami talittarfiup takissusissaa sorleq toqqarneqarnerasoq. Tassunga ilanngutissaaq tamatuma malitsigisaanik atassuteqaatersuutini 100 mio. kr.-it missaannik aningaasaliinissaq.

Aningaasalersuineq

Nunatta Karsiata aningaasaqarnikkut pisinnaasaa sinnerujussuarlugu atassuteqaatersuutini nutaani aningaasaliinissamat kissateqarlutalu pisariaqartitsivugut. Nuummi, Ilulissanilu allaniluunniit atlantikoorutinut talittarfinnik mittarfinnillu takinerusunik pilersitsissap piviusunngortinnissaanut Nunatta Karsia kisimiilluni aningaasaqarnikkut periarfissaqanngilaq.

Naalackersuisut taamaattumik annertuumik namminersortunit pigineqartumik tunngaveqartumik piginnittunik aningaasalersuisunillu aaqqissuussinissamik suliaqarnissaq toqqarsimavaat, ingerlatsineq sanaartornermilu aningaasartuutit atuisut akiliuteqarnerisigut matussuserneqartassallutik. Aningaasaqarnikkut ajornartoornerup kinguneraa suliniutinut taamatut ittunut taarsigassarsisinaanerup ajornarnerulernerakiserulerneralu, soorlu aamma imminut akilersinnaaneranut piumasaqaatit annertunerulersut. Taamaattumik maannakkut naatsorsuutigisariaqarpoq Nuummi Ilulissanilu mittarfiit 1.199 meterit tikillugit aningaasalersuinissamat aaqqiissuteqarnissaq taamaallaat periarfissaassasoq, aningaasaatinik aningaasaliissutigineqartunik annertuumik iluanaaruteqarnissamik aarlerinartullu killeqarnerannik uppersaasinnaasumik.

Nuummi Atlantikoortitanut umiarsualivimmut atatilugu aktianik ingerlatseqatigiiffimmik aaqqissuussineq sulissutigineqarpoq, Namminersornerullutik Oqartussat aamma Sermersuup Kommunia pigineqataassallutik taamaalillunilu sunniuteqassalluni, peqatigisaanilli piginnittuunerup ilaa annertoq taamaalillunilu aalajangiinissamik piginnaatitaaffik namminersortuniilerluni. Nuummi Atlantikoortitanut umiarsualivik pillugu ingerlatsinissamat aaqqissuussisinnaneq, piginnittuuneq pisortanit namminersortunillu avinneqarluni, Kalaallit Nunaanni atassuteqaatersuutini aningaasaliinernut atatillugu siusinnerusukkat atorneqanngisaannarsimavoq.

3.5.2 Eqqakkanik passussineq

Ullutsinnut naleqquttumik eqqagassanik passussineq, avatangiisikkut peqqinnissakkullu illersorneqarsinnaasumik qulakkeerisoqarnissaanut annertuumik suliniuteqartoqarnissa pisariaqarpoq. Tassunga

atatillugu naalackersuisut eqqakkanik passussineq pillugu pilersaarusiorsimapput, ukiorpassuarni tulliu-tuni suut angorusunnerlutigit siunnerfiliisoq kiisalu tassunga atasumik suut aningaasartuutaassanersunik erseqqissaasoq.

Eqqakkanik passussineq pillugu pilersaarummiip-put aamma suliniutit nunarsuarmut samminerusut avatangiisitigit ajornartorsiutit soorlu isumalluutini-k atuinerup aamma CO₂-mik aniatitsinerup annikinner-paatinneqarnissaa.

Piffissami 2010-2021-mi aningaasartuutit tamar-miusut 400 mio. kr.-it missaaniipput. Ukioq 2021-mi tamatuma kingunerissavaa eqqakkanut tunngasuni ingerlatsinermut allaffissornermullu aningaasartutit ullumikkumut naleqqiullugu 75 mio. kr.-it missaannik qaffasinnerunissaat. Aningaasarpasuit nassaarine-qartussaapput. Taamaattumik eqqakkanut tunngasu-tigit suliniuteqartoqassaaq aamma Kalaallit Nunaata suliaasaanut allanut tamanut naleqqiullugu salliutin-neqartussaalluni.

Unammilligassat annertuut ilaat tassaavoq aningaa-saliinissamut aaqqiissutissanik nassaarnissaq, Namminersornerullutik Oqartussat, kommunit, innut-taasut suliffeqarfiillu akuerisinnaasaannik. Periarfis-saq alla tassaasinnaavoq Nukissiorfiit ikuallaavinnut piginnilernerat aamma kiassarnermi sinneqartoortip pitsaanerpaamik iluaqutigineqarnissaa siunertara-lugu eqqakkanik ikuallaasarnep kiassarnermik pilersuinermut ataqatigiissarlugu. Taamatut aaqqi-suussineq CO₂-mik aniatitsinerit annikillisarneqarnis-saannut aamma ikuallaavinnut taarsigassarsiassat niuernerpalaartumik aningaasalersorneqarnissaannut iluaqutaasinnaavoq, Nukissiorfiit aktianik piginneqa-tigiiffittut allangortinneqassappata.

Allatut oqaatigalugu aaqqissuussinerup siunertat marloqiusat akuersaassagaluarpai, tassa eqqakkanik passussineq pillugu pilersaarutip ilaata aningaasale-rsornissaa aamma CO₂-mik aniatitsinerup appartin-neqarnissaa.

4. ILINNIARTITAANERMUT TUNNGASUT

Naalackersuisut ilinniartitaanikkut suliniutaata suli meeqqat atuariannit atuartut naggataarlutik soraarummeertut amerlanerusut ilinniagaqalerlutik ingerlaqqissasut aamma suliatigut ilinniarsimanngitsut amerlanerusut ineriartoqqinnissaat aalluniarpai. Ileqquumik ingerlataqarfiit suli sulisunik ilinniarsimasunik amigaateqarput naalackersuisullu naatsorsuutigalugu inuussutissarsiutini siuariartoriusuni inuussutissarsiutit ineriartortinnissaannut periarfissarpassuaasinnaasut sulisinnaasunit suli annertunerusumik piumasaqassallutik, piginnaasat, pikkorissuseq ilinniagaqarnerlu eqqarsaatigalugit. Peqatigisaanik ilinniartitaanikkut ineriartortitsinik-kullu suliniutit kinguneqarluartut aamma ullumikkut inuiaqatigiinni sulianik aalajangersimasunik isumaginninnissamut piumasarineqartumik ilinniagaqarsimanngitsut innuttaasut ilai amerlasuut piukkunnarsarsinnaassavai.

Paasissutissiinikkut atortorissaarutit iluini teknologiikkut siuariarnerit nutaat siunissami ilinniarfeqarfiit tamaasa aamma Kalaallit Nunaat ataqatigiissinerulissavai, ullumikkullu illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni ilinniartitaanikkut nikinganeq annikillisillugu. Teknologii periarfissai taamaattumik iluaqutigineqartariaqarput, taamaalilluni ullumikkut piukkunnartumik atuartitsinissamut amigaateqarfiusuni atuartitsissutini suliaqarfinnilu atuartitsinermik piukkunnarnerusumik neqeroorsinnaasoqalerluni. Illoqarfinni nunaqarfinnilu atuartut nunani tamalaanisut qaffasitsigisumik ilinniaqqissinnaanerminnut pisari-aqartunik ilisimasaqalernissaannut pikkorissuseqalernissaannut pitsaanagerusumik periarfissaqalissaput.

Meeqqat atualertussat sapinngisamik amerlanerpaat pitsaasumik eqeersimaartumillu inuunermik aallar-

tinnissaat siunertaralugu meeqquerivitsialak aallartinneqaqqammerpoq. Meeraanerup nalaani siusisukkut pitsaasumik naleqquttunilli paarsinissamut sammisaqartitsinissamullu periarfissat atuarfimmi pitsaasumik toqqissisimanartumillu aallartinnissamut pitsaasumik tunngavissiisuupput. Meeqqat atuariata pitsaassutsumik ineriartortitsinini ingerlatiinnassavaa, tassani aallunneqartariaqarluni nunami atuartunut tamanut atuarfiit inissaqarluartut naleqquttullu pilersinneqarnissaat.

Ilinniarnertuunngorniarfik tamarmi 1. januar 2009-mi namminersornerullutik oqartussanut nuunneqarpoq. Inuusuttut amerlanerusut ilinniarnertuunngorniarfinni ilinniarnermik neqeroorfigineqarnissaat naammassisaqarnissaalu siunertaralugu Naalackersuisut nutarterinermik aallartitsinikuupput, pitsaassusaatigut nunani allani ilinniartitaanernut taamaaqataanut ajornerunngitsumik.

Kiisalu ilinniarnermi ilitseruisarnerup isiginiarnera naalackersuisunit attatiinnarneqassaaq. Ilinniagaqartut akornanni unitsitsiinnartartut pillugit nassuiaat aamma ilinniagaqartut inuttut inooqataanermilu atugaanni ujartorneqassaaq. Ilinniartorpassuit ilinniarnermut inuttullu periarfissanik akornusiisunik inuunerminni misigisaqartarput – amerlanertigut ilinniarnerminnik unitsitsiinnarnermik kinguneqartumik.

4.1 Meeqqat atuariat

2008-mi aasakkut Atuarfitsialammi atualersimasut siulliit atuarnertik naammassivaat, meeqqat atuariat pillugu peqqussummi nutaami atuartitsinermut tunngaviusut imaalu 6. klassimiit malereersimallugit. Atuartut siulliit, atuarfik pillugu peqqussut malillugu tamakkiisumik malinnaasimasut meeqqat atuariat 2013-mi qimattussaavaat. Meeqqat atuariata nutarterneqarsimanera atuartitsinerup pitsaassusaanut sunniuteqalersimanersoq atuartullu tassanga pisarsarsimanersut oqaaseqarfigissallugu maannakkut siusippallaarpoq. Inuussutissarsiutinullu ilinniartitsinerup aamma ilinniarnertuunngorniarfinniit nalunaarutigineqartut nalilissagaanni, atuartut ilinniartitsinerup aallartinneranni ilisimasaat eqqarsaatigalugit nutarterineq kinguneqalereersimasorinarpoq.

Meeqqat atuariat kisitsisini

Ukiumi atuarfiusumi 2007-2008-mi kalaallit nunaanni meeqqat atuarii nuna tamakkerlugu atuartut 10.271-it missaaniipput, illoqarfinni atuarfinni 24-ni aamma nunaqarfinni atuarfinni 54-ini agguarsimasut. Atuartut 85 %-iisa missaat illoqarfinni atuartuupput. Taakkununga atuartut 357-it nunaqarfinniit savaateqarfinniillu atuartunut ineqarfinni najugaqarput.

Ukioq atuarfiusoq taanna atuarfeqarfimmi tamarmik atuartitsisut sulisut 1.262-it atorfinitsinneqarsimapput, taakkunanga atuartitsisunit ilinniarsimasunit 861-init atuartitsineq isumagineqarluni, taakkunaniilutik atualernissaq sioqqullugu ilinniartitsisut 105-it. Ukioq taanna atuartitsisut ilinniagaqarsimannngitsut 327-it atorfinitsinneqarsimapput, tassa meeqqat atuarfiani 27 %-ii. Atuartitsinerup ilaa annertoq taa-maalilluni atuartitsinissamut ilinniarsimannngitsunit sulisunit ingerlanneqarpoq. Atuartitsinissamut ilinniarsimannngitsut sulisut 42 %-ii nunaqarfinni atuarfinni atorfinitsinneqarsimapput. Ilinniartitsisut ilinniarsimasut 86 procentii illoqarfinni najugaqartuupput, tassa illoqarfinni nunaqarfinnilu atuartut agguarneri assigalugit.

Atorfeqartut	Amerlassusaat	%
Atuartitsisut	1188	94,1
Aqutsisut	74	5,9
Atorfeqartut katillugit	1262	100
Atuartitsisut ilinniarsimasut	861	72,5
Timelærit	327	27,5

Tabel 4.2: Meeqqat atuarianni atorfeqartut tamarmik ukioq atuarfiusoq 2007-2008

Najoqqutaq: 1. oktoberimi kommuniniit nalunaarutit 2007

	Illoqarfik	%	Nunaqarfik	%	Katillugit
Atuartut	8.734	85,0	1.537	15,0	10.271
Atuartitsisut	930	78,3	258	21,7	1.188
Atuartitsisut ilinniarsimasut	740	85,9	121	14,1	861
Atuartitsisut ilinniarsimasuunngitsut	190	58,1	137	41,9	327

Tabel 4.1: Ukiumi atuarfiusumi 2007-2008-mi atuartut ilinniartitsisullu illoqarfiit nunaqarfillu akornanni agguarneri

Najoqqutaq: 1. oktoberimi kommuniniit nalunaarutit 2007

Soorlu tabel 4.3-mit takuneqarsinnaasoq illoqarfinni atuartitsisut 80 %-ii ilinniarsimasuupput.

Atorfeqartut	Amerlassusaat	%
Atuartitsisut	930	93,6
Aqutsisut	64	6,4
Atorfeqartut katillugit	994	100,0
Atuartitsisut ilinniarsimasut	740	79,6
Timelærit	190	20,4

Tabel 4.3: Illoqarfinni atuarfinni atorfeqartut ukioq atuarfiusoq 2007-2008

Kilde: 1. oktoberimi kommuniniit nalunaarutit 2007

Ilinniartitsisunik amigaateqarneq qanoq annikillisineqarsinnaaneranut kaammattuuteqarnissaq siuner-taralugu suleqatigiissitamik Naalakkersuisut pilersit-sisimapput. Maannamuungallartoq suleqatigiissitap kaammattuutai ilaatigut tassaapput ilinniartitsisunik Danmarkimiit aamma Nunani Avannarlerni allaniit kiisalu nunanit tuluttut oqaluffiusuniit sulisussarsior-nissaq annertusineqassasoq.

4.2 Nunaqarfinni atuarfiit

Ukiumi atuarfiusumi 2007-2008-mi atuarfinni 54-ini nunaqarfinni atuartut 1537-iusimapput. Taakku ag-guaqatigiissikkaanni nunaqarfinni atuarfinni atuartut amerlassusaat 28,5-iuvoq, meeqqat atuarfiani klassi-nut siullernut qulingiluanut agguarlugit. Soorlu tabel 4.4-mit takuneqarsinnaasoq atuarfiit aqqanillit qulit inorlugit atuartoqarput, atuarfiit 13-it 20-it inorlugit atuartoqarlutik. Atuarfiit amerlanersaat, tassa atuar-fiit 70 %-iisa missaat 40-it inorlugit atuartoqarput.

Nunaqarfinni atuartut amerlassusii	Atuarfiit amerlassusii	%
Atuartut 10-it inorlugit	11	20,4
Atuartut 20-it inorlugit	13	24,1
Atuartut 40-it inorlugit	14	25,9
Atuartut 60-it inorlugit	10	18,5
Atuartut 60-it sinnerlugit	6	11,1
	54	100,0

Tabel 4.4: Nunaqarfinni atuarfinnut atuartut agguar-neri (ukioq atuarfiusoq 2007-2008)

Najoqqutaq: 1. oktoberimi kommuniniit nalunaarutit 2007

Nunaqarfinni atuartitsinerup annertunerpaartaa atuartitsisunit ilinniarsimangitsunit ingerlanneqar-poq, taakku atuartitsisut 53 %-ip missai amerlas-suseqarlutik. Nunaqarfinni atuarfiit qulingiluat, katillugit 104-nik atuartoqartut ilinniarsimasunik atuartitsisoqanngillat. Nunaqarfinni atuarfinni 17-ini, katillugit 532-nik atuartoqartuni atuartitsisut pinga-jorarterutaannai ilinniarsimasuupput. Nunaqarfinni atuarfinni 18-ini, katillugit 407-nik atuartoqartuni atuartitsisut ilinniarsimasut 33,3 – 66,6 %-it akor-nanni amerlassuseqarput. Nunaqarfinni atuarfinni taamaallaat qulini, katillugit 466-inik atuartoqartuni,

atuartitsisut ilinniarsimasut amerlassusaat 2/3-mik amerlanerupput. Nunaqarfiit pingasuinnaat tamakkii-sumik ilinniartitsisoqarput.

Atuartut amerlassusai ilinniartitsisoqarneralu pissutigalugu nunaqarfinni atuartut amerlanertigit ukiunut agguarlugit atuaqatigiinni atuartinneqarneq ajorput. Aaqqissuussineq ilinniartitsisoqarnerlu apeqqutaatil-lugit, tamanna atuartitsinerup sunniuteqarneranut pingaaruteqarsinnaavoq. Atuartitsineq kisimi atuaqatigiinni atuartitsinertut aaqqissuunneqarpat atuartullu ataasiakkaat pisariaqartitaat tunngavigisaallu aallaaviginagit, tamatuma soorunami inernerisinnaavaa atuartitsineq sapernarpallaartutut imaluunniit oqipallaartutut atuartut ilaannit misigineqassaaq.

Nunaqarfiit	Amerlassusaat	%
Atorfeqartut	268	100
Atuartitsisut	258	96,3
Aqutsisut	10	3,7
Atuartitsisut ilinniarsimasut	121	46,9
Timelærit	137	53,1

Tabel 4.5: Nunaqarfinni atuarfinni atorfeqartut (ukioq atuarfiusoq 2007-2008)

Najoqqutaq: 1. oktoberimi kommuniiit nalunaarutit 2007

Nunaqarfinni ilinniartitsisuni ilinniarsimasunik suli-sussarsinissaq aalajangiussisimanerlu ajornakusoor-torujussuuvoq. Nunaqarfinni atuarfinnut ajornartor-siut alla pingaaruteqartoq tassaavoq nunaqarfinni atuarfinni mikisuni suliaticigit qaffasissutsip atatiin-narnissaata ajornakusoornera. Nunaqarfinni anginer-paani ilinniartitsisut 15-iinnaatillugit nunaqarfinnilu

amerlanerni ilinniartitsisut sisamat-tallimaannaatil-lugit atuartitsissutit tamaasa naammaginarumik ingerlatsiviginissaat ajornakusooruuvoq. Peqatigi-saanillu atorfeqartut amerlanersaat ilinniarsimasuunatik timelæriuppata atuartitsinerup akuerineqar-sinnaasumik pitsaassuseqarnissaa ajornakuusaaq, ajornavinngippat.

Aammattaaq nunaqarfinni atuartut atuarnerminnik naammassininnissaannut pissarsiaqarnissaan-ullu avatangiisigisat arlallit pingaaruteqartuupput, assersuutigalugu nunat allamiut oqaasiinik ilikkaga-qarnissamat periarfissaqarneq, ilinniagartuutigut ilinniarfissat killeqartuuneri tassunga ilanngullugu sunngiffimmi periarfissat killeqartuuneri, ilinniar-simasunik ikitsuinnarnik imaluunniit maligassiuso-qannginnera, ilisimasanut paasissutissanullu pissar-sisinnaanerup killeqarnera. Nunaqarfinni atuarfinni atuartorpassuit qallunaat imaluunniit tuluit oqaasii taamaallaat oqaatsitigit atuartitsinermut atatil-lugu tusagassiuutinilu naapittarpaat. Nunat allamiut oqaasiinik atuinissamat qaqutiguinnaq periarfissa-qartarput, taamaattumik nunat allamiut oqaasiinik misilittagaqarneq ulluinnarni pisariaqartutut isigine-qanngissaa aarlerinarluni. Aamma nunaqarfinni atua-lernissap siornani pissutsit atuartut atualernissamat qanoq piareersimatiginerinut nipilersoqataapput.

Nunaqarfinni atuarfinni atuartut atuarnerminnit pis-sarsinissaanut akornutaasoq alla tassaavoq atuarner-tik naammassiniarlugu illoqarfimmut nuuttariaqar-nerat. 14 – 15-inik ukioqarluni illoqarfimmi atuartut ineqarfianut inuunermut ilisimanngisamat sungiussi-manngisamullu ilaqtat qimallugit nuunneq meeqqat ilaannut misigisaq sakkortullunilu kingunerlutsitsisinaavoq. Nunaqarfinni atuartut aamma misigisassuaat immikkoortunut arlalinnut naleqqiullutik atuartitsis-

sutitigut kinguarsimanertik peqatigisaanillu illoqarfimmiinneq ilinniartussaallugu. Atuartut ineqarfiini inuuneq taamaattumik meeqqamut ataatsimut mumsitsinerusinnaavoq annertoq, pingaartumik atuartunut ineqarfik najugaqarnikkut taperseruinnermik qanilaarnermillu neqerooruteqarsinnaangippat.

Utaqqiisaasumik efterskoliusuniit misilittakkat aamma takutippaat nunaqarfinni atuartut, atuartunut ineqarfinni najugaqarsimasut arlalinnik pissusilersuuteqartalersimasut, amerlanertigut inersimasunik attaveqartarsimanginnermik sunnerneqarsimasumik. Tamanna ilaatigut ersersinneqarsinnaavoq toqqammaviliussanik piumasaqaatigineqartunillu paasinninngissinnaanermik. 2004-mi misissuineq inerniliivoq meeqqat illoqarfiummiut 36,4 %-ii ilinnigaqalernissamut piareersarnermik naammassisaqarsimasut – imaluunniit inuussutissarsiutinut piginnaalersitsisumut ilinniagaqarsimasut. Nunaqarfimmiut 20,5 %-ii taamaallaat taamaaqataanik ilinniarnermik naammassisaqarsimapput.

Atuartut amerlassusiinut naleqqiullugu inerniliisoqarsinnaavoq illoqarfinnut naleqqiullugu nunaqarfinni ilinniartitsisut procentinngorlugu amerlanerulaartut. Atuartut 15 %-ii nunaqarfinni najugaqarput. Atuartitsisulli eqqarsaatigalugit 21 %-iulluni. Taamaalilluni illoqarfinni nunaqarfinnilu isumalluutitigut suliniutit nunaqarfinni qaffasinnerularpoq. Tammannali illua-tingilerneqarluni atuartitsisut amerlanerpaartaat atuartitsinermik isumaginninnissaminut aqqqissuus-
saasumik ilinniarsimasuunatik.

Tamanna nunaqarfinni piukkunnartumik atuartitsisalernissamut tunngatillugu allatut eqqarsalersitsisariaqarpoq. Kommunerusujussuit kommunimi ukiumut atuartitsinermut atuartitsinissamut ingerlatassanullu

pilersaarusiortoqalerpat nunaqarfinni atuarfiminna ilinniartitsisussaqaarniarneq ilanngullugu eqqarsaatigisariaqarpaat. Ass. „tullerriarinnermik aqqqissuusinnerit“ atorneqalertariaqarput, tamatumani nunaqarfinni atuartitsisut piukkunnartut nunaqarfinni sammisani suliaqarfinnilu attuumasuteqartuni sukumiisumik pilersaarusiortuakkamillu atuartinneqartarlutik. Aammattaaq timelærerinut mentoritut supervisionertitsisarnertullu aqqqissuus-
sisoqartariaqarpoq, atuartitsisut misilittagakitsut atuartitsisumut misilittagalimmut, ilaatigut internet IT-lu atorlugit ilaatigut atuartitsinermik pilersaarusi-
oqataasinnaasumut atuartitsinermilu tamarmiusumi siunnersuisinnaasumut attaveqalersillugit.

Efterskolit pillugit inatsimmi nutaami atuartut efterskolimi 9. Aamma 10. Klassersinnaanerannut periarfissiisoqarpoq. Taamaattumik nunaqarfinni atuartut skolehjemimiiginnarnissaasa imaluunniit efterskolinik atuartunik nunaqarfinneersunik atuartitsinermik isumassuinnermillu isumaginnissinnaasunik pilersitse-
qqinnissaq naapertuutissanerata ilanngunneqarnissaa naapertuutissaaq.

Meeqqanut nunaqarfimmeersunut atuartitsinerup piukkunnarsarnissaa eqqarsaatigalugu aqqutini nutaani eqqarsarnissamut tamanna pissutissaqartitsivoq. Nunaqarfinni atuartut naammaginnartumik atuartinneqarnerisa isumannaarneqarnissaanut kommunerusujussuit annertuumik suliassaqarput. Tamanna ilaatigut pisinnaavoq nunaqarfinni ilinniartitsisut ilinniarsimasut amerlinerisigut imaluunniit meeqqat illoqarfinnut taamaaqataanik atuartitsinissamut neqerooruteqartunut annertunerusumik nussortillugit.

4.3 Ilinniartitaanermut pilersaarut

Ilinniartitaanermut pilersaarut 2005-imili aallartinneqarmat Kalaallit Nunaanni ilinniarnermut aamma pikkorissarnermut tunngasuni annertuumik pisoqarsimavoq. Ilinniartitaanermut pilersaarutip piareersarnerani ingerlanneqarnera immikkoortunut marlunnut avinneqarpoq. Immikkoortumi siullermi, 2012 tikillugu ingerlasussami, suliniutit annerusumik samminiakkanut marlunnut sammitinneqarput, tassa inuusuttut meeqqat atuarfianik qimatseqqamersut aamma 50-it ataallugit ukiullit sulisinnaasut suliatigut ilinniagaqarsimangitsut. Immikkoortup aappaani 2020 tikillugu ingerlasussami suliatigut ilinniagaqarsimangitsut piginnaangorsaqqinneri suli isiginiarneqassapput tamatumalu saniatigut ilinniarsiit ingerlaqqiffiusut, taamaalilluni inuusuttut immikkoortumi siullermi ilinniagaqalernissamut piareersarlutik ilinniarsimasut ilinniarsinnut ingerlaqqissinnaalerlutik, siunissamik pilersitseqataanissamut tulluarsarlutik.

September 2008-mi Katuami angisuumik ataatsimeersuartoqarpoq, ilinniartitaanermut pilersaarummi ukiut siulliit pingasut ingerlanerini suliniutit suliallu aallartinneqarsimasut nalilersorneqarlutik, soorlu aamma siunissami periarfissat unammisassallu oqallisigineqartut. Inerniliinerit ilaatigut tikkuarfaat ilinniarsinni unitsitsiinnartartut ikilisinneqarnissannut suli annertuumik suliniuteqartoqartariaqartoq,

aamma inuusuttut ilinniarnerminnik unitsitsiinnartarnerinut patsisit angisuut ilaat tassaasut ilinniakkaminnik aallartikkaangamik ilinniarnerrullu ingerlanerani nuunnerit allanngornerilluunniit aqqusaartagaat. Assersuutigalugu ilinniarneq aallartinniarlugu Kalaallit Nunaanni angerlarsimaffigisamiit illoqarfimmut allamut nuunneq sapernartarpoq, tassa suna tamarmi nutaajullunilu allaanerusarmat. Tamatuma saniatigut inuussutissarsiutinut ilinniakkap ingerlatiinnarnissaa aamma atuarfiup suliffimmillu sungiusarfiup akornanni siumut utimullu nuuttarneq sapernartarpoq.

Kisitsititigut paasisutissat takutippaat amerlanerusut ilinniarnermik aallartissimasut. Sulili meeqqat ilinniartinnissaannut inuusuttullu ilinniarsiinut piareersarnissaannut suli ilinniartitsisunik perorsaasunillu amigaateqarpoq. Ilinniartitsisunik amigaateqarnerup kingunerisaanik atuartitsineq pingaarnermik isorliunerusuni amigaateqarsinnaasarpog imaluunniit peqangivittarluni. Meeqqat ilaannut tamanna isumaqarpoq atuarfimmu atuartitsineq taamaalillunilu inersimasunngornermi ilinniagaqalernissamut periarfissaqarniaraanni najugaqarfigisaq qimallugu illoqarfimmu naammattumik ilinniartitsisoqartumut nuuttoqartariaqartoq. Taamatut alloriannissaq sapernartuuvog. Amerlasuunullu pitsaasumik atuarniaraanni ilinniagaqarnissamullu periarfissaqarniaraanni pisariaqartuulluni.

	2005	2006	2007	2008
GU, HHX & HTX	827	831	865	971
Inuussutissarsiutinut ilinniarsiit	1098	1246	1313	1439
Katillugit	1925	2077	2178	2410

Tabel 4.6: Ukiuni pineqartuni ukiup naanerani inuusuttut ilinniarsiitni ingerlataqartut amerlassusaasa ineriartornerat

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik

Piareersarfiit taassaapput meeqqat atuarfimmu utoqqalivallaarsimasunut aaqqiissutissat ilaat, AEU imaluunniit pikkorissarnikkut piginnaanngorsarnissamut innersuunneqarnikkut. Meeqqanulli suli atuar-tutut ukioqartunut inuiaqatigiittut siunissaq aamma meeqqat taakku sunik periarfissanik tunissanerigut eqqarsaatigissavarput. Katuami ataatsimeersuar-nermi eqqaaneqarpoq qarasaasiat aamma internetti aqqutigalugu ungasianiit atuarinneqarnissaq periarfissaasoq. Suliniutit taamatut ittulli suli isumasarsiaagallarput piffissallu akunnerani meeraqarpoq ilinniarnissaminut ineriartornissaminnullu taamaaqataanik periarfissaqanngitsunik.

Inuusuttut amerlanerusut ilinniarnermik aallartinnissaannut maannakkut suliniuterpassuit ingerlanneqarput. Inuusuttut toqqaangaangata ilinniarnermillu aallartikkaangata taava suliniutit assigiinngitsut aqqutigalugit ilinniakkaminik aalajangiussisimanis-saat sulissutigineqartarpoq.

Maniitsumi ATI-mi nerisaqartitsinermik aqqiissuussisoqarsimavoq, inuusuttut iluamik nerisaqartinneqarlutik, ilikkagaqarnissamut atuarititsinneqarnissamullu tunngavik pingaaruteqartoq. Nerisitsisorli suli annertusumik iliuuseqarpoq. Inuusuttut nammineq nerisassiorlarnissaannut pilersaarusiornissamik, torersaanissamut atisanillu errorsinissamik ilinniartippai. Inuusuttut ulluinnarni inuunermi annertusiar-tuaartumik nammineersinnaaneq ilikkariartorpaat. Anguniagarmi aamma tassaavoq ilinniartinnut ingerlaqqikkunik imaluunniit sulilerunik nammineq suna taamaat saperunnaassagaat. Taamatut aqqiissuussineq iluaqutaasumik ilinniartinnit allanit issuarneqarsinnaavoq, inuusuttulli tamatuminnga ilikkagaqarnissamut piffissaqarlutillu inissaqartitsisussaapput. Inersimasutut inuunermik ingerlatsillualernissamut

tunngavik tassaavoq taamatut ingerlatsinissamut sakkussanik ilikkagaqarneq.

Kalaallit Nunaat EU peqateqarnissamik isumaqatigiisuteqarsimavoq ilinniartitaanikkut suliniutit annertusarnissaannut aningaasanik annertuunik missinger-suutini tapiissutinik EU-miit pissarsilluni.

Isumaqatigiissut siullermik 2013 tikillugu ingerlasus-saavoq taamaalillunilu 2020-p tungaanut ilinniartitaanermut pilersaarummi siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu anguniakkanut tulluarluni. Taamaattumik Namminersornerullutik Oqartussat ilinniartitaanikkut tunngasuni suliniutit sukumiisu-mik siunissarlu ungasinnerusoq eqqarsaatiglaugu pilersaarusiorneq aallartippaat. Tassunga atatillugu pilersaarusiart inerititaqarnerannik Namminersornerullutik Oqartussat nasuiaasiorlutillu uppernar-saasussaapput – Inatsisartut ataatsimiinnerinut atatillugu inuiaqatigiinnut, kisianni aamma EU-mut ukiumoortumik ilinniartitaanikkut pilersaarummi anguniakkat inernerillu nalunaarusiarineqartassal-lutik.

Piareersarfiit ineriartortinnerat Naalakkersuisunit suli suliatut pingaaruteqarlunartutut qitiusutullu isigaat, kommunit qanimut suleqatigalugit ingerlanneqartoq. Piareersarfinnik ingerlatsineq kommunit suliassaraat, internettimili aaqqiissutinik atuinermut naleqqiullugu ineriartortitsineq, misilitsinnerit ingerlanneqartarneri, karakterilersuisarneq pingaartumillu ilitersuisarneq aamma immikkoortumik tassanga ineriartortitsineq suliassaapput Namminersornerullu-tik Oqartussanit isumagineqartoq kommunit qanimut suleqatigalugit. Ilinniartitaanermut pilersaarutit iluatsinneqarnissaannut apeqquutaapput Piareersarfiit ataasiakkaat, ilinniartinnut innersuussisartut, taman-

na ilinniagaqalernissamut piareersarneruppat, inuus-
sutissarsiutinut imaluunniit piginnaalersitsisumik
ilinniarneruppat. Sumiiffinni Piareersarfik tassaavoq
ilinniarfimmik toqqaaniarnermi taassumalu malitsigi-
saanik unamilligassat pillugit innuttaasut ataasiak-
kaat iserfigisinnaassat ikiortissarsiorfigisinnaasaat
aamma ilitersuunneqarsinnaallutik. Taamaattumik
Piareersarfiit ataasiakkaat ilinniartitaanermik
aaqqissuussinermi pingaaruteqartuupput. Piareersar-
fiit aamma allatut sungiusarnissamut, nikerartumik
atorfeqarnermut, sannavimmi sungiusarnissamut,
suliffeqarnermi atorfimmi sungiusanissamut ingerla-
titsinissamik aamma suliaasaqarput. Piginnaangor-
saaqqiinnermut tunngasuni pikkorissarluni atuartitsi-
nernik aamma qitiusumik ilinniarfinni immikkoortut
aalajangersimasut iluini pikkorissarnissamut tunnga-
tillugu ilitersuinermik aamma isumagisaqarput.

Aningaasaqarnikkut ingerlanerliornermi kinguniusut
ilai tassaajumaarput suliffissaaleqisut amerliartor-
neri. Tamanna isumaqarpoq suliffissaaleqisunut nuus-
sisarnerit kingunerisaanik pisortat aningasaqarnikkut
periarfissat suli annertunerusumik tatisimaneqalis-
sasut. Aaqqiissutissaq alla tassaasinnaavoq aningaa-
sat suliffissaaleqisunut nuunneqartussaasut, inunnut
suliffissaaleqilersimasut ilinniartinneqarnissaannut
atorneqarsinnaanerat. Taamatut aaqqiissuteqarneq
suliffissaaleqisut ikilisinnerinut ilinniagaqassutsillu
qaffanneranut iluaqutaasinnaavoq.

Allatut oqaatigalugu aaqqissuussinerup Kalaallit
Nunaanni inuit ilaasa amerlanerusut ilinniagaqalernis-
saannut siunertaq isumagisinnaavaa.

ILANNGUSSAQ A: ANINGAASAQARNIKKUT INISSISIMANEQ

1. Siuariartorneq

Piffissaq 2004-miit 2007-mut aningaasaqarnikkut ajunngitsumik ineriartormik sunnerneqarsimavoq, suliffissaaleqisut appariarsimallutik aamma tunisassiat ataatsimut nalingat siuartsimalluni. Peqatigiisaanik nioqqutissanik eqqussuineq qaffassimavoq, avammullu nioqquteqarnejq taamaanginnarsimalluni, taamaattumik niuernerup oqimaaqatigiissinnera ajorsiarisimalluni. Raajat akii appassisut aamma uuliap akiisa qaffakkiartorneri ilaatigut taamatut ineriartortoqarneranut pissutaapput. Aningaasat naleerukkiartorneri 2008-mi malunnartumik annertusisimapput, akitsuutinik qaffaanerit kingunerisaannik.

Tabel A.1-mi piffissami 2004-miit 2008-mut aningaasaqarnikkut kisitsit qitiusut eqikkarneqarput.

2004-mili Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera siuariartorsimavoq, 2,6 %-imik aamma 2006-imi aamma 2007-mi 1,0 %-imik siuariarluni. 2008-mi naatsorsuutigineqarpoq ajunngitsumik siuariartortoqarsimasoq, akerlianilli 2009-p ingerlanerani ilimanarlunarluni ingerlanerliortoqalissasoq ilimanarlunilu nunani tamalaani aningaasaqarnikkut ingerlanerliornerup malitsigisaanik killormut siuariartortoqassasoq.

Raajartassiissutit raajallu akiisa apparneri 2009-p ingerlanerani ilimanarlunnartumik ingerlanerliortoqalernissaanut ilimanartumillu killormut siuariartortoqarnissaanut sunneeqataapput. Tassunga ilannugutissapput sanaartornermi ingerlatat qaffasissusii aamma ilinniartitaanikkut suliniutit ineriartornermut sunniuteqarnissaat. Sanaartornermi ingerlatat anner-tusissappata tamanna siuartornermut ajunngitsumik

	2004	2005	2006	2007	2008
Tunisassiat ataatsimut nalingat (piviusumik siuariarnejq %)	2,6	1,0	2,6	1,0	
Suliffissaaleqnejq	1.854	1.682	1.547	1.501	1.143 ¹
Niuernerup oqimaaqatigiissinnera (mio. kr.)	-987	-1.165	-1.308	-1.310	
Nioqqutissanik eqqussuineq (mio. kr.)	3.269	3.591	3.656	3.643	
Avammut niuernerup (mio. kr.)	2.282	2.426	2.348	2.332	
Niuertarfinni kaaviiaartitat (allangorneq %) ²	-0,2	3,7	2,6	-1,7	-0,3
Atuisartunut akit (allangorneq % ukioq 1 sinnerlugu) ³	2,3	1,4	2,9	1,7	8,2
Isertitanik akileraarutit akilerneqartut (allangguut %)	6,2	11,0	5,1	4,4	3,3

Tabel A.1: 2004-miit 2008-mut aningaasaqarnikkut kisitsisit qitiusut:

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik, Namminersornerullutik Oqartussat

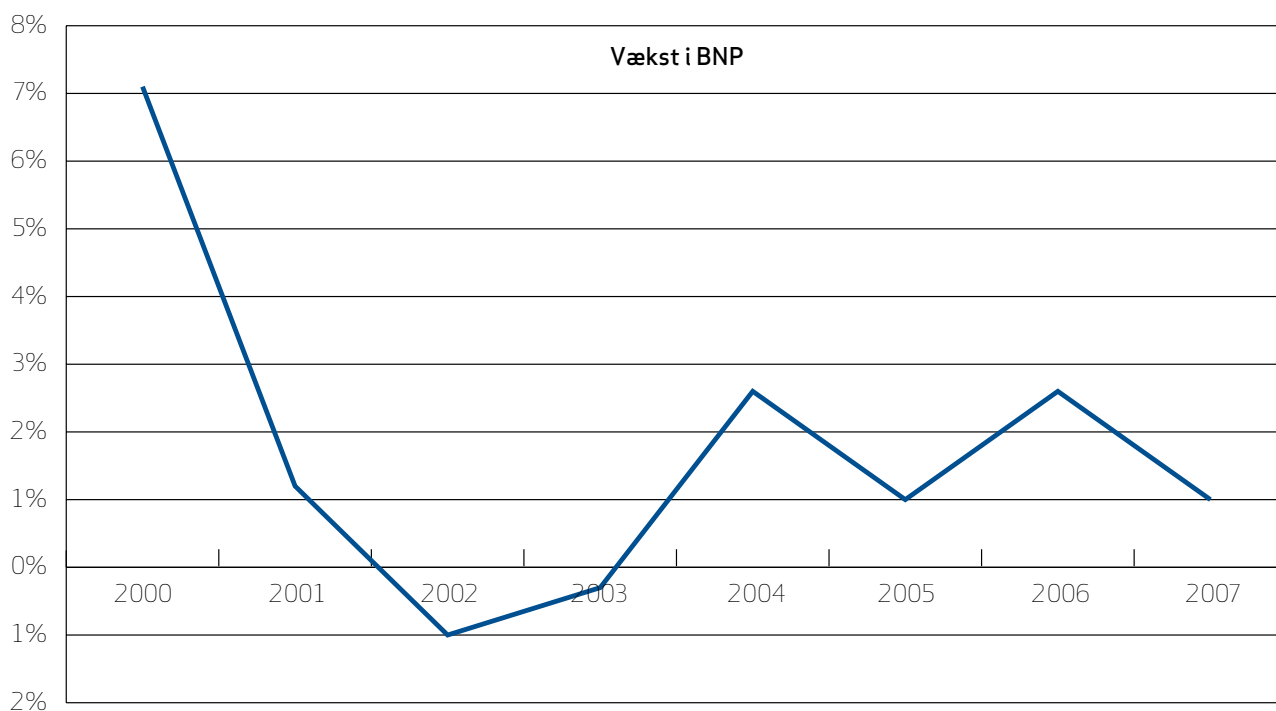
- 1) 2008-mi kvartalit pingajuanni
- 2) Kvartalimi siullermiit kvartalimut siullermut
- 3) Julimiit julimut

sunniuteqassaaq. Aammattaaq qaffasinnerusumik ilinniartitaanikkut suliniuteqarneq piffissami akunnattumi ungasinnerusimilu siuariartornermut qaffatsitsissaaq.

Assersuutigalugu erngup nukinganik nukissiorfinnik, kiassarnermi sinneqartoorummik iluaquteqarnissamut atortunik, ilinniartunut ineqarfiinik ilinniarfinillu sanaartornerup ilungersuutigineratigut kiisalu nalinginnaasumik aningaasaqarnikkut ingerlanerliornerup nalaani ilinniartitaanerup ilungersuutigineratigut siunissami qanittumi siuariartornerup aalajan-

giussimaneqarnissaanut piffissamilu akunnattumi siunissamilu ungasinnerusumi siuariartornerup anertusinissaanut inuiaqatigiit taamaalilluta periarfissaqalissapput.

Titartagaq A.1-ip takutippaa ukioq 2000-imiit 2007-mut TAN-ni siuariartornerq.

Titartagaq A.1: 2000-imiit 2007-mut TAN-ni siuariartornerq

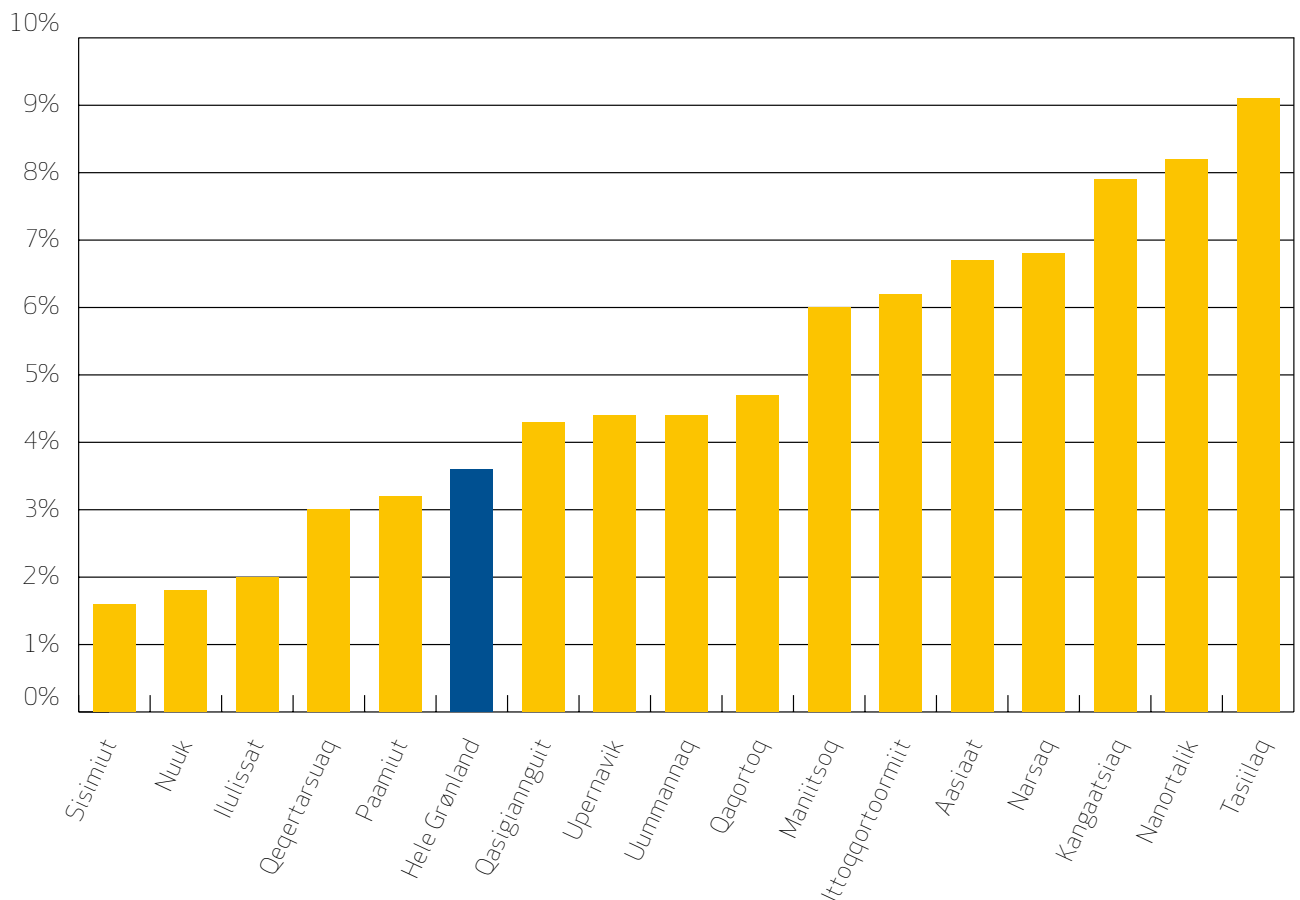
Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik

2. Suliffissaaleqineq

Kalaallit Nunaat pillugu suliffissaaleqisunut kisitsisit aatsaat taamatut ikitsigisut suliffissaaleqisunik takutitsipput.

Suliffissaaleqisut amerlassutsimikkut nunap immikkoortuini assigiinngitsorujussuupput, illoqarfiit annginerusut illoqarfinnit mikinerusunik isorliunerusunillu ikinnerusunik suliffissaaleqisoqarlutik. Taamaalluni

Sisimiuni, Nuummi aamma Ilulissani suliffissaaleqisut ikinneraapput, taakkunani suliffissaaleqisut sulisinnaasut 2 %-iatut amerlatigalutik. Akerlianilli Tasiilami, Nanortalimmi aamma Kangaatsiami suliffissaaleqisut procentiat 9,1 %, 8,2 % aamma 7,9 %-iusimalluni.

Titartagaq A.2: 2008-mi kvartalit pingajuanni suliffissaaleqisut procentiat illoqarfinnut agguarlugit

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik

Suliffissaaleqinermi ilisarnaataasoq alla tassavoq inuit piginnaalersitsisumik ilinniarsimangitsut annerusumik eqqortarmagit. 2007-mi nuna tamakkerlugu suliffissaaleqisutut nalunaarsorsimasut 84 %-ii suliatigut ilinniagaqarsimasuunngillat. Tamatuma erseqqissarpaat ilinniartitaanikkut immikkut suliniut pisariaqartuusoq.

Naatsorsuutigineqarsinnaavoq aningaasaqarnikkut ingerlanerliorneq suliffissaaleqisut amerlinerannik kinguneqarsinnaasoq, pingaartumik ilinniagaqarsimangitsut akornanni, taamaattumik 2008-mut naleqqiullugu 2009-mi suliffissaaleqisut procentiat qaffasinnerusaaq.

Titartagaq A.2-p takutippaa Kalaallit Nunaanni illoqarfinni tamani sulisinnaasunit suliffissaaleqisut procentiat.

3. Nunanut allanut niuerneq

Niueqatigiinnermi oqimaaqatigiissuseq 2007-mi 1,310 mio. kr.-inik amigartoorfiuvoq. 2008-mi qaammatinut siullernut qulingiluanut nunanut allanut niuernermi kisitsisaagallartut takutippaat nunanik allanik niueqateqarnermi amigartooruteqarneq anertusiartortoq.

2008-mi qaammatinut siullernut qulingiluanut nunanut allanut niuernermi kisitsisit takutippaat piffissami tasaani 2006-imi aamma 2007-mi kisitsisinut naleqqiullugu nioqqutissanik eqqussuineq avammullu niuerneq qaffakkiartortoq. 2007-mut naleqqiullugu raajanik saarullinnillu avammut niuerneq malunnaatilimmik qaffassimavoq, tamannalu avammut niuerneq qaffanneranut iluaqutaasimalluni.

Niueqatigiinnermi oqimaaqatigiissutsimi ataatsimut amigartoorut suli 2009-mi qaffaqqissasoq naatsorsuutigineqarpoq, TAC-p appannerata malitsigisaanik raajaik avammut nioqquteqarnerup appanneratigut aamma guultimik avammut nioqquteqarnerup atorunnaarneratigut.

4. Inuit atuinerat

Niuertarfinni kaaviiartitsineq, inuit atuineranni ineriartornermut takussutaasartoq, 2007-mi aamma 2008-mi appariartorsimavoq.

Appariarneq arlalinnik peqquteqarsinnaavoq. Ilaatigut 2007-mi akitsuutitigut qaffaasoqarpoq, ilaatigullu Kalaallit Nunaanni inissianik nammineq pigisanik pisiortornikkut atuineq annertusisimalluni. Atueriaatsimi taamatut allanngornerup kingunerisinnaavaa atuineranut tamanna taartaanera, nioqqutissat qimalugit.

Piffissami 2004 – 2008-mi isertitanit akileraarutit akiliutigineqarsimasut agguaqatigiissillugu ukiumut 6,0 %-imik qaffassimapput, ukiulli siuliinut naleqqiullugu 2008-mi 3,3 %-mik annikinnerusumik qaffariartoqarluni, tabel A.1-imi aningaasaqarnikkut kisitsisit qitiusut naap. Isertitat qaffakkiartornerisa unikaallanneranik tamanna takutitsivoq.

5. Akit ineriartorneri

Kalaallit Nunaani akit qaffasiffiit Danmarkimut assersuukkaanni qaffasissumiipput. Taamaattumik pingaaruteqarpoq Kalaallit Nunaani akit qaffakkiartorneri Danmarkimi qaffasissutsimiit appasinnerunissaat.

Kalaallit Nunaani atuisartunut akit 2007-miit 2008-mut 8,2 %-imik qaffassimapput. Imigassanut kimituunut, cigarettinut sukunullu akitsuutit 2007-mi ukiakkut qaffanneri akit tamarmiusut qaffannerinut pingaaruteqartuupput. Taamaattorli inuussutissat akiisa qaffakkiartorneri aamma pingaaruteqartuullutik. Nioqqutissani soorlu karrinit tunisassiat akii, nunarsuaq tamakkerlugu qaffassimapput Kalaallillu Nunaat aamma eqqorneqarluni, juli 2007-miit juli 2008-mut 10 pct.-ingajammik qaffassimallutik. 2008-mi Danmarki aningaasat annertuumik naleerukkiartorsimapput, tamannalu nunarsuaq tamakkerlugu nalinginnaasumik akit qaffannerinut takussutaalluni. 2008-mut naleqqiullugu 2009-mi aningaasat malunnaatilimmik annikinnerusumik naleerukkiartornissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Tabel A.3-imi takutinneqarpoq ukiup ataatsip ingerlanerani atuisartunut akit allanngoriartornerat %-ingorlugu.

	2004	2005	2006	2007	2008
Kalaallit Nunaat	2,3	1,4	2,9	1,7	8,2
Danmark	1,2	1,8	1,9	1,7	^{3,4}

Tabel A.3: Atuisartunut akit (ukiup ataatsip ingerlanerani allanngoriartorneq %-ingorlugu)

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik, Danmarks Statistik

6. Pisortat aningaasartuutaat isertitaallu

Piffissami 2005-imiit 2012-mut Namminersornerullutik Oqartussat isertitaat aningaasartuutaallu kommunillu piffissami 2005-imiit 2008-mut tabel A.4-mi takutinneqarput.

Namminersornerullutik Oqartussat aningaasaqarnikut ingerlatsinerat annertusaanermik kinguneqarsimavoq, sanaartornermi aningaasartuutit annertuumik qaffassimallutik. Namminersornerullutik Oqartussat aingaasartuutaasa qaffannerat siullermik erngup nukinganik nukissiorfini ilinniartitaanermilu ingerlataqarfinni aningaasalersuinikkut pisimavoq.

Nunatta Karsia 2007-mi 267 mio. kr.-inik amigartooruteqarpoq, ilassutitut aningaasaliinerit ilanngullugit

430 mio. kr.-inik amigartooruqaarnissaa missingersuusioreqarsimalluni, tamatumunnga ilaatigut ilaqutariinnermut tunngasutigut annikinnerusumik atuisoqarnera pissutaalluni.

2009-mut 2012-lu tikillugu aningaasanut inatsimmi ISA-mi 311, 261, 196 aamma 330 mio. kr.-inik amigartooruteqarnissamik missingersuusiorsimapput. Piffissami ISA-mi amigartoorutissatut ataatsimut missingersuutigineqartut taamaalillutik katillutik 1.099 mio. kr.-iupput. Taakkunannga 1.207,8 mio. kr.-it erngup nukinganik nukissiorfinnik ilaatigut sanaartornermut atatillugu Nukissiorfimmuut taarsigassarsiaapput.

	2005	2006	2007	2008*	2009*	2010*	2011*	2012*
Nunatta Karsiata aningaasartuutai	5.311	5444	5.925	6.163	6.319	6.184	6.147	6.304
- taakkunannga sanaartorneq	492	700	1.003	974	815	806	823	809
Nunatta karsiata isertitai	-5.585	-5.484	-5.659	-5.863	-6.009	-5.923	-5.951	-5.974
ISA-mi nikingassut	-274	-40	267	300	311	261	196	330
Kommunit aningaasartuutaat	2.507	2.452	2.604	3.058				
- taakkunannga sanaartorneq	245	265	259	402				
Kommunit isertitaat	-2.518	-2.866	-2.966	-2.901				
Angsuaq	-11	-149	-102	157				

Tabel A.4: Pisortat ingerlataqarfiinut aningaasaqarnikkut kisitsisit qitiusut 2005-2012

Najoqqutaq: 2009-mut AI, kiisalu KANUKOKAp missingersuutai naatsorsuutaalu.

*= Missingersuutini kisitsisit